

Civilutskottets betänkande 2024/25:CU15

Hushållningen med mark- och vattenområden

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden, främst med hänvisning till pågående arbete. Motionsyrkandena handlar bl.a. om riksintressen, skyddet av jordbruksmark och vattenområden, tillstånd till vattenverksamhet, myndighetssamarbete och nationell vattensamordning, va-infrastruktur och allmänna vattentjänster.

I betänkandet finns 31 reservationer (S, SD, V, C, MP) och ett särskilt yttrande (SD).

Behandlade förslag

Cirka 110 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	8
Utskottets överväganden	9
Riksentressen	9
Skyddet av jordbruksmark	13
Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter	16
Stranderosion m.m.	22
Tillstånd till vattenverksamhet	26
Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning	37
Va-infrastruktur	44
Åtgärder för dagvatten	50
Allmänna vattentjänster	55
Reservationer	65
1. Riksentressen, punkt 1 (S)	65
2. Riksentressen, punkt 1 (SD)	66
3. Riksentressen, punkt 1 (C)	67
4. Skyddet av jordbruksmark, punkt 2 (SD)	68
5. Skyddet av jordbruksmark, punkt 2 (V)	70
6. Skyddet av jordbruksmark, punkt 2 (C)	71
7. Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter, punkt 3 (S)	72
8. Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter, punkt 3 (C)	72
9. Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter, punkt 3 (MP)	73
10. Stranderosion m.m., punkt 4 (C)	74
11. Vattenkraft, punkt 5 (S)	75
12. Vattenkraft, punkt 5 (C)	76
13. Vattenkraft, punkt 5 (MP)	77
14. Markavvattning, punkt 6 (SD)	78
15. Markavvattning, punkt 6 (C)	79
16. Vandringsleder och passager för fisk, punkt 7 (SD)	79
17. Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning, punkt 8 (S)	80
18. Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning, punkt 8 (SD)	81
19. Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning, punkt 8 (MP)	82
20. Förslag om va-infrastruktur och dess finansiering, punkt 9 (S)	83
21. Förslag om va-infrastruktur och dess finansiering, punkt 9 (C)	84
22. Förslag om va-infrastruktur och dess finansiering, punkt 9 (MP)	85
23. Underhåll och förnyelse av den kommunala va-infrastrukturen, punkt 10 (SD)	86
24. Underhåll och förnyelse av den kommunala va-infrastrukturen, punkt 10 (MP)	87
25. Åtgärder för dagvatten, punkt 11 (SD)	88
26. Åtgärder för dagvatten, punkt 11 (MP)	89
27. Anslutning till kommunalt vatten och avlopp, punkt 12 (SD)	90
28. Anslutning till kommunalt vatten och avlopp, punkt 12 (C)	92
29. Anslutning till kommunalt vatten och avlopp, punkt 12 (MP)	92
30. Övriga förslag om allmänna vattentjänster, punkt 13 (SD)	93
31. Övriga förslag om allmänna vattentjänster, punkt 13 (C, MP)	94

Särskilt yttrande	96
Förslag om va-infrastruktur och dess finansiering, punkt 9 (SD)	96
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	97
Motioner från allmänna motionstiden 2024/25	97

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Riksstressen och frågor om vissa skyddsområden

1. Riksstressen

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:592 av Josef Fransson (SD),

2024/25:1055 av Christofer Bergenblock (C),

2024/25:1371 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 35,

2024/25:1383 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 20 och 21,

2024/25:2434 av Saila Quicklund (M),

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkandena 2 och 3,

2024/25:3075 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 35 och

2024/25:3137 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 12.

Reservation 1 (S)

Reservation 2 (SD)

Reservation 3 (C)

2. Skyddet av jordbruksmark

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:490 av Mikael Larsson (C),

2024/25:1371 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 37,

2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 15–17,

2024/25:1927 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkande 2,

2024/25:2482 av Stina Larsson och Christofer Bergenblock (båda C) och

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 15.

Reservation 4 (SD)

Reservation 5 (V)

Reservation 6 (C)

3. Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:354 av Johan Andersson (S),

2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 4 och 5,

2024/25:1701 av Niklas Sigvardsson m.fl. (S),

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 4,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 27 och 79 samt

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 62.

Reservation 7 (S)

Reservation 8 (C)

Reservation 9 (MP)

Stranderosion m.m.

4. Stranderosion m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:34 av Stina Larsson (C),

2024/25:367 av Adrian Magnusson (S),

2024/25:963 av Louise Eklund (L) yrkandena 1 och 2,

2024/25:1824 av Emma Ahlström Köster m.fl. (M) yrkandena 1–3,

2024/25:1990 av Johan Hultberg (M) yrkande 9 och

2024/25:2447 av Per-Arne Håkansson m.fl. (S).

Reservation 10 (C)

Tillstånd till vattenverksamhet

5. Vattenkraft

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:945 av Mikael Dahlqvist och Lars Mejern Larsson (båda S),

2024/25:1153 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkandena 4–11,

2024/25:2497 av Helena Vilhelmsson och Anders W Jonsson (båda C),

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 190–192,

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 61 och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 97–99.

Reservation 11 (S)

Reservation 12 (C)

Reservation 13 (MP)

6. Markavvattning

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1370 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 20,

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 5 och

2024/25:2819 av Sten Bergheden (M).

Reservation 14 (SD)

Reservation 15 (C)

7. Vandringsleder och passager för fisk

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:408 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 3 och

2024/25:1369 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 46, 48 och 50.

Reservation 16 (SD)

Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning

8. Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 10,

2024/25:1382 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkandena 2 och 3,

2024/25:2365 av Thomas Ragnarsson (M),

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 150,
2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 28 och
2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 29.

Reservation 17 (S)

Reservation 18 (SD)

Reservation 19 (MP)

Va-infrastruktur

9. Förslag om va-infrastruktur och dess finansiering

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:818 av Linnéa Wickman (S),

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 6 och 9,

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 6,

2024/25:2303 av Hanna Westerén m.fl. (S),

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2,

2024/25:2955 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 34,

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 147 och 149,

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 8 och 9,

2024/25:3123 av Eric Westroth (SD) och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 29.

Reservation 20 (S)

Reservation 21 (C)

Reservation 22 (MP)

10. Underhåll och förnyelse av den kommunala va-infrastrukturen

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 2–4,

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 4 och 5,

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 144 och 145 samt

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 25.

Reservation 23 (SD)

Reservation 24 (MP)

Åtgärder för dagvatten

11. Åtgärder för dagvatten

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:460 av Isak From (S),

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 7,

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 11,

2024/25:2627 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 10 och

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 148.

Reservation 25 (SD)

Reservation 26 (MP)

*Allmänna vattentjänster***12. Anslutning till kommunalt vatten och avlopp**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:26 av Magnus Jacobsson (KD),

2024/25:900 av Magnus Manhammar (S),

2024/25:1191 av Rickard Nordin och Niels Paarup-Petersen (båda C)
yrkande 12,

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 8,

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 14–18,

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 15–17,

2024/25:2041 av Anna af Sillén och Adam Reuterskiöld (båda M) och

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 14.

Reservation 27 (SD)

Reservation 28 (C)

Reservation 29 (MP)

13. Övriga förslag om allmänna vattentjänster

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:47 av Martina Johansson (C),

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 19 och

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 1, 9 och
14.

Reservation 30 (SD)

Reservation 31 (C, MP)

Stockholm den 24 april 2025

På civilutskottets vägnar

Malcolm Momodou Jallow

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Malcolm Momodou Jallow (V), Mikael Eskilandersson (SD), Jennie Nilsson (S), David Josefsson (M), Leif Nysmed (S), Roger Hedlund (SD), Laila Naraghi (S), Lars Beckman (M), Anna-Belle Strömberg (S), Jennie Wernäng (M), Larry Söder (KD), Alireza Akhondi (C), Björn Tidland (SD), Märta Stenevi (MP), Helene Odenjung (L), Mats Hellhoff (SD) och Markus Kallifatides (S).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet ca 110 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25. Motionsyrkandena rör, i vid bemärkelse, frågor om riksintressen, skyddsområden, stranderosion, tillstånd till vattenverksamhet, myndighetssamarbete och nationell vattensamordning, va-infrastruktur m.m. Motionsyrkandena finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Riksintressen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om regleringen av riksintresse-systemet. Utskottet hänvisar till pågående beredning inom Regeringskansliet.

Jämför reservation 1 (S), 2 (SD) och 3 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3075 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 35 begärs ett tillkännagivande om att gå vidare med arbetet att se över vilka områden som ska vara riksintresse med ambitionen att minska antalet. Motionärerna framhåller att avsikten när riksintressesystemet infördes var att endast få och unika områden skulle komma i fråga för utpekande men att både antalet områden av riksintresse och storleken på dessa områden har ökat kraftigt med tiden.

Liknande förslag om en utredning av riksintressesystemet med målet att begränsa såväl befintliga som nya riksintressens omfattning och antalet riksintressen finns i kommittémotionerna 2024/25:1371 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 35 och 2024/25:1383 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 20. I yrkande 21 i samma motion begärs ett tillkännagivande om att förbättra möjligheterna för byggnation i nuvarande områden av riksintresse. Motionärerna framhåller att detta är särskilt viktigt i utvecklingsområden där behovet av bostäder är stort, exempelvis i norra Sverige där det pågår stora industrisatsningar.

I kommittémotion 2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att riksintressen inte bör gälla mark som redan skyddas genom annan lagstiftning. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om att förtydliga ansvarsfördelningen mellan statliga myndigheter, länsstyrelser och kommuner i arbetet med att se till att riksintresseanspråken hålls aktuella (yrkande 3). Motionärerna framhåller att aktualisering av riksintressen bör ske regelbundet, och arbetet bör vara förenat med tydliga kriterier och en solnedgångsklausul som gör att riksintresseanspråket förfaller om inte anspråket aktualiseras eller marken tas i anspråk inom en viss tid.

I motionerna 2024/25:2434 av Saila Quicklund (M) och 2024/25:3137 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 12 föreslås också färre och tydligare definierade riksintressen.

I motion 2024/25:592 av Josef Fransson (SD) begärs ett tillkännagivande om att Jämtland ska utses som riksintresse och vara skyddat från vindkraft.

I motion 2024/25:1055 av Christofer Bergenblock (C) begärs ett tillkännagivande om att utreda hur definitionen av riksintresse kan förändras så att tydligare hänsyn tas till behovet av försörjningsberedskap.

Bakgrund

Hushållningen och riksintressen

Bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden, bl.a. för områden av riksintresse, finns i 3 och 4 kap. miljöbalken. Riksintressen är områden som har pekats ut för att de innehåller nationellt eller i vissa fall regionalt viktiga värden och kvaliteter.

I 3 kap. miljöbalken finns de grundläggande hushållningsbestämmelserna. Mark- och vattenområden av riksintresse för ett antal angivna ändamål ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra eller skada ändamålen. Något förenklat gäller det områden av riksintresse som har betydelse

- för rennärings- eller yrkesfisket
- för naturvärden, kulturmiljövärden eller friluftslivet
- för att de innehåller fyndigheter av värdefulla ämnen eller material
- för att de är särskilt lämpliga för anläggningar för industriell produktion, energiproduktion, energidistribution, kommunikationer, vattenförsörjning eller avfallshantering, eller
- för totalförsvaret.

I 4 kap. miljöbalken finns särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten i vissa geografiska områden i Sverige. I kapitlet finns bl.a. en uppräkningslista av vissa kustområden, skärgårdar, sjöar, öar, fjällområden osv., som i sin helhet är av riksintresse med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena.

Hushållning vid planläggning av mark- och vattenområden

Det finns ett nära samband mellan hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken och bestämmelserna i plan- och bygglagen (2010:900), förkortad PBL, om planläggning av mark- och vattenområden. Till att börja med anger både miljöbalken och PBL att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Vidare ska företräde ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning (3 kap. 1 § miljöbalken och 2 kap. 2 § PBL).

Vid prövningen av frågor enligt PBL ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen. Därutöver ska bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden i 3 kap. och 4 kap. 1–8 §§ tillämpas vid planläggningen och prövningen (2 kap. 1 och 2 §§ PBL).

Planering av mark- och vattenområden

Det finns inte någon övergripande planering på nationell nivå av mark- och vattenområden. Statens intressen i plan-, lov- och tillståndprocesser visar sig i stället bl.a. genom nationella mål och i huvudsak genom att peka ut statliga mark- och vattenanspråk som områden av riksintresse enligt 3 och 4 kap. miljöbalken.

Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten. Planeringssystemet enligt PBL utgörs av regionplan, översiktsplan, områdesbestämmelser och detaljplan (3–7 kap. PBL). Under planprocessen i kommunerna tillvaratar och samordnar länsstyrelserna de statliga intressena för frågor som rör användningen av mark- och vattenområden. Länsstyrelserna har även bl.a. ansvar för att verka för att riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken tillgodoses. Om ett område som är av riksintresse berörs har länsstyrelsen möjlighet att överpröva kommunens beslut, om beslutet kan antas innebära att ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken inte tillgodoses.

Pågående arbete

Översyn av kriterierna för och anspråken på områden av riksintresse

Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Statens energimyndighet, Tillväxtverket och Trafikverket har tillsammans med Boverket som samordnande myndighet haft i uppdrag att göra en översyn av och precisera kriterierna för sina respektive anspråk på områden av riksintresse enligt 3 kap. 6–8 §§ miljöbalken. Syftet med uppdraget var att översynen skulle leda till en kraftig minskning av såväl antalet anspråk på områden av riksintresse som dessa områdens samlade areella utbredning. Myndigheterna har i slutrapporten bedömt bl.a. att deras riksintresseanspråk är i behov av en översyn (Boverkets rapport 2021:14).

Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet har via uppdrag i sina regleringsbrev för 2022 omprövat ett urval av riksintressen för naturvården respektive kulturmiljövården som brister i fråga om aktualitet eller utbredning. Vidare har Tillväxtverket i regleringsbrevet för 2024 ett återrapporteringskrav som bl.a. avser arbetet att utse, uppdatera, hantera och bevaka områden som myndigheten bedömer vara av riksintresse för anläggningar för industriell produktion.

Riksintresseutredningen och nationell fysisk planering

Riksintresseutredningen har utvärderat miljöbalkens hushållningsbestämmelser och lämnat förslag till förändringar som berör den övergripande utformningen av systemet (SOU 2015:99). Regeringen har lagt Riksintresseutredningens förslag till handlingarna med hänvisning till förstudien om nationell fysisk planering (Ds 2023:28) och den översyn som aviseras i budgetpropositionen (se nedan).

I september 2023 redovisade en särskild utredare en förstudie om nationell fysisk planering till regeringen (Ds 2023:28). I uppdraget ingick att föreslå en struktur för hur den nationella fysiska planeringen kan utformas och vilka frågor och intressen som bör omfattas av en sådan planering. Förstudien konstaterar att det finns ett stort behov av en förnyad fysisk planering i frågor som rör statens anspråk på mark- och vattenområden. Den övergripande slutsatsen är att det krävs att lagstiftningen justeras om man ska kunna åstadkomma en genomgripande och systematisk effektivisering och kvalitetshöjning av statens agerande i den fysiska planeringen. Ändringarna i lagstiftningen behöver göras med målet att samla och koppla samman den nationella nivån med övrig planering i landet så att systemet blir konsekvent och logiskt. Det kan göras på flera sätt. Förstudien beskriver tre alternativa vägar framåt för svensk fysisk planering och den nationella nivån som innebär mer eller mindre genomgripande förändringar av nuvarande lagstiftning: ny nationell planeringsnivå, nationell målbild respektive aktiv förvaltning. Slutsatsen utgår från de brister som förstudien identifierat och som bl.a. handlar om avsaknad av nationell tydlighet och nationell målbild, statliga myndigheters agerande och samordning samt planeringssystemets bristande aktualitet och ämnesmässiga avgränsningar. Huvudförslaget är en ny nationell planeringsnivå som bl.a. innebär att en ny samlad planlagstiftning utarbetas med en nationell fysisk planeringsnivå som resulterar i en nationell plan beslutad av regeringen. Den nya planlagstiftningen föreslås samla bestämmelser ur nuvarande PBL med relevans för fysisk planering, lagen om byggande av järnväg samt de delar av miljöbalken som reglerar havspaneringen. Vidare föreslås att delar av de nuvarande hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken, efter bearbetning lyfts över till den nya planlagstiftningen i form av nationella territoriella anspråk. Förstudien innehåller inga lagförslag. Förstudien bereds inom Regeringskansliet.

Regeringen påpekade i budgetpropositionen för 2025 att ett aktivt arbete med översyn och aktualisering av de totala riksintresseanspråken har betydelse för planering och byggande (prop. 2024/25:1 utg.omr. 18 s. 24).

I budgetpropositionen för 2025 anger regeringen att den delar Produktivitetskommissionens bedömning i betänkandet Goda möjligheter till ökat välstånd (SOU 2024:29) att det finns skäl att se över det befintliga regelverket för statens anspråk på mark- och vattenområden (prop. 2024/25:1 utg.omr. 18 s. 27). Regeringen framhåller att dagens system för anspråkstagande brister när det gäller effektivitet, förutsebarhet och transparens. Regeringen avser därför att genomföra en översyn av de befintliga systemen och regelverken i syfte att upprätta en mer sammanhållen ordning för nationell fysisk planering, baserad på en samlad samhällsekonomisk analys. Översynen syftar till att förbättra förutsättningarna att väga olika intressen mot varandra, ge ökad nationell likvärdighet, ökad rättssäkerhet och bättre samordning mellan offentliga aktörer.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden om regleringen av riksintressesystemet. Våren 2023 avstyrktes motionsyrkandena med hänsyn till beredningen av Riksintresseutredningen och den då pågående förstudien om nationell fysisk planering (bet. 2022/23:CU13). Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:106). Våren 2024 avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om nationell samordning av havsplaner och riksintressen med hänsyn till pågående arbete (bet. 2023/24:CU16). Riksdagen följde utskottet (prot. 2023/24:109).

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan har en utredare genomfört en förstudie om nationell fysisk planering som nu bereds inom Regeringskansliet. Vidare har regeringen aviserat en översyn av de befintliga systemen och reglerna för att upprätta en mer sammanhållen ordning för nationell fysisk planering, baserad på en samlad samhällsekonomisk analys. Utskottet anser att den pågående beredningen och den aviserade utredningen inte bör föregripas varför motionsyrkandena bör avslås.

Skyddet av jordbruksmark

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om skyddet för jordbruksmark. Utskottet hänvisar till pågående beredning inom Regeringskansliet.

Jämför reservation 4 (SD), 5 (V) och 6 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1371 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 37 begärs ett tillkännagivande om att ta fram en strategi för att långsiktigt kunna skydda särskilt värdefull jordbruksmark. Motionärerna framhåller att det är naturligt att städer och byar utvecklas, men bebyggd åkermark är inte lätt att återställa. Den svenska självförsörjningsgraden har varit sjunkande under mycket lång tid och eftersom tillgången till mat är en viktig aspekt av vår krisberedskap måste denna utveckling brytas.

I kommittémotion 2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 15 begärs ett tillkännagivande om en översyn av reglerna för exploatering av jordbruksmark. Syftet med översynen ska vara att säkerställa en fungerande avvägning mellan olika samhällsintressen och att underlätta begränsat byggande på egen mark. Vidare anser motionärerna att det bör göras en översyn av PBL och miljöbalken för att se om det finns anledning att ge länsstyrelserna större befogenheter att ingripa mot en kommunal plan när den

avvägning mellan olika samhällsintressen som miljöbalken kräver inte har gjorts (yrkande 16). Motionärerna föreslår också ett tillkännagivande om att regeringen bör ta fram en strategi för att hantera statliga aktörers kommun-överskridande prioriteringar som riskerar att exploatera jordbruksmark. I en sådan strategi ska bevarandet av jordbruksmarken prioriteras (yrkande 17).

I kommittémotion 2024/25:1927 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att regeringen, för att motverka exploatering av åkermark, bör återkomma med ett förslag till nationell målsättning för bevarande av bördig åkermark.

I kommittémotion 2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 15 begärs ett tillkännagivande om att en utredning ska se över hur man i samband med eventuell exploatering av åkermark definierar bl.a. väsentligt samhällsintresse. Ett liknande yrkande framställs även i motion 2024/25:2482 av Stina Larsson och Christofer Bergenblock (båda C).

I motion 2024/25:490 av Mikael Larsson (C) begärs ett tillkännagivande om byggnation på landsbygden. Motionären anför bl.a. att det bör utredas hur begreppet jordbruksmark används i miljöbalken så att jordbruksmark ska fortsätta användas till just lantbruket, men det bör också öppnas upp för att en del typer av jordbruksmark som i dag är svår att använda för lantbruket på ett enklare sätt kan bebyggas för att få till en attraktiv landsbygdsutveckling.

Bakgrund

Bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden finns som nämnts i föregående avsnitt i 3 och 4 kap. miljöbalken. Av 3 kap. 4 § miljöbalken framgår att jordbruk är av nationell betydelse och att brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Bestämmelsen innebär att det krävs en utredning som visar att den aktuella marken är brukningsvärd jordbruksmark, och i sådana fall även en konkret utredning som visar att behovet av att tillgodose ett väsentligt samhällsintresse inte kan tillgodoses på annat sätt.

Om ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål ska företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Om området eller en del av området behövs för en anläggning för totalförsvaret ska försvarsintresset ges företräde (3 kap. 10 §).

Pågående arbete

Rapport från Jordbruksverket

På uppdrag av regeringen har Jordbruksverket analyserat behovet av och möjligheterna att stärka skyddet av jordbruksmark (dnr LI2023/00191,

LI2024/01686). Resultatet redovisades den 1 mars 2025 i rapporten Stärkt skydd av jordbruksmark samt solesproduktion i den gemensamma jordbrukspolitiken. I rapporten bedömer Jordbruksverket att skyddet av jordbruksmark i Sverige behöver stärkas och anför att jordbruksmarken är en grundläggande resurs som behöver värnas för primärproduktion av livsmedel. Jordbruksmarken behövs för Sveriges livsmedelsförsörjning samt för att vi ska nå uppsatta miljömål och åtgärder behöver vidtas som stärker vår livsmedelsberedskap. Man bör enligt verket vara ytterst restriktiv med att ta jordbruksmark i anspråk för andra intressen och i första hand bör annan mark än jordbruksmark användas för dessa ändamål.

Jordbruksverket förordar inte att skyddet av jordbruksmark ska stärkas genom att marken görs till riksintresse. I stället förordas att regeringen låter utreda hur en ändring av 3 kap. 4 § andra stycket miljöbalken, som reglerar jordbruksmarkens skydd, kan genomföras. Genom att skärpa bestämmelsen skulle skyddet för jordbruksmarken kunna stärkas utan att nya riksintessområden pekas ut. Som en första åtgärd anser Jordbruksverket att man redan nu, genom en ändring i plan- och bygglagen, bör ge länsstyrelserna rätt att överpröva kommunala planer. Det är något som har föreslagits i tidigare utredningar (se SOU 2014:50 och SOU 2015:99).

Jordbruksverkets rapport bereds inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet avstyrkte våren 2023 motionsyrkanden om skyddet för jordbruksmark med hänsyn till pågående arbete (bet. 2022/23:CU13). Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:106).

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att Jordbruksverket nyligen har lämnat en rapport om att stärka skyddet av jordbruksmark. Rapporten bereds inom Regeringskansliet. Resultatet av den pågående beredningen bör inte föregripas och motionsyrkandena bör därmed avslås.

Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om olika åtgärder för säkrad dricksvattenförsörjning och skydd av dricksvattentäkter. Utskottet hänvisar till pågående arbete samt beredning inom Regeringskansliet.

Jämför reservation 7 (S), 8 (C) och 9 (MP).

Motionerna

I partimotion 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 27 begärs ett tillkännagivande om att skydda vattentäkterna och se till att det finns fungerande reservvattentäkter. Motionärerna begär även ett tillkännagivande om att skydda Vätterns vatten genom ett överordnat riksintresse och se till att det införs krav på tillräckliga vattenskyddsområden (yrkande 79).

I kommittémotion 2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 62 begärs ett tillkännagivande om att trygga en säker dricksvattenförsörjning genom att stärka det lagliga skyddet för dricksvattentäkterna.

I kommittémotion 2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att kartlägga underjordiska vattenresurser och främja att grundvattnet återskapas.

I kommittémotion 2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) föreslås tillkännagivanden om behovet att agera mot PFAS (en grupp svårnedbrytbara kemikalier). Enligt motionärerna är det av yttersta vikt att vårt dricksvatten skyddas mot förorening och förgiftning. Motionärerna föreslår därför ett tillkännagivande om att stärka skyddet av yt- och grundvatten genom att införa en reglering i miljöbalken (yrkande 4). Motionärerna begär även ett tillkännagivande om att åsar och naturgrusavlagringar i större utsträckning måste förvaltas som dricksvattenreserver och inte ska exploateras eller förorenas (yrkande 5).

I motion 2024/25:354 av Johan Andersson (S) begärs ett tillkännagivande om att se över förutsättningarna för att överväga ett starkare skydd för Vätterns vatten. Motionären framhåller särskilt att Vättern har en unik kvalitet på sitt dricksvatten och att man på olika platser vill använda det. Även i motion 2024/25:1701 av Niklas Sigvardsson m.fl. (S) föreslår motionärerna att ett starkare skydd för Vätterns vatten övervägs.

Bakgrund

Områden av riksintresse för vattenförsörjningen

En allmän redogörelse för hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken finns ovan under rubriken Riksintressen. Som nämnts i det avsnittet

ska mark- och vattenområden som är av riksintresse för bl.a. vattenförsörjningen skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra eller skada ändamålen (3 kap. 8 § andra stycket miljöbalken). Bestämmelsen tar bl.a. sikte på att mark ska reserveras för anläggningar för vattenförsörjningen. Sådana anläggningar kan utgöras av tunnlar, ledningar m.m. som har stor betydelse för överföringen av t.ex. dricksvatten mellan eller inom olika regioner i landet. Vidare kan staten peka ut särskilda områden som är av betydelse för vattenförsörjningen. Det är Havs- och vattenmyndigheten som för statens räkning beslutar om riksintresseanspråk för sådana områden. För närvarande har myndigheten beslutat om 28 områden som den bedömer vara av riksintresse för vattenförsörjningen. För varje utpekad område har myndigheten tagit fram en värdebeskrivning för anläggningen, motiv till utpekandet, markanspråk, åtgärder som kan försvåra nyttjandet av anläggningen samt en beskrivning av den vattentäkt som är knuten till anläggningen och de risker och hot som kan påverka vattentäkten.

Vattenskyddsområden

I 7 kap. miljöbalken finns bestämmelser om bl.a. vattenskyddsområden. Genom att inrätta ett mark- eller vattenområde som ett vattenskyddsområde kan en grund- eller ytvattentillgång med betydelse som nuvarande eller framtida vattentäkt särskilt skyddas genom föreskrifter som begränsar verksamhet inom området. Vattenskyddsområdet har en geografisk avgränsning och kan vara indelat i olika zoner. Ett vattenskyddsområde kan inrättas genom beslut av länsstyrelsen eller en kommun. För ett vattenskyddsområde ska länsstyrelsen eller kommunen utfärda sådana föreskrifter som behövs för att tillgodose syftet med området. Det handlar om inskränkningar i rätten att förfoga över fastigheter i området. Genom att inrätta ett vattenskyddsområde tydliggörs vad som utifrån bl.a. miljöbalken gäller för verksamhetsutövare och andra inom området för att vattenförekomsten ska få ett tillräckligt skydd. Länsstyrelserna får då även ansvar för tillsynen. Tillsynsmyndigheten får även meddela förelägganden och förbud i enskilda fall samt ingripa för att skydda vattenresursen och syftet med vattenskyddsområdet. Vissa aktiviteter i vattenskyddsområden är straffbelagda enligt 29 kap. 2 § 3 och 2 a § miljöbalken.

Havs- och vattenmyndigheten ger vägledning och tillsynsvägledning till kommuner och länsstyrelser om vattenskyddsområden. Som ett alternativ till att inrätta vattenskyddsområden enligt 7 kap. miljöbalken finns också en möjlighet för kommuner att utfärda lokala skyddsföreskrifter om en vattentäkt.

EU:s vattendirektiv och dricksvattendirektiv

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område, EU:s s.k. vattendirektiv, antogs 2000 och syftar till att bevara och förbättra vattenmiljön i grundvatten och ytvatten. Genom direktivet ställs krav på medlemsstaterna att utforma en förvaltning av sina vatten för att minska

föroreningar av särskilt prioriterade ämnen, främja hållbar vattenanvändning och förbättra vattenkvaliteten för de ekosystem som är beroende av vatten. I Sverige har EU:s vattendirektiv genomförts genom bl.a. 5 kap. miljöbalken och vattenförvaltningsförordningen (2004:660).

I december 2020 antog Europaparlamentet och rådet ett nytt dricksvattendirektiv om kvaliteten på dricksvatten (EU) 2020/2184. Direktivet reglerar kvaliteten på dricksvatten för alla inom EU, och målen är att skydda människors hälsa från skadliga effekter av alla slags föroreningar av dricksvatten genom att säkerställa att det är hälsosamt och rent samt att förbättra tillgången till dricksvatten. Direktivet innebär bl.a. att det ska införas en ny riskbaserad metod för dricksvattensäkerhet som omfattar alla faser i dricksvattenproduktionskedjan. Det nya dricksvattendirektivet har i Sverige genomförts genom lagändringar i bl.a. miljöbalken och plan- och bygglagen som trädde i kraft den 1 mars 2024 (prop. 2023/24:30, bet. 2023/24:MJU6, rskr. 2023/24:122). Lagändringarna innebär bl.a. att det i 5 kap. miljöbalken har införts ett bemyndigande att meddela föreskrifter om skyldighet för en kommun att lämna de uppgifter som behövs för att bedöma risker i tillrinningsområden för dricksvattenuttag.

I propositionen konstaterar regeringen att det kan finnas vinster med att samordna processerna för skydd av områden avsedda att användas som dricksvatten enligt EU:s vattendirektiv och vattenskyddsområden enligt 7 kap. miljöbalken (prop. 2023/24:30 s. 35). I arbetet med riskbedömningen och riskhanteringen av tillrinningsområden bör enligt regeringen vattenmyndigheterna således i så stor utsträckning som möjligt beakta vilka vattenskyddsområden som finns och ta till vara den möjlighet som finns i svensk rätt att skydda dricksvatten genom vattenskyddsområden. Regeringen anför vidare att om ett vattenskyddsområde enligt 7 kap. miljöbalken eller något annat skydd enligt nationell rätt helt eller delvis sammanfaller med det område som vattenmyndigheten ska riskbedöma, bör en beskrivning av dessa skydd ingå i riskbedömningen.

Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram

Sveriges landområden och kustvattenområden är indelade i fem vattendistrikt. För varje vattendistrikt finns en länsstyrelse som har utsetts till vattenmyndighet, med en vattendelegation som ska besluta inom vattenmyndighetens ansvarsområde. Vattendelegationerna är utsedda av regeringen. Vart sjätte år fastställer vattendelegationerna i varje vattendistrikt en förvaltningsplan med åtgärdsprogram samt miljökvalitetsnormer för distriktets vattenförekomster. Ett åtgärdsprogram ska bl.a. innehålla åtgärder för inrättande av vattenskyddsområden eller för att på annat sätt skydda dricksvatten (6 kap. 5 § vattenförvaltningsförordningen). Vattenmyndigheten ska vidare se till att det finns ett uppdaterat register över skyddade områden för vattendistriktet i enlighet med artikel 6 i EU:s vattendirektiv (3 kap. 2 § vattenförvaltningsförordningen).

Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för förvaltningsperioden 2022–2027 innehåller ett antal åtgärder som behövs för att vattenförekomsterna i vattendistriktet ska nå den kvalitet som miljökvalitetsnormerna anger. Syftet med åtgärderna är bl.a. att säkerställa ett långsiktigt skydd för den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen. Åtgärderna är av administrativ karaktär och riktar sig till centrala myndigheter och verk, länsstyrelser, kommuner och regioner. Det handlar t.ex. om att kommunerna i samråd med länsstyrelserna ska anordna det skydd som krävs för allmänna och enskilda dricksvattentäkter, exempelvis i form av vattenskyddsområden, göra en översyn av vattenskyddsområden som inrättats före införandet av miljöbalken och om behov finns revidera skyddsområdets avgränsningar och tillhörande föreskrifter så att tillräckligt skydd uppnås.

Statligt stöd för bättre vattenhushållning

I Naturvårdsverkets skrivelse den 28 mars 2024 om årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2024 (s. 152–164) redogörs för resultaten av en statlig satsning på åtgärder för en bättre vattenhushållning som avslutades under 2023¹. Under perioden 2019–2023 hade 642 projekt genomförts av kommuner, vattenproducenter m.fl., och totalt hade 250 miljoner kronor betalats ut, varav 223 miljoner kronor till projekt. Exempel på åtgärder var bl.a. framtagande av nya grundvattentäkter och vattenskyddsområden samt framtagande av kunskaps- eller planeringsunderlag. Enligt skrivelsen ansåg de berörda aktörerna att satsningen hade haft mycket stor betydelse för att påskynda och genomföra konkreta åtgärder inom dricksvattensektorn, och därmed även för skydd och hållbar användning av grundvatten.

Resultatet av länsstyrelsernas arbete med att skydda dricksvattenförsörjningen

Under åren 2018–2021 gjordes en särskild satsning på 50 miljoner kronor per år till länsstyrelserna för att de skulle genomföra insatser som långsiktigt säkerställer dricksvattenförsörjningen och vattenskyddet. Satsningen förlängdes och utökades och under åren 2022–2024 fördelades 80 miljoner kronor per år. I länsstyrelsernas regleringsbrev för 2024 fick de i uppdrag att redovisa resultatet av sitt arbete med att skydda dricksvattenförsörjningen, inklusive skyddet av vatten som utnyttjas eller som kan komma att utnyttjas som vattentäkt enligt 7 kap. 21 och 22 §§ miljöbalken. En samlad redovisningsrapport från Länsstyrelsen i Kalmar län lämnades den 26 februari 2025 (dnr 9816-2024). Av rapporten framgår att länsstyrelserna har utökat sitt arbete med att skydda och säkra dricksvatten genom att nya vattenskyddsområden har bildats. Viktiga kunskapsunderlag i form av regionala vattenförsörjningsplaner har tagits fram. Vattenförsörjningsfrågor kopplade till höjd beredskap, kris och krig har fått ökat fokus liksom dricksvattenfrågor kopplade

¹ Förordningen (2019:556) om statligt stöd för bättre vattenhushållning.

till klimatförändringar. Totalt har närmare 2 miljoner konsumenter fått tillgång till vatten från dricksvattentäkter med ett förbättrat skydd under åren 2019–2024. Rapporten analyseras för närvarande inom Regeringskansliet.

Pågående arbete

Nationell fysisk planering

Som framgår ovan har en särskild utredare haft i uppdrag att genomföra en förstudie om nationell fysisk planering. Uppdraget redovisas i promemorian Nationell fysisk planering (Ds 2023:28). I uppdraget ingick att föreslå en struktur för hur den nationella fysiska planeringen kan utformas samt vilka frågor och intressen som bör omfattas av en sådan planering. I förstudien lyfter man bl.a. fram att Riksidresseutredningens förslag om ökat skydd för dricksvattenförsörjning bör vara vägledande vid utformning av ny lagstiftning (se SOU 2015:99). Förstudien bereds inom Regeringskansliet. Regeringen har vidare i budgetpropositionen för 2025 aviserat att det finns skäl att se över det befintliga regelverket i syfte att upprätta en mer sammanhållen ordning för nationell fysisk planering baserad på en samlad samhällsekonomisk analys (prop. 2024/25:1 utg.omr. 18 s. 27).

Va-beredskapsutredningen

Va-beredskapsutredningen bedömer i sitt betänkande SOU 2024:82 att frågor om vattenhushållning och skydd av vattenresurser behöver hanteras inom beredskapssystemet. Utredningen föreslår att regeringen utreder på vilket sätt sådana frågor kan inkluderas i arbetet inom sektorn livsmedelsförsörjning och dricksvatten. För att stärka skyddet för vattenresurser och begränsa överanvändningen av dessa behöver olika åtgärder vidtas, t.ex. beslut om vattenskyddsområde. Att planera och vidta nödvändiga åtgärder för att skydda vattenresurser och förbehålla användningen av dessa för dricksvattenproduktion bedömer utredningen vara en angelägen uppgift för att stärka beredskapen. Frågor om vattenhushållning och skydd av vattenresurser hanteras dock inte inom beredskapssystemet i dag. Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Uppdrag till Havs- och vattenmyndigheten om kartläggning av vattenbalanser m.m.

Havs- och vattenmyndigheten ska enligt regleringsbrevet för 2024 identifiera särskilt känsliga avrinningsområden för vattenuttag och ta fram underlag för att kunna göra vattenbalanser för dessa. Havs- och vattenmyndigheten ska inhämta information och synpunkter från Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), SGU samt länsstyrelserna. I arbetet ska det ges möjlighet för andra relevanta myndigheter och samhällsaktörer att lämna synpunkter. Underlaget ska ligga till grund för den analys som ska göras i uppdraget av hur naturmiljön och ekosystemtjänsters vattenbehov tillgodoses

i balans med andra behov av vattenuttag vid torka och vattenbrist till följd av klimatförändringar, samt hur möjliga åtgärder baserat på lokala förutsättningar inom avrinningsområdet ska identifieras. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet årligen senast den 31 december med slutredovisning 2026.

Havs- och vattenmyndigheten ska vidare enligt regleringsbrevet för 2025 återsrapportera vidtagna åtgärder och resultat när det gäller arbetet med de uppgifter som tillkommit som en följd av Sveriges genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten.

Tidigare behandling

Utskottet avstyrkte motionsyrkanden om säkrad dricksvattenförsörjning och skydd av vattentäkter våren 2023 med hänvisning till pågående arbete (bet. 2022/23:CU13). Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:106). Våren 2024 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om skydd av dricksvattentäkter med hänsyn till gällande regler och pågående arbete (bet. 2023/24:CU16). Riksdagen följde utskottet (prot. 2023/24:109).

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt med ett starkt skydd av vattenområden och dricksvattentäkter. Därvid konstaterar utskottet att EU:s dricksvattendirektiv genomfördes i fjol och att lagändringarna bl.a. innebar skärpta bestämmelser om dricksvattenkvaliteten. Vidare noterar utskottet länsstyrelsernas insatser för att långsiktigt säkerställa dricksvattenförsörjningen och vattenskyddet samt Havs- och vattenmyndighetens pågående uppdrag om kartläggning av vattenbalanser för att tillgodose vattenbehovet i balans med andra behov vid torka och vattenbrist. Till detta kommer förstudien om nationell fysisk planering, som bereds inom Regeringskansliet, och den aviserade översynen av det befintliga regelverket på området. Med hänsyn till gällande regler, vidtagna åtgärder och pågående arbete finner utskottet inte skäl för riksdagen att ta något initiativ. Därmed bör motionsyrkandena avslås.

Stranderosion m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om åtgärder mot bl.a. stranderosion. Utskottet hänvisar till pågående utredning.

Jämför reservation 10 (C).

Motionerna

I motion 2024/25:367 av Adrian Magnusson (S) begärs ett tillkännagivande om att staten ska ta ett större ansvar för arbetet med kusterosion. Motionären framhåller att flera kommuner arbetar aktivt med att bekämpa erosionens effekter, bl.a. genom strandfodring.

I motion 2024/25:2447 av Per-Arne Håkansson m.fl. (S) begärs ett tillkännagivande om att se över ökade möjligheter till statliga insatser för att motverka stranderosionen i Skåne och förbättrat samhällsskydd vid ökade vattenflöden vid extremväder. Även i motion 2024/25:34 av Stina Larsson (C) begärs ett tillkännagivande om insatser mot erosion på Skånes kuster.

I motion 2024/25:1824 av Emma Ahlström Köster m.fl. (M) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda om stranderosion orsakad av havet bör vara en statlig angelägenhet. Motionärerna föreslår även ett tillkännagivande om att regeringen bör ta initiativ till en översyn av regelverket för strandfodring i syfte att minska antalet instanser och renodla hanteringen (yrkande 2). Vidare föreslår motionärerna att statens krav på ersättning från kommuner som återför sand från havet till sina erosionsdrabbade stränder genom strandfodring bör ses över (yrkande 3).

I motion 2024/25:1990 av Johan Hultberg (M) yrkande 9 begärs ett tillkännagivande om att stärka Statens geotekniska institut (SGI). Motionären framhåller att det är angeläget att utveckla och stärka den geologiska övervakningen för att både förhindra och kunna förutse framtida skred varför regeringen bör se över hur SGI kan stärkas, inte minst i fråga om att kartlägga kvicklera och skredrisk.

Louise Eklund (L) begär i motion 2024/25:963 tillkännagivanden om en nationell strategi mot stranderosion (yrkande 1) och en mer positiv inställning till strandfodring i de delar av kustremsan där inte andra miljöskäl talar starkt emot en sådan metod (yrkande 2).

Bakgrund

Samordning av stranderosionsfrågor

Statens geotekniska institut (SGI) är en myndighet för geotekniska och miljögeotekniska frågor. I myndighetens uppgifter ingår bl.a. att förebygga jordskred, ras och stranderosion samt att ta fram ny kunskap och nya metoder för att sanera förorenade områden. Därtill bistår myndigheten och ger stöd till

kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter i hela landet. Myndighetens uppdrag styrs av förordningen (2009:945) med instruktion för Statens geotekniska institut. SGI driver vidare det särskilda organet Delegation ras, skred och erosion som är ett kontakt- och samverkansorgan för myndigheter som berörs av frågor inom ras och jordskred. Generaldirektören för SGI är ordförande i delegationen som består av ledamöter från nio olika myndigheter och en expert på ras- och skredfrågor från SGI. Delegationens övergripande vision är att verka för ett säkert och hållbart samhälle när det gäller ras, skred och erosion. Delegationen har fyra mål för de effekter i samhället som ska uppnås på lång sikt:

- Öka förståelsen för och förbättra bedömningen av risker för ras, skred och erosion hos relevanta aktörer i samhället.
- Öka berörda aktörers förmåga att ta ansvar för och hantera ras, skred och erosion.
- Underlätta hållbar planering, byggande och förvaltning med avseende på ras, skred och erosion.
- Lära av inträffade händelser och genomförda åtgärder för att förbättra beredskapen och bygga klokt.

Kartverktyg och inventering

SGI bedriver ett flertal forsknings- och utvecklingsprojekt med fokus på stranderosion. SGI har i samarbete med bl.a. Sveriges geologiska undersökning (SGU) utvecklat ett kartverktyg som kommuner ska kunna använda i sin översiktsplanering för att se vilka områden som bör prioriteras bl.a. när det gäller stranderosion längs kusterna. Till kartunderlaget hör en vägledning om ras, skred och erosion. Kartunderlaget och vägledningen syftar till att sprida kunskap om bl.a. erosion så att hållbara planeringsbeslut kan fattas. Underlaget syftar även till att undvika ekonomiska förluster och förebygga olyckor. Myndigheten arbetar dessutom särskilt med en kartering, dvs. inventering av stranderosion. Arbetet innebär att myndigheten översiktligt har inventerat förutsättningar för stranderosion och tagit fram ett verktyg för att kunna se vilka områden som är utsatta för stranderosion i Skåne, Halland, Blekinge och östra Småland samt Öland och Gotland.

SGI har vidare mellan åren 2009 till 2022 kartlagt riskerna för skred längs med Göta älv, Norsälven, Sävån och Ångermanälven (SGI:s rapport den 18 december 2024: Prognostisering av framtida erosion i vattendrag till följd av klimatförändring). Det noteras att SGI därvid beslutade att ge bidrag till fyra skredsäkrande projekt längs Göta älv, och sammanlagt kommer närmare 190 miljoner kronor att fördelas till kommunerna Göteborg, Lilla Edet och Vänersborg. De fyra projekten är en del av SGI:s uppdrag att minska skredrisken längs Göta älv. Målet är att långsiktigt skydda områden och infrastruktur från de konsekvenser som ras och skred kan orsaka. Genom dessa bidrag kommer kommunerna att kunna genomföra konkreta åtgärder som minskar riskerna för skred i flera prioriterade områden längs Göta älv.

Hänsyn till risken för erosion vid planläggning och lokalisering av bebyggelse

I PBL anges att bebyggelse och byggnadsverk ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bl.a. människors hälsa och säkerhet samt risken för olyckor, översvämning och erosion (2 kap. 5 § PBL). Lagen innehåller också möjligheter för kommunen att i en detaljplan bestämma skyddsåtgärder för att motverka t.ex. erosion. Länsstyrelsen ska, inom ramen för sitt tillsynsansvar, överpröva kommunens beslut om detaljplaner eller områdesbestämmelser, bl.a. om beslutet kan antas innebära att bebyggelse blir olämplig med hänsyn till risken för erosion. Länsstyrelsen kan också överpröva byggnadsnämndens beslut om lov eller förhandsbesked.

I kommunernas översiktsplaner ska det bl.a. finnas en redovisning av risken för skador på bebyggelsen till följd av klimatrelaterade olyckor som t.ex. översvämning, ras och erosion (3 kap. 5 § PBL). Kommunerna ska också i detaljplaner få bestämma att det krävs marklov för markarbeten som kan försämra markens genomsläpplighet. Kommunen ska vidare varje valperiod sammanställa risk- och sårbarhetsanalyser och fastställa en plan för hur extraordinära händelser ska hanteras. Sådana analyser måste beakta konsekvenserna av klimatförändringarna och kan utgöra ett underlag för den fysiska planeringen (lagen [2006:544] om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap).

Klimatanpassningsåtgärder

Enligt strategin för klimatanpassningsåtgärder är klimatanpassningar särskilt viktiga vid investeringar som har lång livslängd inom sektorer som bedöms som sårbara och samhällsviktiga. Det kan röra vattenförsörjning, avloppssystem, elförsörjning, elektroniska kommunikationer, vattenleder, vägar och järnvägar, bebyggelse och byggnader m.m. Vidare anges att klimatanpassning behövs mot ras, skred, erosion och översvämning som hotar samhällen, infrastruktur och företag, brist i vattenförsörjningen samt biologiska och ekologiska effekter.

Kustskydd

Det finns flera olika metoder att skydda kuster och sjöar mot översvämning och erosion. Kustskyddet kan vara en kombination av utfyllnader, vallar, murar och rörliga anordningar som öppnas eller stängs efter behov. Vågbrytare kan reducera effekter av tillfälliga höga nivåer och på lång sikt kan skyddsportar vara aktuellt för att skydda hamninloppen. Beroende på omfattningen av skydden kan de behöva pekas ut i kommunens översiktsplan.

Strandfodring

Strandfodring är en kustskyddsmetod som innebär att en utfyllnad läggs på en strand för att skapa en nödvändig strandbredd och/eller skydd mot erosion och

översvämning. Erosionen tillåts fortsätta i utfyllnaden i stället för i den befintliga stranden, och därför måste ytterligare sand normalt tillföras efter ett visst antal år. Sanden kan komma både från land och från utvinning från havsbotten. Exempelvis kan den sand som drivit ut från en strand till havs återföras från havsbotten till stranden. För att få utvinna sand från havsbotten på detta sätt

behövs tillstånd enligt såväl 11 kap. miljöbalken som lagen (1966:314) om kontinentalsockeln. Eftersom det är staten som har rätt att utforska kontinentalsockeln och utvinna dess naturtillgångar enligt lagen måste en kommun som utvinner sand från havsbotten betala ersättning till staten för sanden.

Bidrag till förebyggande åtgärder

Kommuner har möjlighet att söka bidrag hos Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) till förebyggande åtgärder för bebyggda områden som hotas av en naturolycka, områden där marken har för låg stabilitet och behöver förstärkas eller områden som behöver skydd mot översvämning. Bidragen kan användas till åtgärder för att öka markens stabilitet eller skydda mot översvämning.

Myndighetsstöd vid planärenden

SGI ger myndighetsstöd till landets alla kommuner och länsstyrelser i geotekniska säkerhetsfrågor i planprocessen, däribland risker för erosion.

Boverkets tillsynsvägledning

I Boverkets handbok om PBL (PBL kunskapsbanken) finns en tillsynsvägledning som avser översvämningsrisker. Tillsynsvägledningen ska skapa förutsättningar för att ny bebyggelse blir långsiktigt hållbar och att länsstyrelsernas tillsyn är samordnad och förutsebar.

Pågående arbete

Utredning om ny eller anpassad lagstiftning för effektiva klimatanpassningsåtgärder

Regeringen beslutade i mars 2024 att en särskild utredare ska analysera om det finns behov av författningsförslag och vid behov föreslå ny eller anpassad lagstiftning för att effektiva klimatanpassningsåtgärder ska kunna genomföras (dir. 2024:31). Syftet är att bidra till ett samhälle som är bättre rustat för klimatförändringarnas effekter. I direktivet anges bl.a. att Riksrevisionen i sin granskande rapport Statens insatser för klimatanpassning av den byggda miljön (RiR 2022:29) rekommenderar att regeringen utreder om, och i så fall hur, styrningen av kommunerna bör förändras så att fler konkreta klimatanpassningsåtgärder för befintlig bebyggelse kommer till stånd. Även SGU och MSB framhåller i redovisningen av ett regeringsuppdrag om att

identifiera särskilda riskområden för ras, skred, erosion och översvämning som är klimatrelaterade (M2019/01241), att regeringen bör utreda om befintlig lagstiftning, tillsyn och ansvarsfördelning ger de förutsättningar som behövs för att klimatanpassa ny och befintlig bebyggelse.

Utredaren ska bl.a. identifiera hinder mot att kunna planera, genomföra och förvalta effektiva klimatanpassningsåtgärder, bedöma om det är motiverat och finns möjlighet att ge kommunerna ett samordningsansvar för klimatanpassningsåtgärder som berör den byggda miljön inom ramen för kommunens geografiska område, identifiera möjliga finansieringsmodeller för åtgärder som genomförs av och gynnar flera aktörer utan att det innebär ökade statliga åtaganden eller statlig finansiering samt vid behov lämna nödvändiga författningsförslag. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2025.

Tidigare behandling

Utskottet avstyrkte våren 2023 motionsyrkanden om stranderosion med hänvisning till pågående utrednings- och forskningsarbete samt gällande rätt (bet. 2022/23:CU13). Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:106).

Utskottets ställningstagande

Stranderosion är ett stort problem i delar av landet, och det finns också flera områden med betydande risk för översvämning. Utskottet noterar att en särskild utredare har i uppdrag att analysera och vid behov föreslå ny eller anpassad lagstiftning för effektiva klimatanpassningsåtgärder. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2025. Utskottet anser att den pågående utredningen inte bör föregripas, och motionsyrkandena bör därför avslås.

Tillstånd till vattenverksamhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som gäller tillståndsregleringen av vattenverksamheter. Utskottet hänvisar till bl.a. beredning inom Regeringskansliet.

Jämför reservation 11 (S), 12 (C), 13 (MP), 14 (SD), 15 (C) och 16 (SD).

Motionerna

Vattenkraft

I partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 190 begärs ett tillkännagivande om att de orörda älvarna och vattendragen ska bevaras. Motionärerna begär även tillkännagivanden om vikten av att miljöprövningarna av vattenkraften skyndsamt återupptas (yrkande 191) samt om att

även stora vattenkraftverk ska miljöanpassas, och att utgångspunkten bör vara minimitappning (yrkande 192).

I kommittémotion 2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 61 begärs ett tillkännagivande om att förena höga miljökrav med fungerande förutsättningar för framtidens småskaliga vattenkraft.

I kommittémotion 2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 97 begärs ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt bör återkomma med lagstiftnings- eller förordningsändringar som skyndsamt träder i kraft snarare än att förlänga pausen för vattenkraftens miljöprövningar, och att genomförandet av dessa ändringar inte bör innebära en kraftigt negativ påverkan på den totala kraftproduktionen. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om att man för såväl jordbruksmark som kulturmiljöer har möjlighet att använda de undantag som finns inom ramen för miljöanpassning av vattenkraften (yrkande 98). Dessutom begärs ett tillkännagivande om att regeringen ska säkerställa att platsspecifika bedömningar om alla nyttor och konsekvenser görs med beräkningsgrunder som är vedertagna och transparenta och att det görs i samråd med berörda aktörer inom ramen för miljöanpassningen av vattenkraften som gäller för såväl vattenkraft som dammar i övrigt samtidigt som kostnaden tas av den ansvariga myndigheten (yrkande 99).

I motion 2024/25:945 av Mikael Dahlqvist och Lars Mejern Larsson (båda S) begärs ett tillkännagivande om att se över möjligheterna för att det vid tillståndsprövning för utrivning av dammar tas större hänsyn till allmänintresset. Motionärerna framhåller att det gemensamma samhällsintresset måste sättas mer i fokus när tillstånd ges för rivning av dammar. En bättre balans behövs där allmänhetens intressen har en större betydelse än rent ekonomiska.

I motion 2024/25:2497 av Helena Vilhelmsson och Anders W Jonsson (båda C) begärs ett tillkännagivande om att snarast påbörja en revidering av lagstiftningen för att kulturhistoriska värden ska ges högre status vid beslut om utrivning av dammar.

I motion 2024/25:1153 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att det bör göras en bedömning av kostnadseffektiviteten i olika åtgärder så att undantaget för mindre stränga kvalitetskrav kan tillämpas. Vidare begär motionärerna att EU-rätten bör tolkas genom politiska beslut, främst i miljöbalken, men också i de två vattenförordningarna (yrkande 5). Det yrkas även att alla vattenförekomster med dammar bör KMV-klassas så att kravnivån sänks och andra samhällsintressen därigenom inte hotas (yrkande 6). Motionärerna begär även ett tillkännagivande om att lagtexten om att äldre rättigheter gäller bör preciseras ytterligare så att även dessa vattenkraftverk ska kunna omprövas och få moderna miljövillkor och fortsätta sin verksamhet (yrkande 7). Motionärerna yrkar vidare att det i den nationella planen förs in att länsstyrelserna ska beräkna möjliga effekttökningar liksom de andra elsystemsnyttor som följer därav (yrkande 8). Vidare begärs att en ansökan om effekttökning i samband med omprövning av miljövillkor ska handläggas som ändringstillstånd (yrkande 9). Den nationella planen bör

även bli tvingande för myndigheterna (yrkande 10). Avslutningsvis bör de mindre vattendragen i den nationella planen få ett individuellt riktvärde (yrkande 11).

Markavvattnings

I kommittémotion 2024/25:1370 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 20 föreslås ett tillkännagivande om att det bör bli lättare att få dispens för effektiv markavvattnings, t.ex. genom samråd vid rensning av äldre diken. Motionärerna framhåller att dikning av skogsmark i vissa fall är ett effektivt sätt att öka produktionen, minska översvänningsrisker och minimera körskador.

I kommittémotion 2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om att se över hur vatten kan användas effektivare i landskapet. Motionärerna anför bl.a. att en översyn av dagens vattenlagstiftning behövs så att den inte bara anpassas till att leda bort vatten utan även till att samla upp vatten. Det kan t.ex. handla om att anlägga bevattnings- och kombidammar.

I motion 2024/25:2819 av Sten Bergheden (M) begärs ett tillkännagivande om att se över kostnadsfördelningen vid exploatering. Motionären anför att när åkermark bebyggs kan detta orsaka att vattenflödena förändras i kringliggande vattendrag, med följden att andelar och fördelningen av underhållskostnader behöver räknas om. Enligt motionären borde den som är orsaken till förändringarna vara skyldig att stå för de kostnader som kan uppstå i samband med en sådan ansökan.

Vandringsleder och passager för fisk

I kommittémotion 2024/25:1369 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 46 begärs ett tillkännagivande om att intensifiera arbetet med förbättrade vandringsleder för fisk. Motionärerna begär även ett tillkännagivande om att utveckla fler upp- och nedströmpassager för ål (yrkande 48). Dessutom begärs ett tillkännagivande om att stödja byggandet av fisktrappor (yrkande 50).

I motion 2024/25:408 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om att vidta åtgärder för att underlätta för ålen att ta sig förbi vattenkraftverk.

Bakgrund

Tillstånd eller anmälan för vattenverksamhet

Bestämmelser om vattenverksamhet finns i 11 kap. miljöbalken. Med vattenverksamhet avses bl.a. uppförande, ändring, lagning eller utrivning av en anläggning i ett vattenområde. För att få bedriva vattenverksamhet krävs som huvudregel tillstånd. I 11 kap. 12 § första stycket miljöbalken finns ett undantag som innebär att tillstånd inte behövs om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan

på vattenförhållandena. Tillstånd för vattenverksamhet prövas av mark- och miljödomstolen (11 kap. 9 b § miljöbalken). Ett tillstånd till vattenverksamhet får förenas med villkor (16 kap. 2 § miljöbalken).

Till vattenverksamhet räknas även sådana dammar som definieras som en vattenanläggning vars syfte är att dämna upp eller utestänga vatten eller blandningar av vatten och annat material (11 kap. 4 § miljöbalken). Begreppet omfattar avbördningsanordningar och intag samt invallningar, slussportar och gruvdammar (prop. 2013/14:38 s. 56 f.).

Alla vattenverksamheter är således inte tillståndspliktiga. För de flesta mindre vattenverksamheter räcker det med en anmälan till en länsstyrelse. Som exempel på åtgärder som inte kräver tillstånd men som behöver anmälas kan nämnas anläggandet av våtmark där vattenområdet har en yta som inte överstiger fem hektar och uppförandet av en anläggning, fyllning eller pållning i ett vattendrag om den bottenyta som verksamheten omfattar i vattendraget uppgår till högst 500 kvadratmeter (se 19 § förordningen [1998:1388] om vattenverksamheter). Vidare krävs normalt sett inte tillstånd för rensningar i vattenområden, vare sig naturliga sådana eller vattenanläggningar, t.ex. diken, och för att återställa vattendrag. Exempelvis krävs inte tillstånd för rensningar som utförs för att bibehålla vattnets djup eller läge (11 kap. 15 § miljöbalken).

Tillståndsprövningen enligt miljöbalken omfattar flera steg, bl.a. ett undersökningssamråd och att ta fram underlag, såsom en miljökonsekvensbeskrivning. Eventuella påtalade negativa risker beaktas och går igenom av mark- och miljödomstolen vid prövningen av ansökan. Bland annat framgår det av 2 kap. 3 § miljöbalken att bästa möjliga teknik ska användas vid yrkesmässig verksamhet.

EU:s vattendirektiv och miljökvalitetsnormer

En närmare redogörelse för EU:s vattendirektiv och den svenska vattenförvaltningen finns i avsnittet Skyddet av vattenområden och dricks-vattentäkter ovan. Som nämns i det avsnittet är ett moment i arbetet med det nationella genomförandet av vattenförvaltningen, som grundar sig på EU:s vattendirektiv, att fastställa miljökvalitetsnormer. Miljökvalitetsnormer för ytvatten omfattar sjöar, vattendrag och kustvatten. Syftet med normerna är att säkra vattenkvaliteten. En miljökvalitetsnorm beskriver den kvalitet en vattenförekomst ska ha nått vid en viss tidpunkt, dvs. målet med arbetet för varje vattenförekomst. Miljökvalitetsnormerna anger en lägstanivå. Vattenförekomsten får alltså inte påverkas av en verksamhet på så sätt att kvaliteten blir sämre än den status som anges i normen. Huvudregeln är att alla vattenförekomster ska uppnå det som kallas god status. I vissa fall innebär målet att uppnå god status en betydande negativ påverkan på viktiga samhällsvärden eller verksamheter. Under vissa förutsättningar medger EU:s vattendirektiv att vattenförekomsten då kan förklaras som konstgjord eller kraftigt modifierad. Följden av detta blir att mindre stränga krav kan tillämpas. I stället

för ekologisk status klassificeras för en sådan vattenförekomst ekologisk potential.

I januari 2019 infördes en skyldighet i vattenförvaltningsförordningen för vattenförvaltningen att fullt ut använda alla de möjligheter som EU-rätten ger till undantag och förklarande av vatten som kraftigt modifierade.

Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram vägledningar om kraftigt modifierade vatten, bl.a. en vägledning för att hjälpa den som ska fastställa en vattenförekomst som kraftigt modifierad på grund av ett vattenkraftverk.

Bestämmelser om miljö kvalitetsnormer och miljö kvalitetsförvaltning finns i 5 kap. miljöbalken. Miljö kvalitetsnormer är som huvudregel bindande att följa för myndigheter, kommuner och verksamhetsutövare i enskilda prövningar. Miljö kvalitetsnormerna ska dock omprövas vid behov. Vid en enskild miljöprövning kan det t.ex. komma fram ny information som visar att miljö kvalitetsnormen för vatten som berörs av prövningen har beslutats på felaktiga grunder. Prövningsmyndigheten ska då begära ett yttrande från vattenmyndigheten i distriktet och redovisa skillnaden mellan nuvarande status och den status som legat till grund för miljö kvalitetsnormen. Det innebär att det i samband med en prövning finns utrymme att justera felaktigheter. Om vattenmyndigheten, efter att ha tagit del av en begäran om yttrande, bedömer att det inte finns förutsättningar att ändra den aktuella miljö kvalitetsnormen ska vattenmyndigheten anmäla detta till regeringen. Vattenmyndigheten ska därefter avvakta med sitt slutliga yttrande till dess att regeringen har beslutat i ändringsfrågan.

Nationell plan för moderna miljö villkor för vattenkraften

Sedan den 1 januari 2019 gäller enligt 11 kap. 27 § miljöbalken att den som bedriver en tillståndspliktig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel ska se till att verksamheten har moderna miljö villkor. Med detta avses att tillståndets villkor eller bestämmelser till skydd för människors hälsa och miljön har bestämts enligt miljöbalken genom en dom eller i ett beslut som inte är äldre än 40 år. Omprövning görs på verksamhetsutövarens initiativ. Efter en ansökan om omprövning av en vattenverksamhet för moderna miljö villkor ska tillståndsmyndigheten enligt 24 kap. 10 § miljöbalken upphäva, ändra och besluta om nya bestämmelser och villkor i den utsträckning som behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Bestämmelser och villkor som innebär att verksamheten avsevärt försvåras får beslutas endast om det behövs för att följa en miljö kvalitetsnorm eller någon annan bestämmelse som följer av Sveriges medlemskap i EU. Tillstånd ska endast återkallas om det är nödvändigt för att tillgodose ett sådant behov eller om verksamhetsutövaren medger att tillståndet återkallas.

Enligt 11 kap. 28 § miljöbalken ska det finnas en nationell plan för de omprövningar som avses i 11 kap. 27 §. Planen ska ange en nationell helhetssyn i fråga om att verksamheterna ska föras med moderna miljö villkor på ett samordnat sätt med största möjliga nytta för vattenmiljön och för en

nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. I förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter regleras hur myndigheternas arbete med att ta fram det underlag som ska ligga till grund för regeringens beslut om en nationell plan ska genomföras, samt vilka krav som ska ställas på underlaget. Länsstyrelserna ansvarar enligt 42 a § samma förordning för att samverka kring det underlag som behövs för att säkerställa effektiva provningar enligt den nationella planen.

I juni 2020 beslutade regeringen om en nationell plan för moderna miljövillkor för vattenkraften. Utifrån den nationella planen kommer alla vattenkraftverk som anmälts till planen att provas systematiskt, t.ex. genom att alla kraftverk i en älvsträcka provas samtidigt med möjlighet att samordna beslutsunderlag. Vilka konkreta krav på skyddsåtgärder och försiktighetsmått som ska ställas på en enskild verksamhet anges inte i den nationella planen utan avgörs av tillståndsmyndigheten i varje enskilt fall.

Tidsplanen för när vattenkraftsägarna senast ska lämna in sina ansökningar framgår av 39 § och bilagan till förordningen om vattenverksamheter. I maj 2024 beslutade regeringen att flytta fram tidpunkten för när en ansökan om omprövning för moderna miljövillkor senast ska ha getts in. Syftet är att medge tillräckligt med tid för regeringen att slutföra arbetet med att ta fram de författningsändringar och andra åtgärder som ska förbättra omprövningsprocessen och förse vattenkraften med moderna miljövillkor på ett ordnat och rättssäkert sätt. Ändringen innebär att de provningsgrupper som skulle ha gett in en ansökan senast den 1 juni 2024, i stället ska ge in en ansökan senast den 1 juli 2025, och att tidpunkten för övriga provningsgrupper att ge in en ansökan flyttas fram ett år, så att de provningsgrupper som skulle ha gett in ansökan senast den 1 september 2024, i stället ska ge in ansökan senast den 1 september 2025. De sista omprövningarna enligt den nationella planen för moderna miljövillkor förväntas kunna slutföras i början av 2040-talet.

För de verksamhetsutövare som inte anmält sin verksamhet till den nationella planen, vilket var frivilligt, finns en skyldighet att på egen hand ansöka om omprövning för att förse verksamheten med moderna miljövillkor. Enligt 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken får en verksamhet fortsätta att bedrivas till dess att en omprövning är klar om verksamhetsutövaren antingen har ansökt om tillstånd eller omprövning för att förse verksamheten med moderna miljövillkor eller verksamheten omfattas av den nationella planen och verksamhetsutövaren inte är försenad med att ansöka om prövning.

Om en verksamhetsutövare inte gör det som krävs och inte heller följer ett föreläggande att ansöka om omprövning kan en sådan ansökan i stället göras av Kammarkollegiet, Havs- och vattenmyndigheten eller länsstyrelsen (24 kap. 12 § miljöbalken).

Skyddet av nationalälvarna m.m.

Enligt 4 kap. 6 § miljöbalken får vattenkraftverk och vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål inte utföras i vissa angivna älvar, älvssträckor och andra vattendrag. Trots detta får, enligt bestämmelsens tredje stycke, åtgärder som behövs för att upprätthålla, underhålla eller ändra en anläggning eller verksamhet vidtas, om åtgärderna inte medför någon ökad negativ miljöpåverkan eller endast en tillfällig sådan ökad påverkan. Sådana åtgärder kan enligt regeringen vara att upprätthålla eller underhålla anläggningar eller verksamheter som tillkommit på lagligt sätt (se prop. 2017/18:243 s. 171).

Vattenverksamhet som innebär markavvattning

Med markavvattning avses enligt 11 kap. 2 § miljöbalken åtgärder som utförs för att avvattna mark, när det inte är fråga om avledande av avloppsvatten, eller som utförs för att sänka eller tappa ur ett vattenområde eller för att skydda mot vatten, när syftet med åtgärden är att varaktigt öka en fastighets lämplighet för något visst ändamål. Markavvattningsåtgärder har länge varit ett viktigt inslag inom jordbruket.

Enligt 11 kap. 13 § miljöbalken gäller tillståndsplikt för markavvattning och i vissa delar av landet råder dessutom markavvattningsförbud enligt 11 kap. 14 § miljöbalken och 4–4 c §§ förordningen om vattenverksamheter. Förbudet betyder att en markavvattning först ska ha fått dispens från förbudet innan tillstånd kan ges.

Utanför begreppet markavvattning faller s.k. skyddsdikning. Skyddsdikning är dikning i syfte att förhindra att grundvattnet stiger efter en skogsavverkning. Sådan dikning innebär inte markavvattning enligt definitionen i miljöbalken eftersom den inte uppfyller det nämnda varaktighetskravet. För åtgärder som avvattnar mark utan att uppfylla definitionen för markavvattning enligt miljöbalken är tillståndskravet inte absolut. För dessa åtgärder finns ett bemyndigande för regeringen att föreskriva tillståndsplikt i de fall åtgärden kan förväntas få en bestående negativ effekt på växt- och djurliv (11 kap. 13 § miljöbalken). En åtgärd som inte kräver tillstånd kan dock kräva en anmälan och omfattas av samrådspikt enligt miljöbalken.

Enligt 11 kap. 17 § miljöbalken har den som äger en vattenanläggning, t.ex. diken, rörledningar och vallar, ett ansvar för att underhålla dessa så att det inte uppkommer skada för allmänna eller enskilda intressen. Samfälligheter som gemensamt ansvarar för utförande och underhåll av markavvattningsanläggningar är vanligt förekommande. Regler om markavvattningssamfälligheter finns i 3 kap. lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Fastigheter som har nytta av markavvattningen, dvs. ingår i det s.k. båtadsområdet, ska ingå i verksamheten. För utförande och drift av verksamheten utgör deltagarna en samfällighet. Deltagarna ska ha andelar i samfälligheten och finnas med i kostnadsfördelningslängden. Kostnaderna för verksamheten

fördelas mellan deltagarna på grundval av andelstalen, vilka bestäms efter vad som är skäligt med hänsyn främst till den nytta var och en har av verksamheten (3 kap. 1–3 §§ lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet).

För markavvattningsverksamheter som utgör samfälligheter uppstår ibland behov av omprövning av själva förvaltningen, exempelvis i samband med fastighetsbildningsåtgärder eller planåtgärder. Vilka som ska delta i samfälligheten och kostnadsfördelningen kan i sådana situationer behöva ändras.

Om delägarna i en samfällighet kommer överens om hur kostnaderna ska fördelas kan överenskommelsen, för att även gälla mot framtida fastighetsägare, fastställas av domstol (7 kap. 18 § lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet). Hur förändrade förhållanden inom en samfällighet ska hanteras när det inte finns någon överenskommelse regleras i 7 kap. 17 § lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Av bestämmelsen framgår när en deltagare kan ansöka om omprövning av kretsen av deltagare eller andelstalen eller att samfälligheten ska upphöra.

Av 7 kap. 1 § lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet följer att en ansökan om omprövning hanteras som ett ansökningsmål i mark- och miljödomstolen, vilket bl.a. innebär att varje part ska svara för sina kostnader (25 kap. 4 § miljöbalken). Det innebär att den som ansöker om omprövning får stå för domstolens kostnader för bl.a. kungörelser och ersättning till en markavvattnings-sakkunnig. Det finns inte någon bestämmelse om fördelning av kostnaderna efter skälighet, vilket utgör en skillnad i förhållande till vad som gällde enligt äldre regler. Enligt 25 kap. 10 § miljöbalken, som gäller vid tillstånd till ny markavvattning, ska sökandens kostnader fördelas mellan deltagarna i markavvattningen efter vad som är skäligt.

För att undvika att kostnaderna för omprövning drabbar en ensam sökande kan en samfällighet eller ett flertal deltagare i en sådan gå samman om en gemensam ansökan.

Havs- och vattenmyndighetens vägledning för fisk- och faunapassager

Havs- och vattenmyndigheten har i samarbete med Sveriges lantbruksuniversitet bl.a. tagit fram en vägledning för fisk- och faunapassager. Vägledningen riktar sig till alla inblandade aktörer och syftet är att den ska bidra till att underlätta arbetet med att anlägga passagelösningar vid dammar och vattenkraftverk.

Pågående och planerat arbete

Förutsättningar för vattenkraftens omprövning

Regeringskansliet remitterade i augusti 2024 vissa författningsförslag om förändrade förutsättningar för vattenkraftens omprövning. Förslagen syftar till att säkerställa att berörda verksamheter provas mot rätt kravnivå och att det

utrymme EU-rätten ger att vid miljöanpassning av verksamheterna säkra en fortsatt nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel utnyttjas fullt ut. Som ett led i detta föreslås bl.a. ändringar som underlättar bedömningen av om ett vatten kan förklaras som kraftigt modifierat och som tydliggör de krav på vattnets kvalitet som då gäller. Det säkerställs också att Affärsverket svenska kraftnät och Statens energimyndighet aktivt bidrar i arbetet med klassificering och normsättning. Remisstiden gick ut den 22 november 2024. Ärendet bereds inom Regeringskansliet.

Vattenverksamhetsutredningen

Vattenverksamhetsutredningen, som hade i uppdrag att se över reglerna om vattenverksamhet i bl.a. miljöbalken, bedömde i slutbetänkandet I vått och torrt – förslag till ändrade vattenrättsliga regler (SOU 2014:35) bl.a. att prövningssystemet för markavvattning har vissa brister eftersom regelverket är krångligt. Utredningen konstaterade att regelverket framstår som komplicerat och svåröverskådligt för enskilda eftersom det dels förutsätter tillstånd eller anmälan enligt reglerna för vattenverksamheter i miljöbalken, dels i vissa fall kräver andra dispenser, t.ex. strandskyddsdispens och dispens från biotop- och artskyddet. Utredningen bedömde vidare att det finns behov av att klargöra begreppet markavvattning i och med att markavvattning i vissa fall även kan innebära att man avleder avloppsvatten och leder bort grundvatten. Mot denna bakgrund föreslog utredningen att det bl.a. genomförs författningsändringar som innebär att regelverket om markavvattning samlas i reglerna för tillstånd eller anmälan för vattenverksamhet i 11 kap. miljöbalken. Förslaget skulle innebära att den som vill utföra markavvattning endast behöver söka tillstånd eller anmäla åtgärden enligt de nämnda reglerna. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Planerat arbete efter pausen av vattenkraftens omprövning till den 1 juli 2025

I samband med att regeringen förlängde pausen av vattenkraftens omprövning till den 1 juli 2025 anfördes bl.a. att man därefter återupptar omprövningarna och det viktiga arbetet med att förse vattenkraften med moderna miljövillkor, skapa fria vandringsvägar och främja den biologiska mångfalden i vattendragen.

Riksdagens tillkännagivanden om omprövning av vattenkraft m.m.

På förslag av näringsutskottet, miljö- och jordbruksutskottet respektive civilutskottet har riksdagen under åren 2020–2022 riktat flera tillkännagivanden till regeringen om vattenkraft. Tillkännagivandena gick i korthet ut på att regeringen bör värna och utveckla såväl den småskaliga som den storskaliga vattenkraften och säkerställa att alla nödvändiga åtgärder för att

minimera omprövningarnas negativa inverkan på vattenkraftselen vidtas. Vidare tillkännagav riksdagen att regeringen bör säkerställa att de undantag som EU-rätten medger nyttjas fullt ut och vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att EU-regleringen inte på ett omotiverat sätt försvårar eller omöjliggör driften av småskaliga vattenkraftverk. (Se bet. 2019/20:NU14, 2021/22:MJU5, 2021/22:CU33, 2021/22:NU15 och 2021/22:CU13.)

Av skrivelse 2022/23:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2022 – framgår att regeringen har bedömt att de delar av riksdagens tillkännagivande från september 2021 som avser prövning av åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 respektive den del som rör platsspecifika bedömningar och utnyttjande av undantag är tillgodosedda. Vidare har regeringen bedömt att den del av riksdagens tillkännagivande från mars 2022 som avser att senarelägga tidsfristen för kommande prövningsgruppers ansökningar är tillgodosedd. Av skrivelse 2024/25:75 Riksdagens skrivelser till regeringen åtgärder under 2024 framgår i huvudsak att tillkännagivandena i övrigt inte är slutbehandlade och att den senaste åtgärden som företogs var att promemorian Bättre förutsättningar för vattenkraftens omprövning remitterades den 22 augusti 2024. Remisstiden gick, som noterats ovan, ut den 22 november 2024 och beredning av de föreslagna ändringarna pågår.

Tidigare behandling

Utskottet avstyrkte våren 2023 motionsyrkanden om småskalig vattenkraft m.m. med hänvisning till bl.a. att regeringen hade pausat omprövningarna av vattenkraftstillstånden i syfte att kartlägga effekterna av omprövningarna och se över behovet av ändringar av systemet. Utskottet avstyrkte även motionsyrkanden om markavvattningsmedel med hänvisning till beredningen av Vattenverksamhetsutredningen. Vidare avstyrktes motionsyrkanden om åtgärder för att förbättra fiskarnas vandringsleder och avhjälpa problemet med ål som inte kan passera vattenkraftverk med hänvisning till bl.a. gällande rätt. (bet. 2022/23:CU13). Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:106).

Utskottet avstyrkte våren 2024 motionsyrkanden om korttidsreglering av vattenkraft med hänvisning till bl.a. gällande rätt (bet. 2023/24:CU16). Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2023/24:109).

Utskottets ställningstagande

Vattenkraft

Utskottet anser, liksom tidigare, att det är angeläget att säkerställa att regleringen på EU-nivå inte på ett omotiverat sätt försvårar eller omöjliggör driften av småskaliga vattenkraftverk. Som redovisats ovan har regeringen emellertid pausat omprövningarna av vattenkraftstillstånden enligt den nationella planen och remitterat författningsförslag som bidrar till att säkerställa att omprövningarnas påverkan på vattenkraften blir acceptabel ur ett elsystemperspektiv. Förslagen är av betydelse för avvägningen mellan å ena

sidan behovet av åtgärder som förbättrar vattenmiljön och å andra sidan behovet av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel när moderna miljövillkor för vattenkraftverk och dammar fastställs. Ändringarna föreslås också för att säkerställa att berörda verksamheter prövas mot rätt kravnivå genom att det utrymme som EU-rätten ger nyttjas fullt ut. Förslagen bereds inom Regeringskansliet. Den pågående beredningen bör inte föregripas. Därmed bör motionerna 2024/25:945 (S), 2024/25:1153 (KD) yrkandena 4–11, 2024/25:2497 (C), 2024/25:3037 (MP) yrkandena 190–192, 2024/25:3109 (S) yrkande 61 och 2024/25:3169 (C) yrkandena 97–99 avslås.

Markavvattning

Utskottet konstaterar att de förslag som Vattenverksamhetsutredningen lämnat bereds inom Regeringskansliet, och utskottet ser inte skäl för riksdagen att föregripa resultatet av beredningen med något tillkännagivande. Motionerna 2024/25:1370 (SD) yrkande 20, 2024/25:2486 (C) yrkande 5 och 2024/25:2819 (M) bör därför avslås.

Vandringsleder och passager för fisk

När det gäller motionsförslagen om åtgärder för att förbättra fiskarnas vandringsleder och avhjälpa problemet med ål som inte kan passera vattenkraftverk konstaterar utskottet att det enligt gällande rätt finns möjlighet att ta hänsyn till behovet av fiskbefrämjande åtgärder i tillståndsprövsprocessen för vattenverksamhet. Utskottet noterar vidare att Havs- och vattenmyndigheten i samarbete med Sveriges lantbruksuniversitet har tagit fram en vägledning om fisk- och faunapassager för att underlätta arbetet med att anlägga passagelösningar vid dammar och vattenkraftverk. Vidare kommer omprövningarna och det viktiga arbetet med att förse vattenkraften med moderna miljövillkor, skapa fria vandringsvägar och främja den biologiska mångfalden i vattendragen att återupptas efter den 1 juli 2025. Även motionerna 2024/25:408 (SD) yrkande 3 och 2024/25:1369 (SD) yrkandena 46, 48 och 50 bör avslås.

Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om myndighetssamarbete och nationell vattensamordning. Utskottet hänvisar till bl.a. pågående beredning inom Regeringskansliet.

Jämför reservation 17 (S), 18 (SD) och 19 (MP).

Motionerna

I partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 150 begärs ett tillkännagivande om att verka för ökad samverkan och delad va-kompetens mellan kommuner. En likalydande begäran finns i kommittémotion 2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 10.

I partimotion 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 28 begärs ett tillkännagivande om att motsvarande myndighetssamarbete som finns för dricksvatten även bör finnas när det handlar om avlopp och kretslopp.

I kommittémotion 2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 29 begärs ett tillkännagivande om att modernisera dricksvatteninfrastrukturen för att möta framtida utmaningar och befolkningsökning.

I kommittémotion 2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att effektivisera ansvaret för vatten- och dricksvattenförsörjning så att det blir färre ansvariga instanser. Dessutom begärs ett tillkännagivande om att tillsätta en nationell vattensamordnare med övergripande ansvar för vattenhantering (yrkande 3).

I motion 2024/25:2365 av Thomas Ragnarsson (M) begärs ett tillkännagivande om att se över möjligheten att anta en nationell vattenstrategi.

Bakgrund

Ansvarsfördelning i frågor om vatten

Sverige är indelat i fem vattendistrikt (utifrån avrinningsområdena till de fem huvudsakliga havsbassängerna), och en länsstyrelse i varje distrikt är utsedd att vara vattenmyndighet. Vattenmyndigheterna har ansvar för förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön i distriktet och tar fram förvaltningsplaner, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer för sina vattendistrikt.

Huvudansvaret för dricksvattenförsörjningen i Sverige ligger på kommunerna. De är ansvariga för tillhandahållande av dricksvatten enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (härefter vattentjänstlagen) och får meddela föreskrifter om användningen av allmänna va-anläggningar. De utövar dessutom kontroll över dricksvattenanläggningar enligt livsmedelslagstiftningen. På miljöområdet kan kommunen besluta om vatten-skyddsområden och andra lokala skyddsföreskrifter. Det är också en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten.

Länsstyrelserna ansvarar för den statliga förvaltningen i länen och ska arbeta sektorsövergripande och samordna olika samhällsintressen och insatser och inom myndighetens ansvarsområde. Det gäller bl.a. i frågor som rör samhällsplanering och boende samt miljö- och hälsoskydd. Länsstyrelsen ska verka för att miljö kvalitetsmålen uppfylls och ge stöd till kommunerna i deras miljömålsarbete. Vidare utövar länsstyrelserna tillsyn över att kommunerna tillgodoser behovet av vattentjänster.

På central förvaltningsnivå finns ett flertal myndigheter med olika typer av ansvar kopplat till frågor om vatten, bl.a. följande:

- Havs- och vattenmyndigheten är förvaltningsmyndighet på miljöområdet för frågor om bevarande, restaurering och hållbar användning av sjöar, vattendrag och hav. Myndigheten ska samordna vattenmyndigheternas arbete och får meddela föreskrifter om förvaltningen av ytvatten. Havs- och vattenmyndigheten har också det centrala ansvaret för vattenskyddsområden och det centrala vägledningsansvaret för områdesskydd som syftar till bevarandet av havs- eller vattenmiljöer eller grundvatten. I fråga om riksintressen ska Havs- och vattenmyndigheten lämna underlag till länsstyrelserna om områden som bedöms vara av sådant intresse för anläggningar för vattenförsörjning. Myndigheten samordnar uppföljning och utvärdering samt rapporterar om flera miljö kvalitetsmål som rör vatten.
- Livsmedelsverket är central förvaltningsmyndighet för livsmedelsfrågor och leder och samordnar livsmedelskontrollen i landet, vari även kontroll av dricksvatten ingår. Livsmedelsverket leder också den nationella samordningsgruppen för dricksvatten (se nedan under rubriken Nationella samordningsgruppen för dricksvatten).
- Sveriges geologiska undersökning (SGU) är förvaltningsmyndighet för frågor om landets geologiska beskaffenhet och mineralhantering och ska tillhandahålla geologisk information för samhällets behov. Myndigheten samordnar uppföljning, utvärdering och rapportering om miljö kvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet.

Andra myndigheter som har ansvar för olika frågor som rör vatten är bl.a. Boverket, Kemikalieinspektionen, Folkhälsomyndigheten, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), MSB och Naturvårdsverket.

I sammanhanget kan nämnas att Havs- och vattenmyndigheten 2014 tog fram en nationell vägledning om kommunal va-planering (rapport 2014:1), och 2020 tog myndigheten, i samarbete med Boverket, SGU, SMHI och Livsmedelsverket, fram en vägledning för regional vattenförsörjningsplanering (rapport 2020:1). Vidare fick Naturvårdsverket i januari 2021 i uppdrag av regeringen att vägleda till en hållbar dagvattenhantering. Naturvårdsverket har på sin webbplats publicerat en vägledning som riktar sig till landets kommuner om att integrera en hållbar dagvattenhantering i sin planläggning och ge stöd vid framtagande av handlingsplaner. Vägledningen har tagits fram i samverkan med Boverket.

Avlopp

Till avloppsvatten räknas använt vatten som kommer från hushåll, industrier eller andra verksamheter. Dagvatten, dvs. ytligt avrinnande vatten, är också avloppsvatten enligt miljöbalken om det kommer från ett detaljplanelagt område och avleds från fler än ”en viss eller vissa fastigheter”. Det finns mer än 1 100 tillstånds- eller anmälningspliktiga avloppsanläggningar i Sverige. Det är Naturvårdsverket som ansvarar för vägledning om avlopps- och avfallshantering och om reningsverk, medan Havs- och vattenmyndigheten vägleder om avloppsanläggningar för hushållspillvatten som är dimensionerade för högst 200 personekvivalenter.

Lagen om allmänna vattentjänster

Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster avser olika vattentjänster för vattenförsörjning och avlopp som tillhandahålls genom en allmän va-anläggning. Med vattenförsörjning menas tillhandahållande av vatten som är lämpligt för normal hushållsanvändning (dricksvatten). En allmän va-anläggning är en anläggning över vilken en kommun har ett rättsligt bestämmande inflytande och som har ordnats och används för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt vattentjänstlagen. En enskild anläggning definieras i lagen som en va-anläggning eller annan anordning för vattenförsörjning eller avlopp som inte är eller ingår i en allmän va-anläggning (2 §).

För att kommunens skyldighet att tillgodose behovet av vattenförsörjning och avlopp ska inträda krävs att behovet rör fler än bara ett fåtal fastigheter. Om det finns en fastighet som uppenbarligen inte behöver omfattas av det större sammanhanget får verksamhetsområdet inskränkas, om fastighetens behov av vattenförsörjning och avlopp kan ordnas på ett sätt som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön (9 §).

Vattentjänster kan också ordnas och förvaltas genom en gemensamhetsanläggning enligt anläggningslagen (1973:1149) eller av den enskilda fastighetsägaren. Förutsättningarna för inrättande av enskilda avloppsanläggningar framgår av förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Majoriteten av Sveriges befolkning har kommunal vattenförsörjning, dvs. vatten som tillhandahålls via det kommunala vattenledningsnätet.

Kommunala vattentjänstplaner

Från och med den 1 januari 2023 är kommunerna enligt nya bestämmelser i vattentjänstlagen skyldiga att ta fram s.k. vattentjänstplaner (prop. 2021/22:208, bet. 2021/22:CU29, rskr. 2021/22:446). Vattentjänstplanen fastställs av kommunfullmäktige (6 a §). Planen, som inte ska vara bindande, ska vara aktuell och innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Lagändringarna syftar till att ge förutsättningar för en god och långsiktig planering av kommunens skyldighet att ordna allmänna vattentjänster. Vattentjänstplanerna syftar vidare till att vara än mer långsiktiga än de va-planer som föreskrivs enligt

vattenmyndigheternas åtgärdsprogram (se den nämnda propositionen s. 25). För att ge kommunerna stöd i sitt arbete att ta fram vattentjänstplaner har Svenskt Vatten tagit fram en kortfattad vägledning. Under processen med att ta fram vägledningen har även Havs- och vattenmyndigheten varit delaktig.

PBL:s regler om översiktsplanering och planeringsstrategi

Enligt 3 kap. 1 § PBL ska varje kommun ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen. Översiktsplanen, som inte är bindande, ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska även ge vägledning i beslut om hur mark- och vattenområden ska användas, och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras (3 kap. 2 § PBL). Enligt 3 kap. 5 § PBL ska det framgå av översiktsplanen bl.a. hur kommunen ser på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra. Tidigare fanns det ett krav i PBL på ställningstagande till översiktsplanens aktualitet en gång per mandatperiod. I april 2020 infördes i stället ett krav på planeringsstrategi (prop. 2019/20:52, bet. 2019/20:CU7, rskr. 2019/20:168). Bakgrunden var bl.a. att det i många kommuner hade konstaterats brister i kontinuiteten i översiktsplaneringen. I en planeringsstrategi ska kommunfullmäktige ta ställning till dels ändrade planeringsförutsättningar av betydelse för översiktsplanens aktualitet, dels kommunens fortsatta arbete med översiktsplaneringen (3 kap. 23 § PBL).

Regional vattenförsörjningsplanering

Havs- och vattenmyndigheten har publicerat en vägledning för regional vattenförsörjningsplanering. Vägledningen ska vara ett stöd till länsstyrelserna när de tillsammans med andra aktörer tar fram och uppdaterar regionala vattenförsörjningsplaner. Även om dricksvattenförsörjningen är i fokus avser vägledningen att ge stöd för att det tas hänsyn till andra intressen som är beroende av en säker tillgång till vatten. Vägledningen kan även vara ett stöd för kommunerna när de ska ta fram kommunala vattenförsörjningsplaner och va- eller vattentjänstplaner. Vägledningen har tagits fram i samarbete med Boverket, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) och Livsmedelsverket.

Nationella samordningsgruppen för dricksvatten

Livsmedelsverket fick 2020 i uppdrag av regeringen att ansvara för den nationella samordningen av dricksvattenfrågor. I den nationella samordningsgruppen för dricksvatten ingår bl.a. Havs- och vattenmyndigheten, Boverket, Folkhälsomyndigheten, SGU, MSB, länsstyrelserna och kommunerna. Företrädare för medlemmarna möts två gånger per år och rapporterar årligen till regeringen. Gruppen har tre ordinarie arbetsgrupper som tar fram underlag och analyser för beslut i samordningsgruppen: vattenförsörjningsgruppen, dricksvattenkvalitetsgruppen och gruppen för civilt försvar och krisberedskap.

Samordningsgruppen har som vision och övergripande mål att Sverige har en långsiktigt hållbar, trygg och säker dricksvattenförsörjning. Som mål har samordningsgruppen att stöd i dricksvattenrelaterade frågor ges på lokal och regional nivå, att åtgärder och insatser för en tryggad dricksvattenförsörjning sker samordnat samt att arbetet med att definiera åtgärdsbehov för en säker dricksvattenförsörjning sker samordnat. Samordningsgruppen bedömer i sin redogörelse den 11 november 2024 att arbetet har lett till samsyn kring och gemensam prioritering av dricksvattenrelaterade frågor, identifiering av nya behov och åtgärder, informationsutbyte, samt relevant stöd till länsstyrelser, kommuner och dricksvattenproducenter (dnr 2024/00703). Vidare har samarbetet med branschen utvecklats.

Pågående arbete

Vattenförvaltningsutredningen

Vattenförvaltningsutredningen föreslog i sitt betänkande organisatoriska förändringar när det gäller vattenförvaltningen (SOU 2019:66). Förslagen innebär bl.a. att uppdraget som vattenmyndighet ska upphöra för de länsstyrelser som har ett sådant uppdrag i nuläget. I stället ska vattenmyndigheternas uppgifter fördelas på regeringen, Havs- och vattenmyndigheten, SGU och länsstyrelserna. Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Va-beredskapsutredningen

Va-beredskapsutredningen bedömer i sitt betänkande SOU 2024:82 bl.a. att det behövs ett nationellt arbete för att främja ett ansvarsfullt nyttjande av landets vattenresurser och utredningen föreslår flera åtgärder för att stärka beredskapsförmågan på alla nivåer enligt följande (s. 30–32).

Havs- och vattenmyndigheten föreslås ta fram en nationell strategi och handlingsplan för ett resurseffektivt och ansvarsfullt nyttjande av vattenresursen genom aktörsgemensam samverkan. Därutöver bör utredas hur frågor om vattenresursanvändning och vattenhushållning kan införlivas i arbetet inom beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

Samordningen inom Regeringskansliet bör utvecklas med avseende på styrningsfrågor av betydelse för vattentjänster. Även samordningen på myndighetsnivå bör ses över. Utredningen föreslår att Livsmedelsverket uppdras att, i samverkan med övriga berörda myndigheter, genomföra en sådan översyn. Uppdraget bör innefatta samordning av frågor som rör vattenförsörjning och avloppshantering, tillgång till och fördelning av vattenresurser samt beredskap inom dessa områden. Myndigheterna bör även utreda en myndighetsgemensam digital kunskapsplattform för vattentjänster.

Stödet till kommunerna bör stärkas på regional nivå. Länsstyrelsernas stöd bör ges samordnat och specifikt inriktat på att stärka kommunernas beredskap för allmänna vattentjänster. Utredningen föreslår att länsstyrelserna gemensamt uppdras att utveckla nya arbetssätt och vidareutveckla befintliga samarbeten, i syfte att åstadkomma ett samordnat, ändamålsenligt och likvärdigt stöd till kommunerna för

allmänna vattentjänster. I det beredskapsstödjande arbetet bör särskilt ingå att bistå kommunerna med underlag om vilka verksamheter som kan behöva prioriteras vid driften av de allmänna va-anläggningarna under fredstida krissituationer och höjd beredskap. Statliga myndigheter bör bistå länsstyrelserna med information om samhällsviktig verksamhet. I den stödande rollen bör även ingå att följa upp och bedöma effekter av vidtagna beredskapsåtgärder samt rapportera till de vägledande centrala myndigheterna.

På central nivå föreslås Livsmedelsverket och Naturvårdsverket få föreskriftsrätt och vägledningsansvar gentemot kommuner och länsstyrelser för deras beredskapshöjande arbete. Vidare föreslås ett vägledningsansvar för arbetet med vattentjänstplaner. [...]

Utredningen konstaterar att kommunerna har mycket olika förutsättningar att klara sitt uppdrag. En ökad kommunal samverkan kan skapa bättre förutsättningar för framför allt små och mindre kommuner att klara sitt uppdrag att leverera robusta vattentjänster. Samverkan stärker kommunernas förmåga ur ett finansierings-, kompetensförsörjnings- och beredskapsperspektiv. Den är viktig även ur ett nationellt och regionalt perspektiv.

För att skapa mer likvärdiga förutsättningar och stärka den samlade kommunala förmågan behövs samverkansfrämjande insatser från staten, framför allt gentemot små och mindre kommuner. Vi föreslår ett krav på kommunal samverkan i vattentjänstlagen och en flerårig nationell insats för att främja samverkan. Kommuner som utreder samverkansmöjligheter eller genomför en samverkansorganisation bör få ekonomiskt bidrag från staten.

Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Riksrevisionens granskningsrapport om tillgången till kommunalt vatten och avlopp

I granskningsrapporten Tillgången till kommunalt vatten och avlopp – statens insatser för allmänna vattentjänster (RiR 2025:2) konstaterar Riksrevisionen att staten genom styrning och insatser kommunernas påverkar förutsättningar att fullgöra sina skyldigheter enligt vattentjänstlagen. Riksrevisionen konstaterar bl.a. att det i olika sammanhang har framförts att ansvarsfördelningen inom staten är otydlig och att samordningen brister. Riksrevisionen noterar att statens insatser när det gäller allmänna vattentjänster involverar myndigheter inom livsmedels-, miljö- och samhällsplaneringsområdet och att flera av myndigheterna har uttryckt behov av ytterligare och tätare samverkan. Riksrevisionen noterar vidare att myndigheterna har ett ansvar att själva se till att den samverkan som de har behov av kommer till stånd. Riksrevisionen bedömer dock att områdets tvärspektoriella karaktär, med delat ansvar mellan många myndigheter, kan motivera särskild styrning mot en mer formaliserad samverkan.

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att bl.a. ge berörda myndigheter i uppdrag att fördjupa sin samverkan och ge en lämplig myndighet i uppdrag att vägleda och följa upp kommunernas arbete med vattentjänstplaner. Vidare rekommenderas regeringen att följa upp och ta initiativ till åtgärder som säkerställer att länsstyrelsernas tillsyn omfattar kommunernas hela ansvar att

tillgodose behovet av allmänna vattentjänster. Havs- och vattenmyndigheten rekommenderas att tydliggöra länsstyrelsens tillsynsansvar. Länsstyrelserna rekommenderas att säkerställa att tillsynen omfattar kommunernas hela ansvar enligt 6 § vattentjänstlagen.

Regeringen ska senast den 13 juni 2025 i en skrivelse lämna en redogörelse till riksdagen för vilka åtgärder man har vidtagit eller ämnar vidta med anledning av rapporten.

Uppdrag till Havs- och vattenmyndigheten om samverkan för effektiv vattenförvaltning

Havs- och vattenmyndigheten fick i regleringsbrevet för 2025 i uppdrag att utveckla sin samverkan för en sammanhållen och effektiv vattenförvaltning och för en förbättrad vattenmiljö. Samverkan ska ske i frågor som rör övergripande nationella avvägningar och i strategiska frågor som berör vattenförvaltning på nationell och regional nivå, vattendistriktsnivå och avrinningsområdesnivå. Dessutom ska samverkan ske inom specifika sakområden, t.ex. avlopp och tillämpning av cirkulära lösningar. Inom uppdraget att utveckla samverkan ska Havs- och vattenmyndigheten utveckla sin samordning av genomförandet av vattenförvaltningsförordningen (2004:660) och vägleda länsstyrelserna, för att uppnå en effektivare vattenförvaltning. Som en del i detta arbete ska Havs- och vattenmyndigheten vid behov uppdatera sina föreskrifter och sin vägledning så att det praktiska arbetet med kartläggning och analys, statusklassificeringar, framtagande av åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer blir effektivare. Uppnådda resultat av utvecklad samordning, samverkan och planerad samverkan ska redovisas till Regeringskansliet årligen senast den 31 januari med start 2026 och slutredovisning 2028.

Tidigare behandling

Utskottet avstyrkte våren 2023 motionsyrkanden om en nationell vattenstrategi och tillsättande av en nationell vattensamordnare med hänvisning till pågående arbete (bet. 2022/23:CU13). Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:106).

Utskottets ställningstagande

En väl fungerande vattenförsörjning har en grundläggande betydelse i samhället och det är viktigt att det finns en tydlig ansvarsfördelning i frågor som rör vatten och att det sker en samverkan på både lokal och regional nivå. Vidare behövs en beredskap för att klara vattenförsörjningen i hela landet vid vattenrelaterade kriser.

Utskottet noterar att Vattenförvaltningsutredningens förslag om organisatoriska förändringar och Va-beredskapsutredningens förslag om att stärka beredskapsförmågan på alla nivåer bereds inom Regeringskansliet. Vidare

emotser utskottet regeringens kommande redogörelse för vilka åtgärder som regeringen har vidtagit eller avser att vidta med anledning av det som framkommit i Riksrevisionens granskningsrapport om statens insatser för allmänna vattentjänster. Utskottet anser inte att beredningen av utredningarna eller regeringens skrivelse bör föregripas och avstyrker motionsyrkandena.

Va-infrastruktur

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om va-infrastruktur och dess finansiering och om underhåll och förnyelse av den kommunala va-infrastrukturen. Utskottet hänvisar till pågående arbete och beredning.

Jämför reservation 20 (S), 21 (C), 22 (MP), 23 (SD) och 24 (MP) samt det särskilda yttrandet (SD).

Motionerna

Förslag om va-infrastruktur och dess finansiering

I partimotion 2024/25:2955 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 34 begärs ett tillkännagivande om att vattentjänstlagen bör ändras så att extern finansiering av va-infrastrukturen tillåts och att ett investeringsstöd till enskilda va-investeringar bör införas.

I partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 147 begärs ett tillkännagivande om att se över reglerna i lagen om allmänna vattentjänster och möjliggöra för kommuner att använda va-avgiften både för reinvesteringar och för att fondera för kommande investeringsbehov i befintliga anläggningar. En likalydande begäran framställs i kommittémotion 2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 6.

I partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 149 begärs att det utreds om ett nationellt stöd till va-åtgärder kan utformas med hjälp av en återförd moms från va-taxan. En likalydande begäran framställs i kommittémotion 2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 9.

I kommittémotion 2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 8 begärs ett tillkännagivande om att se över möjligheten att ändra lagen om allmänna vattentjänster för att göra det möjligt för kommuner att klara sina va-investeringar. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om att se över möjligheterna till ett flexiblere finansieringssystem för kommuners va-system (yrkande 9).

I kommittémotion 2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 6 begärs ett tillkännagivande om att kommuner ska ges möjlighet att fondera medel för reinvesteringar på va-taxan om maximalt 10 procent.

I kommittémotion 2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att se över hur den befintliga finansieringen av va-infrastrukturen kan breddas.

I kommittémotion 2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 29 begärs ett tillkännagivande om att utreda ett införande av en avgift på offentligt vatten som kan finansiera klimatanpassningsåtgärder och modernisering av Sveriges va-infrastruktur.

I motion 2024/25:2303 av Hanna Westerén m.fl. (S) begärs ett tillkännagivande om att överväga nya stöd och finansieringsformer för att stärka svensk beredskap på va-området.

I motion 2024/25:818 av Linnéa Wickman (S) begärs ett tillkännagivande om att se över och modernisera vattentjänstlagen samt överväga ett stärkt statligt stöd för att kommunernas vattenbolag ska kunna genomföra nödvändiga investeringar för klimatanpassning av va-nätet.

I motion 2024/25:3123 av Eric Westroth (SD) begärs ett tillkännagivande om att ändra vattentjänstlagen så att kommuner tillåts justera va-taxorna i syfte att säkerställa tillräckliga medel för både nödvändigt underhåll och framtida nyinvesteringar i va-anläggningarna.

Underhåll och förnyelse av den kommunala va-infrastrukturen

I partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 144 begärs ett tillkännagivande om lagkrav på kommunerna att inrikta förnyelsetakten och utbyggnaden av va-nätet så att det inte äventyrar kvaliteten på dricks-vattnet och avloppsreningen och inte heller lägger för stor skuld hos framtidens kommuninvånare. En likalydande begäran framställs i kommittémotion 2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 2.

I partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 145 begärs ett tillkännagivande om vilka krav som ska ställas på va-huvudmannens servicenivå (yrkande 145). En likalydande begäran framställs i kommittémotion 2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 3.

I partimotion 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 25 begärs ett tillkännagivande om att förstärka vatten- och avloppsnäten så att skador eller elavbrott inte leder till längre avbrott i vatten- och avloppsförsörjningen. En likalydande begäran framställs i kommittémotion 2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 4.

I kommittémotion 2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att undersöka behovet av nationella riktlinjer för långsiktigt hållbara renoveringsplaner för va-systemen lokalt. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om att införa en procentuell gräns för hur stort vattenläckaget får vara från va-ledningar (yrkande 5).

Bakgrund

Lagen om allmänna vattentjänster

Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster avser olika tjänster för vattenförsörjning och avlopp som tillhandahålls genom en allmän va-anläggning. En va-anläggning kan bl.a. bestå av vattenverk, vattenreservoarer, avloppsreningsverk, pumpstationer och olika ledningsnät. En allmän sådan anläggning ska ordnas och drivas så att den uppfyller de krav som kan ställas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön och med hänsyn till intresset av en god hushållning med naturresurser. Den ska vara försedd med de anordningar som behövs för att den ska fylla sitt ändamål och tillgodose skäliga anspråk på säkerhet. Kommunen har ansvaret för att den allmänna va-anläggningen uppfyller sin uppgift så länge behovet kvarstår. Det omfattar även ett krav på löpande underhåll av anläggningen (prop. 2005/06:78 s. 65).

Finansiering av allmän va-anläggning

Va-verksamheten finansieras främst genom avgifter från brukarna i va-kollektivet. I viss begränsad utsträckning kan även kommunala skattemedel tillföras va-verksamheter. För sådan finansiering gäller kommunallagens (1991:900) regler om hur kommunens medel får användas.

Uttaget av avgifter från brukarna begränsas av den självkostnadsprincip som anges i 30 § vattentjänstlagen. Bestämmelsen innebär att det totala uttaget inte får överskrida det som behövs för att täcka de kostnader som är nödvändiga för att ordna och driva va-anläggningen. Med nödvändig kostnad avses även kostnader för va-anläggningens underhåll och förnyelse.

Om huvudmannen för en va-anläggning tar ut mer avgifter av brukarna än vad som behövs för att täcka nödvändiga kostnader kan det uppstå ett s.k. överuttag. Vid ett väsentligt överuttag av va-avgifter i strid med självkostnadsprincipen kan huvudmannen bli återbetalningsskyldig, om inte särskilda omständigheter talar för en annan bedömning (se NJA 1988 s. 457). I praxis har det godtagits att överskott i princip utjämnas inom tre år genom exempelvis en taxesänkning. En något längre tid kan godtas om det finns en plan som visar hur utjämnningen ska ske.

Möjligheten att avsätta medel till en investeringsfond för planerade framtida investeringar i anläggningen infördes i vattentjänstlagen 2007. Syftet var att säkerställa att va-anläggningarna bibehålls och förnyas genom nyinvesteringar som kommer hela va-kollektivet till godo.

Pågående arbete

Va-beredskapsutredningen

Va-beredskapsutredningen har haft i uppdrag att se över regelverk och ansvarsfördelning och vid behov föreslå förändringar för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster. Syftet med uppdraget har

varit att stärka förmågan att leverera vattentjänster vid händelse av kris, höjd beredskap och då ytterst krig samt utifrån de nya förutsättningar som följer av ett förändrat klimat. Utredningsarbetet har avgränsats till allmänna vattentjänster och vad som behövs för att de allmänna va-anläggningarna ska kunna drivas och användas.

Utredningen har lämnat sina förslag i betänkandet Ökad va-beredskap (SOU 2024:82). I betänkandet framhålls bl.a. att en god va-ekonomi är en grundförutsättning för va-beredskapen. Det innefattar att arbeta strategiskt med investeringsplanering och ha en god ekonomisk hushållning, och utredningen föreslår bl.a. åtgärder för stärkt va-infrastrukturell ekonomi.

Enligt utredningen behöver kommunerna anpassa va-avgifterna så att de täcker nödvändiga kostnader, inklusive kostnader för investeringar. Utredningen föreslår att kommunens planeringsskyldighet utökas till att omfatta en investeringsplan som antas av kommunfullmäktige och prövas varje mandatperiod. Vidare föreslås att kommunens möjligheter att hantera avgiftsmedel tydliggörs och att det lagregleras att överskott ska utjämnas inom skälig tid. För att skapa förutsättningar för stabil investeringsplanering och en jämnare avgiftsutveckling föreslås att lagen ska ge utrymme till fondering för såväl ny- som ersättningsinvesteringar inom rimlig tid, normalt mindre än tio år från avsättningen.

Utredningen föreslår vidare bl.a. ett nationellt va-investeringsprogram där staten och kommunerna tillsammans höjer ambitionsnivån inom dessa områden. Den statliga medfinansieringen föreslås uppgå till 1 miljard kronor per år. För medfinansiering ställs krav på bl.a. ökad förnyelsetakt för va-ledningsnäten och att kommunen visar att avgifter debiteras för bortledning och rening av vatten från allmän platsmark.

Utredningen bedömer att regeringen behöver styra målinriktat med fokus på att stärka va-infrastrukturen. Uppföljning kan göras möjlig genom att det nationella miljömålssystemet kompletteras med ett etappmål för en god va-infrastruktur. Utredningen föreslår följande etappmål:

- Alla kommuner har senast 2030 genomfört en kartläggning och tagit fram en planering för förnyelse och klimatanpassning av den allmänna va-anläggningen samt påbörjat genomförandet av åtgärder.
- Den samlade nationella förnyelsetakten för va-ledningar ska öka årligen tills den har nått minst 1 procent 2040.

Va-beredskapsutredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Riksrevisionens granskningsrapport om tillgången till kommunalt vatten och avlopp

Riksrevisionen har granskat om statens insatser gentemot kommunerna när det gäller deras ansvar att tillhandahålla allmänna vattentjänster är effektiva. Resultatet av granskningen redovisas i granskningsrapporten Tillgången till kommunalt vatten och avlopp – statens insatser för allmänna vattentjänster

(RiR 2025:2). Riksrevisionens slutsats är att det i flera avseenden finns brister i statens insatser. Till att börja med visar granskningen att staten i för liten utsträckning har fokuserat på att säkerställa att kommunerna underhåller och förnyar sina va-anläggningar. Detta beror enligt Riksrevisionens bedömning bl.a. på att länsstyrelserna gör en alltför snäv tolkning av sitt tillsynsansvar. Under 2023 infördes ett krav på att alla kommuner ska ta fram kommunala vattentjänstplaner. Syftet var bl.a. att det skulle ge effekt på kommunernas arbete med underhåll och förnyelse av va-näten. Vid införandet konstaterade regeringen att det fanns ett behov av statlig vägledning av kommunerna. Regeringen har dock inte uppdragit åt någon av sina myndigheter att sköta detta, och någon statlig vägledning har inte tagits fram. Riksrevisionen konstaterar dessutom att det inte finns någon nationell uppföljning av hur kommunerna uppfyller kravet på vattentjänstplaner. Granskningen visar vidare bl.a. att länsstyrelsernas tillsyn huvudsakligen är reaktiv eller händelsestyrd, och att bara några få länsstyrelser gör planerad tillsyn. Vidare har det under lång tid saknats en tillsynsvägläddande myndighet för länsstyrelsernas tillsyn av vattentjänstlagen. Länsstyrelserna saknar dessutom befogenheter att kräva in underlag från kommunerna i tillsynen.

Riksrevisionen rekommenderar regeringen bl.a. att ge berörda myndigheter i uppdrag att fördjupa sin samverkan och uppdra åt lämplig myndighet att vägleda och följa upp kommunernas arbete med vattentjänstplaner. Vidare rekommenderas regeringen att ta initiativ till och följa upp åtgärder som säkerställer att länsstyrelsernas tillsyn omfattar kommunernas hela ansvar att tillgodose behovet av allmänna vattentjänster. Havs- och vattenmyndigheten rekommenderas att tydliggöra länsstyrelsens tillsynsansvar. Länsstyrelserna rekommenderas att säkerställa att tillsynen omfattar kommunernas hela ansvar enligt 6 § vattentjänstlagen.

Regeringen ska senast den 13 juni 2025 i en skrivelse lämna en redogörelse till riksdagen för vilka åtgärder man har vidtagit eller ämnar vidta med anledning av rapporten.

Uppdrag till Livsmedelsverket om minskat vattenläckage

Regeringen gav i juni 2024 Livsmedelsverket i uppdrag att göra en bedömning av vattenläckagenivåerna i Sverige och potentialen för minskat vattenläckage, i enlighet med artikel 4.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten (det nya dricksvattendirektivet). Livsmedelsverket ska vid genomförandet av uppdraget inhämta synpunkter från Havs- och vattenmyndigheten, Svenskt Vatten och Sveriges Kommuner och Regioner. Livsmedelsverket ska redovisa uppdraget till Europeiska kommissionen med kopia till Regeringskansliet senast den 12 januari 2026.

Tidigare behandling

Utskottet avstyrkte våren 2023 motionsyrkanden om finansiering av va-infrastruktur och upprustning och renovering av va-systemet med hänvisning till bl.a. gällande rätt (bet. 2022/23:CU13). Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:106).

Våren 2024 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om finansiering av avloppsanläggning, och reglering av vattenläckage med hänvisning till gällande rätt och pågående arbete (bet. 2023/24:CU16). Riksdagen följde utskottet (prot. 2023/24:109).

Utskottets ställningstagande

Förslag om va-infrastruktur och dess finansiering

Vattentjänster såsom vattenförsörjning och hantering av avloppsvatten är en grundläggande förutsättning för att upprätthålla samhället och dess olika funktioner. Som redovisats ovan finns det emellertid många kommuner i landet som har ett behov av att investera i va-infrastrukturen för att åtgärda bristande underhåll samt förnya den kommunala va-infrastrukturen. Avgiftsuttag och ersättningsinvesteringar har generellt legat på låga nivåer och kommuner har tagit lite betalt för sina vattentjänster. För att möta det omfattande behovet av investeringar föreslår Va-beredskapsutredningen skärpta krav på hanteringen av va-ekonomi, ökade möjligheter till avgiftsuttag och ett investeringsprogram inriktat på beredskaps- och klimatanpassnings-åtgärder. Utredningen lyfter också fram hur staten kan stödja kommunerna och bidra till robusta vattentjänster. I det ingår insatser för ökad kommunal samverkan och ett nytt etappmål i miljömålssystemet om en god va-infrastruktur. Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Utskottet anser inte att resultatet av den pågående beredningen bör föregripas. Med detta avstyrker utskottet motionerna 2024/25:818 (S), 2024/25:1318 (MP) yrkandena 6 och 9, 2024/25:1382 (SD) yrkande 6, 2024/25:2303 (S), 2024/25:2486 (C) yrkande 2, 2024/25:2955 (C) yrkande 34, 2024/25:3037 (MP) yrkandena 147 och 149, 2024/25:3109 (S) yrkandena 8 och 9, 2024/25:3123 (SD) och 2024/25:3169 (C) yrkande 29.

Underhåll och förnyelse av den kommunala va-infrastrukturen

Riksrevisionen har nyligen genomfört en granskning med fokus på vattentjänstlagen och statens insatser gentemot kommunerna för att, under normala förhållanden, säkerställa tillgången till allmänna vattentjänster i enlighet med vattentjänstlagens intentioner. Riksrevisionen framhåller att frågorna om underhåll och förnyelse av va-nätet har hamnat i skymundan eftersom regeringens styrning framför allt haft fokus på kommunernas ansvar att bygga ut allmänna vattentjänster till geografiska områden som inte har sådana i dag. Trots kända risker med bristande underhåll och förnyelse av den kommunala va-infrastrukturen har regeringen inte säkerställt att statens insatser omfattar

dessas aspekter. Riksrevisionen bedömer att länsstyrelsernas tillsyn har varit både begränsad och ineffektiv. Tillsynen har fokuserat på kommunens skyldighet att bygga ut allmänna vattentjänster till nya geografiska områden, men inte på kommunens ansvar för att upprätthålla va-anläggningen genom underhåll och förnyelse.

Utskottet emotser även i detta sammanhang regeringens kommande redogörelse för vilka åtgärder som regeringen har vidtagit eller avser att vidta med anledning av det som framkommit i Riksrevisionens granskningsrapport. Utskottet anser inte att det finns skäl att föregripa regeringens skrivelse. Utskottet noterar även att Livsmedelsverket har i uppdrag att enligt EU:s dricksvattendirektiv bedöma vattenläckagenivåerna och potentialen för minskat läckage i Sverige. Mot bakgrund av det som har anförts avstyrker utskottet motionsyrkandena 2024/25:1318 (MP) yrkandena 2–4, 2024/25:1382 (SD) yrkandena 4 och 5, 2024/25:3037 (MP) yrkandena 144 och 145 samt 2024/25:3038 (MP) yrkande 25.

Åtgärder för dagvatten

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om åtgärder för dagvatten. Utskottet hänvisar till pågående beredning inom Regeringskansliet. Jämför reservation 25 (SD) och 26 (MP).

Motionerna

I partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 148 begärs ett tillkännagivande om att införa en obligatorisk kommunal dagvattentaxa. En liknande begäran framställs i kommittémotion 2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 7 och i kommittémotion 2024/25:2627 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 10.

Även i motion 2024/25:460 av Isak From (S) begärs ett tillkännagivande om att lagen om allmänna vattentjänster bör ses över och att möjligheten att införa en separat obligatorisk kommunal dagvattentaxa för detta arbete bör ses över.

I kommittémotion 2024/25:1382 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 11 begärs ett tillkännagivande om att skapa en nationell övergripande strategi för hur oväder som för med sig exempelvis skyfall och översvämning ska hanteras.

Bakgrund

Hantering av dagvatten

Enligt 3 kap. 1 § PBL ska varje kommun ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen. Översiktsplanen är vägledande för kommunens fortsatta planprocesser, bl.a. för detaljplaner eller områdesbestämmelser. I översiktsplanen anges inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Av översiktsplanen ska det framgå bl.a. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder och kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra (3 kap. 5 § PBL).

Genom en detaljplan eller genom områdesbestämmelser kan kommunen på ett bindande sätt reglera hur mark ska användas och bebyggas. Detaljplan ska användas vid reglering av större förändringar i användningen av mark- och vattenområden eller vid sådana förnyelse- och bevarandeåtgärder som behöver regleras i ett sammanhang. Vid detaljpaneläggning behöver kommunen visa hur dagvattenhanteringen kommer att lösas och med planbestämmelser kan kommunen skapa de förutsättningar som behövs för att genomföra en viss dagvattenlösning. Boverket vägleder bl.a. om hur frågan om dagvattenhantering ska hanteras i översikts- och detaljplaner.

Av 2 § vattentjänstlagen framgår att termen avlopp avser bl.a. bortledning av dagvatten från ett område med samlad bebyggelse. Vattentjänster definieras som vattenförsörjning och avlopp (va). Dagvattenhantering ingår således som en vattentjänst inom ramen för vattentjänstlagen. Lagen innehåller inte några särbestämmelser för dagvatten.

Sedan den 1 januari 2023 gäller nya bestämmelser med krav på att det i varje kommun ska finnas en aktuell vattentjänstplan (6 a–6 d §§ vattentjänstlagen). Enligt dessa bestämmelser ska vattentjänstplanen innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. En vattentjänstplan ska också innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall. Bedömningen ska omfatta både de allmänna dagvattenanläggningarna och de övriga allmänna va-anläggningarna. Kommunfullmäktige beslutar om antagande och ändring av vattentjänstplanen och ska minst vart fjärde år pröva om vattentjänstplanen är aktuell med hänsyn till behovet av allmänna vattentjänster.

Våren 2024 presenterade regeringen en reviderad nationell strategi för klimatanpassning och en handlingsplan för klimatanpassning för de kommande fem åren (skr. 2023/24:97). I skrivelsen anförts att regeringens inriktning är att intensifiera arbetet för en stärkt beredskap för vattensäkerhet kopplat till skyfall, översvämning, ökade vattenflöden, vattenbrist och torka. Arbetet med att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av

vattentjänster fortsätter, och som ett led i det arbetet avser regeringen att se över ansvarsfördelningen för dagvattenhanteringen i ett förändrat klimat.

Sveriges miljömål m.m.

Miljöpolitiken i Sverige utgår från de miljömål som riksdagen har beslutat om. Målen är styrande för allt miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Miljömålssystemet består av ett övergripande generationsmål, 16 miljökvalitetsmål och ett antal etappmål inom vissa områden. Ett av de beslutade miljökvalitetsmålen som berör vatten är Grundvatten av god kvalitet, vilket innebär att grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag. Ett annat miljökvalitetsmål är Levande sjöar och vattendrag, som innebär att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och att deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Målet innebär också att naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Etappmålen ska göra det lättare att nå generationsmålet och miljömålen samt identifierar en önskad omställning av samhället. Två av de etappmål som regeringen har beslutat om rör dagvatten och hållbar dagvattenhantering. Etappmålet för dagvattenhantering i befintlig bebyggelse innebär att de kommuner där det finns risk för betydande påverkan av dagvatten på mark, vatten och den fysiska miljön i befintlig bebyggelse senast 2025 ska ha genomfört en kartläggning och tagit fram handlingsplaner för en hållbar dagvattenhantering samt påbörjat genomförandet av planerna. Syftet med etappmålen är att främja en hållbar dagvattenhantering för att anpassa samhället till ett förändrat klimat, minska spridningen av skadliga kemikalier, mikroplaster och andra föroreningar och näringsämnen samt ta tillvara vattnet som en resurs.

Avgifter enligt vattentjänstlagen

I 24–38 §§ vattentjänstlagen finns bestämmelser om avgifter för vattentjänsterna. En fastighetsägare ska bl.a. betala en avgift för en allmän va-anläggning om fastigheten finns inom va-anläggningens verksamhetsområde, är bebyggd eller enligt en detaljplan är avsedd för bebyggelse och behöver, och har nytta av, bortledande av vatten från allmän platsmark (26 § vattentjänstlagen). Avgifterna delas upp i löpande brukningsavgifter och en anläggningsavgift (29 § vattentjänstlagen). Båda avgifterna kan innehålla olika delavgifter för dricksvatten, avlopp respektive dagvattenhantering. Dessa olika avgifter kan också innehålla både fasta och rörliga delar. Avgifter som avser bortledande av vatten ska även täcka kostnaderna för den rening av vattnet som behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Avgifterna får inte överskrida det som behövs för att täcka de kostnader som är nödvändiga för att ordna och driva va-anläggningen (30 § vattentjänstlagen).

Avgifterna ska bestämmas så att kostnaderna fördelas på de avgiftsskyldiga enligt vad som är skäligt och rättvist. Om vattentjänsterna för en viss eller vissa fastigheter på grund av särskilda omständigheter medför kostnader som i beaktansvärd omfattning avviker från andra fastigheter i verksamhetsområdet, ska avgifterna bestämmas med hänsyn till skillnaderna. Avgifterna ska vidare fördelas mellan fastighetsägare och andra avgiftsskyldiga enligt vad som är skäligt med hänsyn till den berörda allmänna platsmarkens omfattning och fastighetsägarnas nytta av vattentjänsten (31 § vattentjänstlagen).

Kommunen får meddela föreskrifter om taxan. Kommunen får också överlåta åt huvudmannen att bestämma avgifternas belopp enligt beräkningsgrunder i kommunens taxeföreskrifter (34 § vattentjänstlagen). Det är kommunfullmäktige i varje kommun som beslutar om taxans utformning och nivåerna. Även om en kommun normalt finansierar sina va-kostnader med avgifter är det inget som hindrar en kommun från att skjuta till skattemedel eller låta intäkter från brukningsavgifter finansiera utbyggnad eller vice versa. I teorin skulle en kommun kunna ha en enda fast avgift oavsett förbrukning, en s.k. flat rate, eller enbart en rörlig avgift per kubikmeter förbrukat vatten.

Pågående arbete

Utredningen om vattenfrågor vid planläggning och byggande

På uppdrag av regeringen har en särskild utredare sett över hanteringen av vattenfrågor vid planläggning och byggande. I uppdraget har det bl.a. ingått att analysera och lämna förslag på hur kommunerna vid planläggning och prövning enligt plan- och bygglagen ska kunna säkerställa att dagvatten hanteras på ett hållbart sätt. Utredningens förslag framgår av betänkandet En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande (SOU 2023:72). När det gäller dagvattenhantering föreslår utredningen att det i lagen om allmänna vattentjänster förtydligas att dagvattenhantering är en egen vattentjänst skild från avloppshantering. Vidare föreslås en möjlighet för kommunen att, om det behövs för att bidra till en förbättrad funktion eller ökad säkerhet hos en allmän va-anläggning, förelägga en fastighetsägare inom verksamhetsområdet att vidta eller underhålla sådana dagvattenåtgärder på tomten som framgår av skyddsbestämmelser eller andra planbestämmelser i en detaljplan eller områdesbestämmelser. Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Va-beredskapsutredningen

Va-beredskapsutredningen anser att kommunerna behöver planera brett och långsiktigt för att säkerställa att de allmänna va-anläggningarna fungerar i ett förändrat klimat (SOU 2024:82). Utredningen föreslår därför att kravet på vattentjänstplan utvidgas till att avse alla åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera i ett förändrat klimat. Mängden tillskottsvatten till va-anläggningarna behöver minska, för att undvika skador

både på anläggningen och på enskild egendom och miljön. För detta behöver fastighetsägare, kommunen, huvudmannen för allmänna va-anläggningar och staten vidta åtgärder. Som framgår ovan föreslår utredningen ett nytt etappmål för en god va-infrastruktur:

- Alla kommuner har senast 2030 genomfört en kartläggning och tagit fram en planering för förnyelse och klimatanpassning av den allmänna va-anläggningen samt påbörjat genomförandet av åtgärder.
- Den samlade nationella förnyelsetakten för va-ledningar ska öka årligen tills den har nått minst 1 procent 2040.

Det nya etappmålet blir enligt utredningen ett komplement till befintliga etappmål för hållbar dagvattenhantering. Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet avstyrkte ett motsvarande motionsyrkande om att införa en obligatorisk dagvattentaxa våren 2024 med hänvisning till gällande rätt (bet. 2023/24:CU16). Riksdagen följde utskottet (prot. 2023/24:109).

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att en särskild utredare har sett över hanteringen av vattenfrågor vid planläggning och byggande. Utredningens förslag, som bl.a. rör dagvattenhanteringen, bereds inom Regeringskansliet. Utskottet anser att den pågående beredningen inte bör föregripas. Kommunerna ska vidare enligt etappmålet för dagvattenhantering senast 2025 ha tagit fram handlingsplaner och påbörjat genomförandet av planerna. Därmed ser utskottet inte skäl för någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandena, som därför bör avslås.

Allmänna vattentjänster

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om s.k. tvångsanslutning till kommunala avlopp och övriga förslag om allmänna vattentjänster. Utskottet hänvisar till bl.a. tidigare tillkännagivanden och gällande rätt.

Jämför reservation 27 (SD), 28 (C), 29 (MP), 30 (SD) och 31 (C, MP).

Motionerna

Anslutning till kommunalt vatten och avlopp

I kommittémotion 2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 15 begärs ett tillkännagivande om att den som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav i normalfallet inte ska påtvingas ett kommunalt avlopp. Ett motsvarande yrkande framställs i kommittémotion 2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 16.

I kommittémotion 2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 14 begärs vidare ett tillkännagivande om behoven av större flexibilitet i valet av lösning för vatten och avlopp. Motionärerna föreslår även att det ska bli obligatoriskt med dialogmöten mellan fastighetsägare och kommunen i samband med anslutning till kommunala avlopp (yrkande 16). Vidare föreslås ett tillkännagivande om avloppsdeklarationer. Motionärerna ställer sig negativa till det förslag som lades fram i betänkandet Vägar till hållbara vattentjänster (SOU 2018:34), enligt vilket en avloppsdeklaration bl.a. ska upprättas av ett ackrediterat kontrollorgan. Mot bakgrund av den kostnad en sådan ordning skulle medföra för fastighetsägare anser motionärerna att tillsynen av aktuella anläggningar även fortsättningsvis bör skötas av kommunen (yrkande 17). I yrkande 18 i samma motion begärs ett tillkännagivande om att det behövs tydligare ramar och bestämmelser när det gäller inspektion och tolkning av enskilda avloppssystem för att alla kommuner ska behandla fastighetsägare på samma sätt. Motionärerna anser att regelverket även behöver bli tydligare för att fastighetsägarna ska få en bättre förståelse för vad som krävs och förväntas av dem. Motsvarande yrkanden om flexibilitet i valet av lösning för vatten och avlopp och om avloppsdeklarationer framställs även i kommittémotion 2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 15 och 17.

I kommittémotion 2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 14 begärs ett tillkännagivande om en översyn av regler och avgifter när det gäller kommunala krav på anslutning till kommunala vattentjänster. Motionärerna anför att syftet bör vara att skapa en större flexibilitet i förhållande till enskilda hushåll eller samfälligheter och att det i samband med en sådan översyn också är rimligt att överväga hur man kan begränsa de högsta anslutningsavgifterna.

I kommittémotion 2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 8 begärs ett tillkännagivande om att utreda lånemöjligheterna för människor som har svårt att finansiera en anslutning till kommunalt vatten eller en nödvändig uppgradering av sin enskilda avloppsanläggning, t.ex. genom statliga lån eller lånegarantier. Motionärerna anför att en utredning bör få i uppdrag att göra en sådan översyn.

I motion 2024/25:900 av Magnus Manhammar (S) begärs ett tillkännagivande om att införa en certifiering för hantverkare och entreprenörer som installerar avlopp.

I motion 2024/25:2041 av Anna af Sillén och Adam Reuterskiöld (båda M) begärs att möjligheten att ändra lagstiftningen när det gäller tvångsanslutning av enskilda avlopp ses över.

I motion 2024/25:26 av Magnus Jacobsson (KD) begärs ett tillkännagivande om att proportionalitetsprincipen måste stärkas och att det måste införas ett skaderekvisit där staten är skyldig att påvisa en skada innan en enskild eller juridisk person behöver vidta åtgärder. Motionären framhåller bl.a. att man tyvärr ser flera exempel på hur kommuner och länsstyrelser går fram med hårda krav gentemot privata va-anläggningar utan att man ens har genomfört någon mätning som visar om den gamla anläggningen inte längre fungerar.

I motion 2024/25:1191 av Rickard Nordin och Niels Paarup-Petersen (båda C) yrkande 12 begärs ett tillkännagivande om att kommuners möjlighet till tvångsanslutning av enskilda avlopp bör slopas.

Övriga förslag om allmänna vattentjänster

I kommittémotion 2024/25:1382 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om en bred översyn av lagen om allmänna vattentjänster. Motionärerna framhåller bl.a. att lagen behöver anpassas till nya utmaningar i fråga om hur vattenförsörjningen säkras samt hur man ur ett resursbejakande perspektiv nyttjar vatten på ett mer miljövänligt och kostnadseffektivt sätt. I yrkande 9 i samma motion begärs ett tillkännagivande om att kommuner i sin vattentjänstplan bör inkludera alternativ för återbruk av vatten, och i yrkande 14 begärs ett tillkännagivande om att skapa va-planer i nära samverkan med fastighetsägare.

I kommittémotion 2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 19 begärs ett tillkännagivande om en utredning om att tillåta differentierad taxa för vattenförbrukning. Motionärerna anser bl.a. att det bör vara möjligt för kommunerna att ha olika taxor för de som förbrukar mycket vatten, t.ex. poolägare, och de som förbrukar mindre vatten. Även i motion 2024/25:47 av Martina Johansson (C) föreslås ett motsvarande tillkännagivande om olika taxor beroende på vattenförbrukning.

Bakgrund

Kommunens skyldighet att ordna vattentjänster

Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (vattentjänstlagen) avser olika tjänster för vattenförsörjning och avlopp som tillhandahålls genom en allmän va-anläggning. Lagen syftar till att säkerställa tillgången till sådana vattentjänster för i första hand bostadsbebyggelsens behov. Kommuner har en långtgående skyldighet att ordna vattentjänster.

Enligt 6 § vattentjänstlagen ska en kommun ordna vattentjänster om det behövs för skyddet av människors hälsa eller miljön i befintliga eller blivande bebyggelser som ingår i ett större sammanhang. Kommunen ska bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas och sedan se till att behovet snarast, och så länge behovet kvarstår, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning. För bebyggelse utanför verksamhetsområdet har kommunen ingen skyldighet att tillhandahålla va-lösningar.

Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2023 förtydligades det i 6 § vattentjänstlagen under vilka förutsättningar kommunen är skyldig att tillhandahålla allmänna vattentjänster (prop. 2021/22:208, bet. 2021/22:CU29, rskr. 2021/22:446). Vid behovsbedömningen ska kommunen ta särskild hänsyn till förutsättningarna för att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Syftet med lagändringen var bl.a. att kommunens bedömning av behovet av en allmän vattentjänst skulle bli mer flexibel och medborgarens position i förhållande till kommunen och va-huvudmannen skulle stärkas.

Enligt 9 § vattentjänstlagen får verksamhetsområdet inskränkas om en fastighet uppenbarligen inte behöver omfattas av det större sammanhang som avses i 6 §. En sådan inskränkning av verksamhetsområdet får endast göras om fastighetens eller bebyggelsens behov av vattenförsörjning och avlopp lämpligen kan ordnas genom enskilda anläggningar som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

Länsstyrelsen utövar enligt 51 § vattentjänstlagen tillsyn över att kommunerna fullgör skyldigheten att tillgodose behovet av vattentjänster enligt 6 § och kan vitesförelägga en kommun som inte fullgör denna skyldighet. Detta innebär bl.a. att en fastighetsägare och andra som anser att det finns ett behov av att en eller flera vattentjänster tillhandahålls genom en allmän va-anläggning kan vända sig till länsstyrelsen med en förfrågan om att länsstyrelsen ska starta ett tillsynsärende enligt 51 § vattentjänstlagen. En fastighetsägare kan också initiera en process hos en mark- och miljödomstol för att få kommunens skyldighet att ordna vattentjänster prövad.

Prövning av beslut om allmänna vattentjänster

Kommunen beslutar vilka fastigheter som ska ingå i det verksamhetsområde inom vilket allmänna va-tjänster ska inrättas. Beslutet fattas i de flesta kommuner av kommunfullmäktige och kan överklagas enligt reglerna om laglighetsprövning enligt kommunallagen. Det innebär att endast beslutets laglighet prövas och att det endast kan godkännas eller upphävas, inte ändras. Till den enskilda fastighetsägaren uppkommer ett förhållande först när den allmänna va-anläggningen byggts ut och en avgiftsskyldighet för fastighetsägaren uppstår. Denna avgiftsskyldighet kan prövas enligt tvistereglerne i vattentjänstlagen.

Vattentjänsternas avgiftsfinansiering, va-taxa och va-avgifter

En fastighetsägare ska betala avgifter för anläggningen, om fastigheten finns i anläggningens verksamhetsområde och fastigheten, med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver en vattentjänst och behovet av vattentjänsten inte kan tillgodoses bättre på annat sätt (24 § vattentjänstlagen). Avgifternas storlek och hur de ska beräknas ska framgå av en taxa som kommunen bestämmer. Avgifterna delas upp i två olika delar, anläggningsavgifter och brukningsavgifter. Taxorna ska utformas på ett sådant sätt att principerna i vattentjänstlagen om skälig och rättvis kostnadsfördelning följs. En fastighetsägare ska inte betala mer än vad som motsvarar fastighetens andel av kostnaden för att ordna va-anläggningen, och fastigheter som använder va-tjänsterna på samma sätt och är lika stora ska betala lika mycket i brukningsavgift.

Även om en kommun normalt finansierar sina va-kostnader med avgifter är det inget som hindrar en kommun från att skjuta till skattemedel eller låta intäkter från brukningsavgifter finansiera utbyggnad eller vice versa. I teorin skulle en kommun kunna ha en enda fast avgift oavsett förbrukning, en s.k. flat rate, eller enbart en rörlig avgift per kubikmeter förbrukat vatten (SOU 2023:72 s. 294).

Kommunala va-planer och vattentjänstplaner

Inom ramen för vattenförvaltningen ställs krav på kommunerna att bedriva en va-planering samt upprätta och utveckla vatten- och avloppsplaner (va-planer), dvs. ett styrdokument som beskriver hur vatten- och avloppsförsörjningen ska ordnas i hela kommunen, dvs. både inom och utanför det kommunala verksamhetsområdet. Det finns inga lagkrav om att kommuner ska ha en va-plan, utan skyldigheten följer av de åtgärdsprogram för 2021–2027 som vattenmyndigheterna beslutat och som redogörs för i avsnittet Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter ovan. Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning för kommunal va-planering. Av vägledningen framgår bl.a. att en va-plan kan antas som ett tematiskt tillägg till översiktsplanen, och i så fall blir va-planen en del av denna. Det innebär att va-planen måste tas fram med de formella processteg som tillämpas för

översiktsplaneringen enligt plan- och bygglagen, vilket bl.a. innebär samrådskrav med länsstyrelsen och att kommunmedborgarna och andra berörda ska ges möjlighet till insyn och påverkan.

Från och med den 1 januari 2023 är kommunerna enligt nya bestämmelser i vattentjänstlagen skyldiga att ta fram s.k. vattentjänstplaner (prop. 2021/22:208, bet. 2021/22:CU29, rskr. 2021/22:446). Vattentjänstplanen fastställs av kommunfullmäktige (6 a §). Planen, som inte ska vara bindande, ska vara aktuell och innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Lagändringarna syftar till att ge förutsättningar för en god och långsiktig planering av kommunens skyldighet att ordna allmänna vattentjänster. Vattentjänstplanerna syftar vidare till att vara än mer långsiktiga än de va-planer som föreskrivs enligt vattenmyndigheternas åtgärdsprogram. För att ge kommunerna stöd i sitt arbete att ta fram vattentjänstplaner har Svenskt Vatten tagit fram en kortfattad vägledning. Under processen med att ta fram vägledningen har även Havs- och vattenmyndigheten varit delaktig.

Innan de kommunala vattentjänstplanerna beslutas ska kommunen samråda med bl.a. fastighetsägare. Regeringen motiverade kravet på samråd med att det ökar fastighetsägares möjlighet till inflytande över beslut som har direkt påverkan på deras fastigheter och att det även ger medborgarna i allmänhet möjlighet att yttra sig om planen (prop. 2021/22:208 s. 33 f.).

Fastighetsägarnas insyn i va-anläggningarnas ekonomiska förhållanden möjliggörs av vattentjänstlagens krav på en ekonomisk särredovisning. En förutsättning för att kunna bedöma om de avgifter som en huvudman tar ut överensstämmer med de regler som gäller för avgiftsuttaget, är att va-verksamheten redovisas skild från annan verksamhet som huvudmannen bedriver.

Enskilda anläggningar enligt vattentjänstlagen

Av 2 § lagen om allmänna vattentjänster framgår att allmänna va-anläggningar är sådana anläggningar som en kommun har ett rättsligt bestämmande över och som används för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt den lagen. En enskild anläggning är en va-anläggning eller annan anordning för vattenförsörjning eller avlopp som inte är eller ingår i en allmän va-anläggning.

Miljöbalkens bestämmelser om provningsplikt, tillsyn och kontroll av avlopp

Tillsynen över avloppsanläggningarna utifrån miljöbalken utförs av kommunerna och länsstyrelserna. Kommunen har tillsyn över avloppsanordningar som finns i kommunen, med undantag för sådana större avlopps-

reningsanläggningar och avloppsanordningar som kräver tillstånd enligt miljöprövningsförordningen.² För avloppsreningsanläggningar och avloppsanordningar som kräver tillstånd enligt miljöprövningsförordningen är länsstyrelsen tillsynsmyndighet. Länsstyrelsen kan dock överlåta sitt tillsynsansvar till kommunen. Det är ganska vanligt att så sker. Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelsen har alla tillsynsvägläggande uppdrag när det gäller tillsynen av avloppsanordningar enligt miljöbalken.³

Enligt 9 kap. 1 § miljöbalken är utsläpp av avloppsvatten att bedöma som miljöfarlig verksamhet, och miljöbalken innehåller därför bestämmelser om prövningsplikt, tillsyn och kontroll av avlopp. Avloppsvatten ska enligt 9 kap. 7 § första stycket miljöbalken avledas och renas eller tas om hand på något annat sätt så att besvär för människors hälsa eller miljön inte uppkommer. För detta ändamål ska lämpliga avloppsanordningar eller andra inrättningar utföras.

Enligt 13 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd krävs tillstånd för att inrätta en avloppsanordning som en eller flera vattentoaletter ska anslutas till eller för att ansluta en vattentoalett till en befintlig avloppsanordning. För att inrätta en annan avloppsanordning krävs det en anmälan till den kommunala nämnden. En ansökan om tillstånd ska prövas av den kommunala nämnden. Enligt 15 § ska bestämmelserna i 13 § inte tillämpas på en avloppsanordning som kräver tillstånd eller anmälan enligt miljöprövningsförordningen (2013:251) eller om avloppsanordningen är avsedd att föra avloppsvattnet till enbart en allmän avloppsanläggning. En avloppsreningsanläggning som tar emot avloppsvatten med en föroreningsmängd som motsvarar mer än 200 personekvivalenter omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt enligt miljöprövningsförordningen.

Tillsynen av små avlopp (anläggningar för hushållspillvatten för högst 200 personekvivalenter) utförs av den kommunala nämnden med ansvar för miljöfrågor (26 kap. 1 och 3 §§ miljöbalken). Utöver de nämnda kraven på tillstånds- och anmälningsplikt finns det bestämmelser i miljöbalken som möjliggör s.k. egenkontroll och rapportering av avloppsanordningar och anläggningar. Tillsynsmyndigheten får förelägga den som har en avloppsanläggning att lämna de uppgifter och handlingar som behövs för tillsynen till myndigheten (26 kap. 19–21 §§ miljöbalken).

Enligt 3 kap. 5 § miljötillsynsförordningen (2011:13) ska Havs- och vattenmyndigheten vidare ge tillsynsvägläggning i frågor om enskilda avlopp enligt 9 kap. miljöbalken. Havs- och vattenmyndigheten har med stöd av förordningen meddelat allmänna råd om små avloppsanordningar för hushållspillvatten (HVMFS 2016:17).

² Undantag gäller även för verksamheter som framgår av bilagan till förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

³ Riksrevisionens rapport Tillgången till kommunalt vatten och avlopp (RiR 2025:2 s. 23).

Tidigare lagförslag om avloppsdeklarationer

Våren 2022 överlämnade regeringen proposition 2021/22:208 Väger till hållbara vattentjänster till riksdagen. Till grund för lagförslagen i propositionen låg utredningsbetänkandet Väger till hållbara vattentjänster (SOU 2018:34). I propositionen föreslog regeringen bl.a. ett bemyndigande i miljöbalken som skulle ge regeringen möjlighet att meddela föreskrifter om kontroll och rapportering i fråga om små enskilda avloppsanläggningar. På förslag av utskottet avslogs dock propositionen i den delen. Utskottet såg en risk för att nya föreskrifter med stöd av bemyndigandet skulle kunna medföra omotiverade kostnader för fastighetsägare som inte skulle vägas upp av en motsvarande positiv miljönytta (bet. 2021/22:CU29).

Pågående arbete

Riksrevisionens granskningsrapport om tillgången till kommunalt vatten och avlopp

Riksrevisionen konstaterar i sin granskningsrapport Tillgången till kommunalt vatten och avlopp som nämnts i avsnitten Myndighetssamarbete och vattensamordning samt Va-infrastruktur bl.a. att det inte finns någon tillsyn som omfattar vattentjänstplanerna och regeringen har inte gett någon myndighet i uppdrag att följa upp förekomsten av vattentjänstplaner eller deras innehåll (RiR 2025:2). Även om länsstyrelserna granskar vattentjänstplanerna vid samrådet, konstaterar revisionen att det varierar hur granskningen utförs och att det saknas en nationell bild av vad granskningarna visar. Revisionen anför att vattenmyndigheternas uppföljning av va-planerna enligt Regeringskansliet kan ligga till grund för regeringens uppföljning av vattentjänstplanerna. Revisionen konstaterar dock att va-planer och vattentjänstplaner är olika dokument, med delvis olika syften och en uppföljning av va-planer belyser därför inte efterlevnaden av kravet på kommunala vattentjänstplaner (rapporten s. 34). Riksrevisionen noterar vidare att fastighetsägarnas insyn i va-anläggningarnas ekonomiska förhållanden möjliggörs av det krav på en ekonomisk särredovisning som finns i vattentjänstlagen (rapporten s. 35). Som noterats ovan ska regeringen senast den 13 juni 2025 i en skrivelse lämna en redogörelse till riksdagen för vilka åtgärder man har vidtagit eller ämnar vidta med anledning av rapporten.

Uppdrag till länsstyrelserna om tillsyn enligt 6 § vattentjänstlagen

Som har redovisats i olika avsnitt ovan ska länsstyrelserna enligt regleringsbrevet för 2025 redovisa hur de har utfört tillsynen av att kommunerna fullgör skyldigheten att tillgodose behovet av vattentjänster enligt 6 § lagen (2022:1249) om allmänna vattentjänster. Av redovisningen ska det framgå hur tillsynen av hur kommunerna har genomfört tillsynen av hur det fortlöpande skyddet för människors hälsa eller miljön tillgodoses. Uppdraget ska slutredovisas i februari 2026.

Riksdagens tillkännagivanden om s.k. tvångsanslutningar

Tillkännagivande från 2021

Riksdagen tillkännagav våren 2021, på utskottets förslag, för regeringen att den skyndsamt borde vidta de åtgärder som krävs för att en fastighetsägare som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav inte ska kunna tvingas att ansluta sig till det kommunala va-nätet. Samtidigt med detta avlog riksdagen på utskottets förslag motsvarande motionsyrkanden som de som nu är aktuella om kommunala vatten- och avloppsplaner, lokalt anpassade va-lösningar och obligatoriska dialogmöten (bet. 2020/21:CU14, rskr. 2020/21:268).

Tillkännagivande från 2022

I mars 2022 överlämnade regeringen proposition 2021/22:208 Vägar till hållbara vattentjänster till riksdagen. I propositionen bedömde regeringen att riksdagens tillkännagivande från 2021 var slutbehandlat genom lagförslaget om en flexiblare behovsbedömning. Regeringen anförde följande (prop. 2021/22:208 s. 20):

Regeringens förslag om att särskild hänsyn ska tas till förutsättningarna för att säkerställa behovet av en vattentjänst genom enskild anläggning ger utrymme för en flexiblare behovsbedömning. Regeringen anser att förslaget tillgodoser riksdagens tillkännagivande i den utsträckning som är lämpligt med beaktande av kommunens grundläggande ansvar för att ordna vattentjänster. Tillkännagivandet är därmed slutbehandlat.

Vid beredningen av propositionen gjorde utskottet en annan bedömning än regeringen. Enligt utskottet var riksdagens tillkännagivande inte slutbehandlat. Utskottet föreslog också ett nytt tillkännagivande till regeringen med anledning av de motioner som behandlades i samma ärende. Utskottet anförde följande (bet. 2021/22:CU29 s. 22):

I april 2021 tillkännagav riksdagen för regeringen att regeringen borde vidta de åtgärder som krävs för att en fastighetsägare som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav inte ska kunna tvingas att ansluta sig till det kommunala va-nätet. Regeringen menar att tillkännagivandet är tillgodosett genom det lagförslag i propositionen som syftar till att göra kommunens bedömning av behovet av en allmän vattentjänst mer flexibel. I propositionen tydliggörs dock att det föreslagna tillägget i 6 § vattentjänstlagen ska förstås som ett förtydligande samt att kommunens skyldighet att ordna vattentjänster kvarstår oförändrat.

Utskottet har tidigare i betänkandet tillstyrkt regeringens lagförslag om en flexiblare behovsbedömning. Förslaget är enligt utskottets mening ett steg i rätt riktning men tillgodoser inte fullt ut det tillkännagivande som riksdagen gjorde i fjol. Utskottet anser därmed att riksdagens tillkännagivande inte kan anses vara slutbehandlat. Enligt utskottet måste utgångspunkten nämligen vara att den fastighetsägare som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav inte ska kunna påtvingas ett kommunalt avlopp, varken genom att tvingas att ansluta sin fastighet eller genom att åläggas betalningsskyldighet. Utskottet anser att regeringen bör ta de fortsatta initiativ som krävs för att få till stånd en

ordning som tillgodoser detta. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

I samma betänkande avstyrkte utskottet övriga motionsförslag, bl.a. om avloppsdeklarationer. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:446).

Regeringens redovisning av åtgärder med anledning av tillkännagivandena

I regeringens skrivelse 2024/25:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2024 anger regeringen att riksdagens tillkännagivanden om tvångsanslutningar av enskilda avlopp från 2021 och 2022 inte är slutbehandlade. Regeringen anför bl.a. följande (s. 358):

I propositionen Vågar till hållbara vattentjänster (prop. 2021/22:208) föreslog regeringen att särskild hänsyn ska tas till förutsättningarna för att säkerställa behovet av en vattentjänst genom enskild anläggning. I propositionen bedömde regeringen att tillkännagivandet var slutbehandlat genom de föreslagna ändringarna i 6 § lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster. Riksdagen delade inte den bedömningen (bet. 2021/22:CU29, rskr. 2021/22:446) och har kommit med ett nytt tillkännagivande i frågan (se rskr. 2021/22:446). Punkten står därför åter som öppen. I regleringsbrevet för budgetåret 2025 avseende länsstyrelserna beslutade regeringen om ett återrappporteringskrav enligt vilket länsstyrelserna ska redovisa hur tillsynen av att kommunerna fullgör skyldigheten att tillgodose behovet av vattentjänster enligt 6 § lagen (2022:1249) om allmänna vattentjänster har utförts. Av redovisningen ska det framgå hur tillsynen av hur det fortlöpande skyddet för människors hälsa eller miljön tillgodoses av kommunen har genomförts.

Tidigare behandling

Utskottet avstyrkte våren 2023 motsvarande motionsyrkanden om tvångsanslutning till kommunala avlopp, om större flexibilitet i valet av lösning för vatten och avlopp, om dialogmöten mellan fastighetsägare och kommunen, om avloppsdeklarationer och differentierad taxa för vattenförbrukning m.m. Utskottet hänvisade bl.a. till tidigare tillkännagivanden och genomförda lagändringar (bet. 2022/23:CU13). Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:106).

Utskottets ställningstagande

Anslutning till kommunalt vatten och avlopp

Utskottet konstaterar att riksdagen har uppmanat regeringen att ta de fortsatta initiativ som krävs för att få till stånd en ordning som innebär att en fastighetsägare som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav som utgångspunkt inte ska kunna påtvingas ett kommunalt avlopp. Som redovisas ovan är detta tillkännagivande inte slutbehandlat, och ärendet bereds vidare inom Regeringskansliet. Med hänsyn till detta ser inte utskottet behov av ett ytterligare tillkännagivande om s.k. tvångsanslutning av enskilda

avlopp. Utskottet ser inte heller skäl för något initiativ från riksdagens sida med anledning av övriga förslag om anslutning till kommunalt vatten och avlopp. Motionerna 2024/25:26 (KD), 2024/25:900 (S), 2024/25:1191 (C) yrkande 12, 2024/25:1318 (MP) yrkande 8, 2024/25:1372 (SD) yrkandena 14–18, 2024/25:1382 (SD) yrkandena 15–17, 2024/25:2041 (M) och 2024/25:2950 (C) yrkande 14 bör avslås.

Övriga förslag om allmänna vattentjänster

Utskottet är inte heller berett att föreslå något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionsförslagen om en översyn av vattentjänstlagen för att säkra vattenförsörjningen m.m. om att inkludera alternativ för återbruk av vatten i vattentjänstplanen eller om att skapa va-planer i nära samverkan med fastighetsägare. Inte heller bör någon åtgärd företas med anledning av motionsyrkandena om en differentierad taxa för hushållens vattenförbrukning. Följaktligen bör även motionerna 2024/25:47 (C), 2024/25:1318 (MP) yrkande 19 och 2024/25:1382 (SD) yrkandena 1, 9 och 14 avslås.

Reservationer

1. Riksintressen, punkt 1 (S)

av Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S), Laila Naraghi (S), Anna-Belle Strömberg (S) och Markus Kallifatides (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3075 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 35,

bifaller delvis motionerna

2024/25:1371 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 35,

2024/25:1383 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 20 och

2024/25:2434 av Saila Quicklund (M) samt

avslår motionerna

2024/25:592 av Josef Fransson (SD),

2024/25:1055 av Christofer Bergenblock (C),

2024/25:1383 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 21,

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkandena 2 och 3 samt

2024/25:3137 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 12.

Ställningstagande

När riksintressesystemet infördes var avsikten att endast få och unika områden skulle komma i fråga för utpekande, men vi kan konstatera att både antalet områden av riksintresse och storleken på dessa områden har ökat kraftigt med tiden. Den översyn som Boverket genomfört tillsammans med Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Statens energimyndighet, Tillväxtverket och Trafikverket visar att dessa myndigheter har gjort insatser för att förtydliga kriterierna för vilka områden som ska anses vara av riksintresse. Enligt Boverkets rapport (2021:14) har alla fem myndigheter bedömt att deras riksintresseanspråk är i behov av en översyn. Fyra av fem myndigheter har dessutom bedömt att deras samlade riksintresseanspråk inte i alla delar kan förväntas motsvara kriterierna och att det därför sannolikt finns ett behov av att ändra enskilda riksintresseanspråk.

Vi anser att det är hög tid att gå vidare med arbetet att se över vilka områden som ska vara av riksintresse med ambitionen att minska antalet. Det är regeringens uppgift att ta initiativ till en sådan översyn. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

2. Riksstressen, punkt 1 (SD)

av Mikael Eskilander (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1371 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 35 och

2024/25:1383 av Mikael Eskilander (SD) yrkandena 20 och 21, bifaller delvis motionerna

2024/25:2434 av Saila Quicklund (M) och

2024/25:3075 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 35 och avslår motionerna

2024/25:592 av Josef Fransson (SD),

2024/25:1055 av Christofer Bergenblock (C),

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkandena 2 och 3 samt

2024/25:3137 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 12.

Ställningstagande

Riksstressområdena är omfattande till antal, geografisk utbredning och skyddsnivå. Avsikten när riksstresssystemet infördes var att det ska råda balans mellan skyddet för riksstressområdena och lokalsamhällets behov. Reglerna har dock enligt vår mening tolkats i en alltför ensidig riktning till förmån för skyddet av miljöstressen och till nackdel för utvecklingen av lokalsamhällen. Kommunala byggplaner får således ofta ge vika för utpekade riksstressområden, vilket är negativt för tillväxten och byggandet.

Särskilt i utvecklingsområden med stora bostadsbehov behöver det vara möjligt att bygga. Det är viktigt att locka investeringskapital och få tillgång till bra bostadslägen, men dessa stressen konkurrerar ofta med skyddet av riksstressområdena. Exempelvis har Byggföretagen uttryckt en oro för att byggprocesserna i norra Sverige, som är nödvändiga på grund av de stora industrisatsningarna i regionen, kan dra ut på tiden på grund av skyddet av riksstressen. Detta hindrar tillväxten i regionen.

Förstudien Nationell fysisk planering, överlämnades till regeringen i september 2023 och bereds inom Regeringskansliet. Det återstår att se vad förstudien resulterar i. Vi menar att det behövs en tillräcklig minskning av riksstressområdena och anpassningar i återstående områden, inte minst när det gäller utökad nödvändig bostadsbyggnation, för att skapa fler arbets-tillfällen och utveckling i lokala samhällen.

Av dessa skäl bör riksintresseområdena begränsas till antal och omfattning och bostadsbyggande bör möjliggöras i högre utsträckning i sådana områden.

Det är en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ för att begränsa riksintressenas omfattning och antal samt möjliggöra bostadsbyggande i dessa områden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för riksdagen.

3. Riksintressen, punkt 1 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkandena 2 och 3 samt avslår motionerna

2024/25:592 av Josef Fransson (SD),

2024/25:1055 av Christofer Bergenblock (C),

2024/25:1371 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 35,

2024/25:1383 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 20 och 21,

2024/25:2434 av Saila Quicklund (M),

2024/25:3075 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 35 och

2024/25:3137 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 12.

Ställningstagande

För att tillgodose behoven av bostadsförsörjning i alla delar av landet behövs tillgång till byggbar mark. I dag finns en rad begränsningar som gör att mark som skulle vara lämplig för bostadsbyggande inte kan användas. En sådan begränsning är riksintressenas antal och omfattning.

Ungefär halva Sverige är i dag klassat som statligt riksintresse. Syftet med riksintressesystemet är klokt. Mark som är av nationellt intresse för särskilda ändamål bör kunna värnas från andra typer av markanvändning eller exploatering. I dagsläget är dock riksintressenas omfattning för stor och de ingriper inte sällan på ett orimligt sätt i angelägna behov, t.ex. bostadsbyggande. Det finns exempel på oprecisa riksintresseanspråk där stora utpekade områden skyddas utan att det egentligen skulle behövas. Den genomförda översynen och inventeringen av riksintressen var viktig, men mycket arbete återstår.

För att riksintressena ska uppfattas som legitima är det viktigt att de uppfyller sitt syfte. Till exempel bör ett riksintresseanspråk som regel vara till skydd just för ett nationellt intresse snarare än för regionala angelägenheter. Ofta kan riksintressen också ifrågasättas då de omfattar befintliga

anläggningar, eftersom marken då är tagen i anspråk. Riksstressen bör inte heller gälla mark som redan är skyddad genom annan lagstiftning. Lagstiftningen bör anpassas så att flera olika typer av skydd inte kombineras utan att det finns särskilda skäl.

Det är också viktigt att riksstresserna återkommande aktualiseras. Jag vill helst att detta görs regelbundet och att det införs en bestämmelse om att riksstressen som inte aktualiseras eller tas i anspråk inom en viss tid skrivs av (en s.k. solnedgångsparagraf). Detta anser jag är rimligt eftersom inaktuella riksstressen utgör ett hinder för kommunernas planarbete. Dessutom finns det skäl att förtydliga ansvarsfördelningen mellan statliga myndigheter, länsstyrelser och kommuner i arbetet med att hålla riksstresseanspråken aktuella.

Det är regeringens uppgift att vidta de åtgärder som krävs för att tillgodose förslagen ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

4. Skyddet av jordbruksmark, punkt 2 (SD)

av Mikael Eskilander (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1371 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 37 och

2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 15–17 och avslår motionerna

2024/25:490 av Mikael Larsson (C),

2024/25:1927 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkande 2,

2024/25:2482 av Stina Larsson och Christofer Bergenblock (båda C) och

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 15.

Ställningstagande

Jordbruksmarken exploateras i hög grad vid nybyggande. Skälen för detta är att bostadsbehovet har ökat drastiskt och att det är både enklare och billigare att bygga på jordbruksmark än på annan mark. Enligt Jordbruksverket har 84 000 hektar åkermark försvunnit främst till följd av bebyggelse under de senaste tio åren.

Att städer och byar utvecklas är naturligt. Bebyggd jordbruksmark är dock svår att återställa, och bebyggelsen kan oftast förläggas till andra platser än förstklassig åkermark. Den svenska självförsörjningsgraden har varit

sjunkande under mycket lång tid, och den utvecklingen måste brytas. Tillgången till mat är en viktig aspekt av vår krisberedskap. Dessutom är jordbruksmarker av olika slag ofta mycket artrika, och många arter som har utrotats eller riskerar att utrotas i Sverige är beroende av jordbruksmarker präglade av äldre brukningsmetoder. Exploateringen av jordbruksmark leder till att biologiska livsmiljöer försvinner.

Målkonflikten mellan de olika intressena när det gäller jordbruksmarken är reglerad i 3 kap. 4 § miljöbalken. Av den bestämmelsen framgår att jordbruket är av nationell betydelse och att brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen. Dessutom krävs det att samhällsintressena inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk för exploateringen. Enligt bestämmelsen ska alltså olika intressen vägas mot varandra, och man ska då jämföra vilka konsekvenser exploatering av jordbruksmark får jämfört med en exploatering av annan mark. I praktiken har det visat sig att bestämmelsen ger ett mycket svagt skydd för jordbruksmark vid kommunernas planering av exploatering. I dag förlägger många kommuner bebyggelse till åkermark i sina översiktsplaner för framtida expansionsbehov. Dessa översiktsplaner hindrar utvecklingen av lantbruket i de drabbade områdena. Det finns exempel på mark som har legat i kommunal markreserv i över 50 år till ingen nytta. Samtidigt hindrar bestämmelsen i 3 kap. 4 § miljöbalken markägare från att bygga på egen mark eftersom det då handlar om ett enskilt intresse.

Vi anser att det behöver göras en översyn av 3 kap. 4 § miljöbalken med syftet att bestämmelsen ska fungera som avsett, dvs. säkerställa en fungerande avvägning mellan olika samhällsintressen. Översynen ska också syfta till att underlätta begränsat byggande på egen mark.

Vi menar vidare att både miljöbalken och PBL bör ses över för att utreda om det finns anledning att ge länsstyrelserna större befogenheter att ingripa mot en kommunal plan när den avvägning mellan olika samhällsintressen som miljöbalken kräver inte har gjorts, med resultatet att jordbruksmark exploateras för annan markanvändning trots att andra alternativ finns.

Slutligen anser vi att det behöver tas fram en nationell strategi för en långsiktigt hållbar användning av åkermark, där särskilt värdefull åkermark ska kunna skyddas för framtiden. Regeringen bör också ta fram en strategi för att hantera statliga aktörers kommunöverskridande prioriteringar som riskerar att exploatera jordbruksmark. Även i en sådan strategi ska bevarandet av jordbruksmarken prioriteras.

Det får bli en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ för att få till stånd en översyn av reglerna i miljöbalken och PBL med den inriktning vi förespråkar ovan och ta fram de strategier som vi föreslår. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

5. Skyddet av jordbruksmark, punkt 2 (V)

av Malcolm Momodou Jallow (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1927 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkande 2 och avslår motionerna

2024/25:490 av Mikael Larsson (C),

2024/25:1371 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 37,

2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 15–17,

2024/25:2482 av Stina Larsson och Christofer Bergenblock (båda C) och

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 15.

Ställningstagande

Åkermarksarealen fortsätter att minska i Sverige. Samtidigt ökar exploateringen av jordbruksmark, dvs. att man bygger på marken eller använder den på ett sätt som gör att det inte går att odla där igen. Det främsta skälet till att åkermarksareal försvinner är att marken inte längre brukas och växer igen. Samtidigt måste Sverige stärka sin självförsörjning av livsmedel. De ökade klimatförändringarna innebär därutöver att den odlingsbara marken försvagas globalt sett, vilket medför ett ökat ansvar för Sverige att bidra till den globala livsmedelsförsörjningen.

Naturvårdsverket bedömer att det inte är möjligt att nå miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap med beslutade eller planerade styrmedel, och förutsättningarna för att långsiktigt bevara jordbruksmarkens produktionsförmåga bedöms som otillräckliga. Tillståndet för många av odlingslandskapets arter och naturtyper är dessutom dåligt eller ogynnsamt, och det är viktigt att stärka den biologiska mångfalden i jordbrukslandskap. Den höga takten för exploatering av bördig åkermark, inte minst i södra Sverige, är mycket bekymmersam och inte förenlig med en långsiktigt hållbar livsmedelsförsörjning. Även Utredningen om en ny livsmedelsberedskap konstaterar i sitt betänkande Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) att jordbruksmark bör skyddas bättre. Nya nationella styrmedel krävs för att minska exploateringen av jordbruksmark i kommunerna.

Regeringen bör, för att motverka exploatering av åkermark, återkomma till riksdagen med ett förslag till nationell målsättning för bevarande av bördig åkermark. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6. Skyddet av jordbruksmark, punkt 2 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2482 av Stina Larsson och Christofer Bergenblock (båda C) och

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 15 och

avslår motionerna

2024/25:490 av Mikael Larsson (C),

2024/25:1371 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 37,

2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 15–17 och

2024/25:1927 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkande 2.

Ställningstagande

Behovet av nya bostäder är stort, men samtidigt ser planeringsförutsättningarna mycket olika ut i skilda delar av landet. I områden med omfattande livsmedelsproduktion finns utmaningar när det gäller att planera markanvändningen. Värdefull åkermark behöver skyddas för att trygga livsmedelsförsörjningen, och en noggrann avvägning behöver göras mellan å ena sidan behovet av bostäder och å andra sidan produktiv och efterfrågad jordbruksmark. Det kommer i viss utsträckning att behöva byggas på åkermark även i framtiden. Jordbruksverket m.fl. pekar i rapporter på att åkermarkens långsiktiga värden ofta får stå tillbaka till förmån för mer kortsiktiga ekonomiska värden. Samtidigt hindras inte sällan småskalig nybyggnation som i grunden är viktig för landsbygdernas överlevnad.

För att åkermarken ska bevaras måste skyddet av den stärkas. Det kan handla om att tydliggöra definitionen och motiveringen av vad som utgör ett väsentligt samhällsintresse. Därför bör regeringen tillsätta en utredning som ser över hur kommuner definierar väsentligt samhällsintresse, och vilka eventuella förändringar och förtydliganden som behöver göras. I samband med detta bör man vidare se över hur jordbruksmarkens produktionsvärde klassificeras, för att stärka skyddet mot exploatering av jordbruksmark med högt produktionsvärde och samtidigt underlätta för byggande på jordbruksmark som inte anses vara lika skyddsvärd.

Det är regeringens uppgift att vidta de åtgärder som krävs enligt det som anförts ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

7. Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter, punkt 3 (S)

av Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S), Laila Naraghi (S), Anna-Belle Strömberg (S) och Markus Kallifatides (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 62 och avslår motionerna

2024/25:354 av Johan Andersson (S),

2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 4 och 5,

2024/25:1701 av Niklas Sigvardsson m.fl. (S),

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 4 och

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 27 och 79.

Ställningstagande

Det är av största vikt att trygga en säker dricksvattenförsörjning, och vi står inför en rad utmaningar på området. Bland annat väntas klimatkrisen öka risken för förorenat dricksvatten. Vi har åstadkommit viktiga framsteg i EU när det gäller vattenfrågorna. Ett exempel är EU:s vattendirektiv. Nu måste Sverige leva upp till dessa krav på god ekologisk och kemisk status i våra vattenmiljöer.

Vi anser mot denna bakgrund att dricksvattnet och våra dricksvattentäkter måste få ett starkare lagligt skydd. Det är regeringens uppgift att vidta de åtgärder som krävs för att åstadkomma det. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

8. Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter, punkt 3 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 4 och

avslår motionerna

2024/25:354 av Johan Andersson (S),

2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 4 och 5,

2024/25:1701 av Niklas Sigvardsson m.fl. (S),

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 27 och 79 samt

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 62.

Ställningstagande

De grundvattennivåer som på senare år har varit mycket låga sommartid måste långsiktigt höjas. Jag menar att staten bör ta ytterligare initiativ till att kartlägga underjordiska vattenresurser med hjälp av modern karteringsteknik. Vidare behöver man stimulera initiativ och innovationer för att återskapa grundvatten. Bottenkartering är en viktig del av arbetet med en fungerande vattenvård i Sverige, och den funktionen bör finnas hos tillsynsmyndigheterna. En förutsättning för att kunna bedriva detta arbete är att tillsynsmyndigheterna har aktuell teknisk kunskap och kompetens.

Det är en uppgift för regeringen att säkerställa att myndigheterna har rätt kompetens och ta de initiativ i övrigt som krävs för att kartlägga underjordiska vattenresurser och främja grundvattenåterskapande åtgärder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

9. Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter, punkt 3 (MP)

av Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 4 och 5 samt

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 27 och 79,

bifaller delvis motionerna

2024/25:354 av Johan Andersson (S) och

2024/25:1701 av Niklas Sigvardsson m.fl. (S) samt

avslår motionerna

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 4 och

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 62.

Ställningstagande

Skyddet av våra dricksvattentäkter behöver skärpas. Till att börja med behöver skyddet av ytvattentäkter och grundvattentäkter regleras i miljöbalken.

Dessutom måste åsar och naturgrusavlagringar i större utsträckning förvaltas som dricksvattenreserver och inte exploateras eller förorenas. Där kan grundvatten och ytvatten blandas och filtreras.

Vattentäkterna och grundvattnet behöver skyddas mot föroreningar och fler våtmarker behöver anläggas för att fördröja avrinningen vid skyfall, förbättra vattenreningen och hålla kvar vattnet i markerna vid torka. Dessutom behövs fler reservvattentäkter som kan tas i drift med kort varsel.

Därutöver bör Vätterns vatten skyddas genom överordnat riksintresse och krav på tillräckliga vattenskyddsområden måste införas.

Det är regeringens uppgift att vidta de åtgärder som krävs enligt det som anförts ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

10. Stranderosion m.m., punkt 4 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:34 av Stina Larsson (C),

bifaller delvis motionerna

2024/25:367 av Adrian Magnusson (S),

2024/25:963 av Louise Eklund (L) yrkande 1 och

2024/25:2447 av Per-Arne Håkansson m.fl. (S) samt

avslår motionerna

2024/25:963 av Louise Eklund (L) yrkande 2,

2024/25:1824 av Emma Ahlström Köster m.fl. (M) yrkandena 1–3 och

2024/25:1990 av Johan Hultberg (M) yrkande 9.

Ställningstagande

Havsnivåhöjning och klimatförändringar gör att erosionen kommer att öka i framtiden och erosionslösningar behöver utformas långsiktigt. Med olika åtgärder kan man begränsa och förhindra stranderosionen, men även översvämning av strandnära områden. De eroderande processerna är av olika slag: kusterna utsätts för stormar, vågor, strömmar etc. och erosionsskydden behöver utformas för att stå emot dessa krafter. Samtidigt kan ett erosions-skydd påverka omgivningen och flytta erosionen till en annan plats.

Erosion är en i grunden naturlig process som formar vårt landskap och bidrar till livsmiljöer för många växt- och djurarter. Lösningar där erosionen kan fortgå naturligt är ofta fördelaktigt, t.ex. att inte bygga i områden som

hotas av erosion. Andra lösningar kan vara att flytta det som påverkas av erosionen.

Många sandstränder i Skåne och i andra delar av södra Sverige utsätts för erosion där stora delar av sanden försvinner ut i havet. Sandstränderna är en viktig förutsättning för turismen, friluftslivet och idrotten i många kommuner. Ibland kan skadorna bli så stora att även infrastruktur och hus skadas. Eftersom det finns olika metoder för att motverka erosionen behövs en gemensam övergripande strategi, baserad på kunskap och forskning, som kan ge stöd till kommunerna. Det behövs också ett bättre samarbete mellan kommunerna så att de tillsammans med länsstyrelsen kan stoppa och förebygga stranderosionen med olika åtgärder. Vissa kommuner i Skåne har erfarenhet av att det tar lång tid att få tillstånd för exempelvis sandsugning och sandåterfyllnad. Regeringen bör därför uppdraga åt länsstyrelserna i de län som berörs av stranderosion att ta fram en strategi med generella riktlinjer för hur man på bästa sätt åtgärdar stranderosionen. Strategin bör kontinuerligt hållas uppdaterad.

Det är regeringens uppgift att vidta de åtgärder som krävs enligt det som anförts ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

11. Vattenkraft, punkt 5 (S)

av Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S), Laila Naraghi (S), Anna-Belle Strömberg (S) och Markus Kallifatides (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 61 och avslår motionerna

2024/25:945 av Mikael Dahlgvist och Lars Mejern Larsson (båda S),

2024/25:1153 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkandena 4–11,

2024/25:2497 av Helena Vilhelmsson och Anders W Jonsson (båda C),

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 190–192 och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 97–99.

Ställningstagande

För att säkra den biologiska mångfalden behöver vi skydda våra sjöar och hav från försurning och skadliga ämnen som gifter och plast. Samtidigt ser vi behovet av att upprätthålla en balans mellan strikta miljökrav och att ge småskalig vattenkraft en chans att blomstra i en hållbar framtid.

Det är en uppgift för regeringen att vidta de åtgärder som krävs för att förena höga miljökrav med fungerande förutsättningar för framtidens småskaliga vattenkraft. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

12. Vattenkraft, punkt 5 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 97–99 och avslår motionerna

2024/25:945 av Mikael Dahlqvist och Lars Mejern Larsson (båda S),

2024/25:1153 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkandena 4–11,

2024/25:2497 av Helena Vilhelmsson och Anders W Jonsson (båda C),

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 190–192 och

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 61.

Ställningstagande

Vattenkraften spelar en central roll i Sveriges energisystem. Regeringen har sedan en tid inrättat en paus för provningarna av vattenkraftens miljötillstånd, vilket jag och mitt parti var drivande för. Pausen gäller dock inte de som redan är inne i processen. Det är problematiskt, eftersom provningarna därmed blir olika beroende på när de inleddes. Den paus som regeringen har infört är bra men inte tillräcklig. Framför allt den småskaliga vattenkraften och rena dammar riskerar fortfarande att behöva rivas till liten eller ingen miljönytta. Utrivningen får vidare stora konsekvenser för landskapsbilden och kultur-miljöerna och innebär dessutom energiförluster som vi inte har råd med.

Myndigheterna bör med utgångspunkt i den nya lagstiftningen se över alla relevanta regelverk och föreskrifter så att regelkrånglet minskar, miljöprovningarna blir mindre kostsamma och möjligheten att utveckla den förnybara elproduktionen får fullt genomslag.

I EU:s vattendirektiv och tillhörande vägledningar på EU-nivå finns väl beskrivna processer för hur regelverket kring kraftigt modifierade vatten och undantag ska tillämpas. Myndigheterna gör dock i flera avseenden egna, och enligt min mening rent felaktiga, tolkningar av dessa processer. Vattenmyndigheterna nyttjar inte heller de möjligheter till undantag som ges för att undvika att miljöanpassningarna ska leda till oproportionerligt höga kostnader i förhållande till den miljönytta som eftersträvas. De undantag som finns inom

ramen för miljöanpassning av vattenkraften måste användas för såväl jordbruksmark och kulturmiljöer.

Jag anser också att miljöåtgärdernas kostnader och nyttor måste bedömas platsspecifikt, för att säkerställa sambandet mellan kostnader och mätbara parametrar. I åtgärdsplanerna gör vattenmyndigheterna dock schablonmässiga och generaliserade antaganden, vilket både strider mot regelverket och riskerar att tvinga fram dyra och verkningslösa miljöåtgärder. I vissa fall kan åtgärderna till och med bli direkt kontraproduktiva.

När olika myndigheter gör olika tolkningar, eller inte uppfyller de politiska inriktningsbesluten, krävs klargöranden så att miljöprövningarna kan genomföras i linje med den politik som beslutats.

Arbetet med att reformera vattenlagstiftningen och vattenförvaltning behöver fortsätta och de principer som varit vägledande för de nya reglerna för vattenkraften, nämligen minskat regelkrångel, respekt för äganderätten och effektiva miljöåtgärder med rimliga kostnader, bör få genomslag i vattenförvaltningen i dess helhet.

Sammanfattningsvis menar jag att regeringen till att börja med skyndsamt bör ta initiativ till lagstiftningsändringar eller förordningsändringar, snarare än att förlänga pausen för vattenkraftens miljöprövningar. Dessa ändringar bör inte innebära en kraftigt negativ påverkan på den totala kraftproduktionen.

Vidare bör regeringen säkerställa att såväl jordbruksmark som kulturmiljöer har möjlighet att använda de undantag som finns inom ramen för miljöanpassning av vattenkraften.

Regeringen behöver också säkerställa att platsspecifika bedömningar kring alla nyttor och konsekvenser görs med beräkningsgrunder som är vedertagna och transparenta och i samråd med berörda aktörer inom ramen för miljöanpassningen av vattenkraften som gäller för såväl vattenkraft som dammar i övrigt samtidigt som kostnaden tas av den ansvariga myndigheten. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

13. Vattenkraft, punkt 5 (MP)

av Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 190–192 och avslår motionerna

2024/25:945 av Mikael Dahlqvist och Lars Mejern Larsson (båda S),

2024/25:1153 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkandena 4–11,

2024/25:2497 av Helena Vilhelmsson och Anders W Jonsson (båda C),

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 61 och
2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 97–99.

Ställningstagande

Skyddet av de orörda älvarna och vattendragen bör värnas. I dag finns sammanlagt 42 vattendrag som skyddas mot vattenkraftsutbyggnad. National-älvarna är en angelägenhet för både nu levande och kommande generationer. Jag anser därför att de orörda älvarna och vattendragen ska bevaras. Även mindre orörda åar och bäckar bör kunna bevaras. Jag anser också att miljöprövningen av vattenkraften ska återupptas skyndsamt. Även stora vattenkraftverk ska miljöanpassas och utgångspunkten bör vara minimi-tappning.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

14. Markavvattning, punkt 6 (SD)

av Mikael Eskilander (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1370 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 20 och
avslår motionerna

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 5 och

2024/25:2819 av Sten Bergheden (M).

Ställningstagande

Dikning av skogsmark, s.k. markavvattning, kan vara ett effektivt sätt att öka skogsproduktionen, minska översvänningsrisker och minimera körskador. Trots att dikning är förbjuden i södra Sverige kan dispens beviljas av länsstyrelsen vid särskilda skäl. Att förenkla dispensförfarandet, speciellt för rensning av äldre diken, skulle kunna förbättra hanteringen av översvämningar. För att göra det möjligt att i högre grad än i dag ta tillvara de positiva effekterna av skogsdikning finns det skäl att se över hur det nuvarande dispensförfarandet skulle kunna förenklas.

Det är regeringens uppgift att låta göra en sådan översyn. Det som vi har anfört bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

15. Markavvattning, punkt 6 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 5 och
avslår motionerna

2024/25:1370 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 20 och
2024/25:2819 av Sten Bergheden (M).

Ställningstagande

I landskapet finns stora möjligheter att använda vattnet effektivare. Vattenlagstiftningen behöver ses över så att den inte bara berör att vatten ska ledas bort utan även att vatten ska samlas upp. Det kan t.ex. handla om att anlägga bevattningsdammar och kombidammar. Sådana dammar kan dessutom vara värdefulla platser för att öka den biologiska mångfalden. Vattenlagstiftningen behöver ses över med ett holistiskt synsätt där såväl miljö- och klimatnytta som nationell krisberedskap inkluderas.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

16. Vandringsleder och passager för fisk, punkt 7 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:408 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 3 och

2024/25:1369 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 46, 48 och 50.

Ställningstagande

Sportfisket av lax, öring, regnbåge och andra arter ger både nöje och tillfälle till motion, naturupplevelser och avkoppling. Fisketurismen har under senare tid vuxit, vilket är positivt.

Det är samtidigt viktigt att uppmärksamma intressekonflikten mellan sportfisket och andra aktörer som nyttjar vattnet som resurs. Damarna som används för vattenkraftsproduktion är viktiga flödesbegränsningar och slamfällor i vattendragen, vilket också bidrar till miljöer för rekreation och friluftsliv. Men dessa dammar påverkar också den biologiska mångfalden i vattnet, vilket kan skapa en konflikt med sportfisket. Det är därför viktigt med frivilliga initiativ från olika intressegrupper och vattenkraftsägare när det gäller fiske- och miljöförbättrande åtgärder runt vattendrag. Arbetet med förbättrade vandringsleder för fisk bör intensifieras.

Sedan 1980-talet har ålfångsterna i Sverige minskat drastiskt av flera orsaker: vattenkraftverkens turbiner, miljögifter, klimatförändringar, ökad predation från skarv och säl samt fiske i de länder som ålen passerar på sin vandring till svenska vatten. Problemet med ål som inte kan passera vattenkraftverk behöver åtgärdas. Fisktrappor kan vara till hjälp för ålen när den ska vandra förbi hinder som vattenkraftverk och på så sätt minska risken att ålar dör vid passage. Det behövs fler passager uppströms och nedströms.

Det är en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ för att åstadkomma fler vandringsleder, passager och fisktrappor. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

17. Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning, punkt 8 (S)

av Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S), Laila Naraghi (S), Anna-Belle Strömberg (S) och Markus Kallifatides (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 29 och avslår motionerna

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 10,

2024/25:1382 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkandena 2 och 3,

2024/25:2365 av Thomas Ragnarsson (M),

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 150 och

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 28.

Ställningstagande

Det oroliga geopolitiska klimatet, markerat av såväl den globala pandemin som Rysslands invasion av Ukraina, har skärpt behovet av en solid och pålitlig livsmedels- och dricksvattenberedskap inom våra landsgränser. I händelse av kris eller krig är det avgörande att vi har en säker tillförsel av nödvändiga tillgångar. Sverige behöver därför investera i modernisering och expansion av vår dricksvatteninfrastruktur för att möta framtida utmaningar och befolkningsökning.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder för att modernisera vår dricksvatteninfrastruktur. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

18. Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning, punkt 8 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 2 och 3 samt avslår motionerna

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 10,

2024/25:2365 av Thomas Ragnarsson (M),

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 150,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 28 och

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 29.

Ställningstagande

Ansvar för rent vatten är uppdelat på olika ansvarsområden på olika nivåer i kommunal, regional och nationell regi. Kommunerna ansvarar för den allmänna dricksvattenförsörjningen, och planeringen av vattenresurserna samt har ansvaret vid kriser. Länsstyrelserna har det övergripande samordningsansvaret i länen. Flera olika statliga myndigheter har även olika delansvar för bl.a. skydd av vatten. Dessutom pågår ett nationellt krisberedskapsarbete för dricksvattenförsörjningen. Det är inte minst viktigt i ett oroligt omvärldsläge med stora behov av att bygga ut försvaret och planera beredskapen. Vi menar att ansvaret för dricksvattenfrågor, vattentillgång och beredskap behöver förenklas och ansvarsfördelningen behöver bli mindre spridd. Arbetet kan bli

mer effektivt med en minskad administration och byråkrati samt färre frågetecken kring vilken instans som ansvarar för vad och vilket arbete och vilken tillsyn som utförs.

Vattenhanteringen är i dag alltså komplex och utspridd på ett stort antal myndigheter, länsstyrelser och kommuner. Den nuvarande organisationen innebär splittring och otydlighet när det gäller hantering av va-frågor i landet. Detta leder till en bristande effektivitet och ökar risken för fördröjningar vid akuta kriser.

Vi föreslår mot den bakgrunden att en nationell samordning av va-frågor inrättas för att öka effektiviteten i arbetet och säkerställa att viktiga frågor och avgörande beslut inte faller mellan stolarna. En nationell vattensamordnare kan vidare skapa en tydligare ansvarsfördelning och styrning för de övergripande vattenfrågorna som också regleras av EU:s dricksvattendirektiv. Den nationella samordnaren ska ha som uppgift att ansvara för riskbedömningar på nationell nivå och initiera det förebyggande arbetet. Att bistå kommuner med kompetensuppbyggnad och organisatoriskt stöd kommer att utgöra en del av samordningsarbetet. Samordnaren bör även agera som en sambandscentral för övergripande vattenfrågor. En nationell samordnare bidrar till en mer hållbar vattenanvändning, vilket skapar goda incitament för samarbete mellan aktörer som sitter på rätt expertis. Det skapar i sin tur möjligheter till effektiviseringar och lägre underhållskostnader.

Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

19. Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning, punkt 8 (MP)

av Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 10,
2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 150 och
2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 28 och
avslår motionerna
2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 2 och 3,
2024/25:2365 av Thomas Ragnarsson (M) och
2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 29.

Ställningstagande

Rent vatten är det som är mest avgörande för möjligheten att överleva. Översvämningar i samband med skyfallsliknande regn som drabbar samhällen och städer med stor kraft har blivit vanligare. Alltför få samhällen och städer har dock klimatanpassat infrastruktur, avloppsanläggningar och vattenförsörjning i den mån som krävs för att klara de stora vattenmassor som det handlar om. En översvämning kan leda till kontaminering av dricksvattnet under lång tid och till skred.

Dricksvattensamarbetet har förbättrats med ett samordningsansvar hos Livsmedelsverket. Jag menar att ett motsvarande myndighetssamarbete skulle behövas för avloppsvatten och dagvatten samt för uppströmsarbetet och för vattentäkter. Regeringen bör även verka för ökad samverkan på området och en möjlighet för kommuner att dela va-kompetens vilket skulle kunna leda till kostnadsbesparingar.

Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

20. Förslag om va-infrastruktur och dess finansiering, punkt 9 (S)

av Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S), Laila Naraghi (S), Anna-Belle Strömberg (S) och Markus Kallifatides (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 8 och 9,

bifaller delvis motion

2024/25:2303 av Hanna Westerén m.fl. (S) och

avslår motionerna

2024/25:818 av Linnéa Wickman (S),

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 6 och 9,

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 6,

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2,

2024/25:2955 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 34,

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 147 och 149,

2024/25:3123 av Eric Westroth (SD) och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 29.

Ställningstagande

Många kommuner saknar i dag ekonomiska förutsättningar att genomföra nödvändiga renoveringar och uppgraderingar av reningsverk och andra va-anläggningar, vilket är avgörande för att hantera klimatförändringarnas effekter. Genom att säkerställa att kommuner kan finansiera dessa investeringar kan vi skapa bättre förutsättningar för en jämlik och hållbar va-tjänst i hela landet. Regeringen bör därför låta utreda möjligheten att ändra vattentjänstlagen för att göra det möjligt för kommuner att klara sina va-investeringar.

Mindre kommuner kan ha svårt att finansiera omfattande renoveringar och anpassningar av sina va-system på egen hand. Vi vill säkerställa att alla kommuner, oavsett storlek, kan genomföra viktiga klimatanpassningsåtgärder.

Regeringen bör därför se över möjligheterna till ett flexiblere finansierings-system för kommunernas va-system. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

21. Förslag om va-infrastruktur och dess finansiering, punkt 9 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2 och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 29,

bifaller delvis motion

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 8 och

avslår motionerna

2024/25:818 av Linnéa Wickman (S),

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 6 och 9,

2024/25:1382 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 6,

2024/25:2303 av Hanna Westerén m.fl. (S),

2024/25:2955 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 34,

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 147 och 149,

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 9 och

2024/25:3123 av Eric Westroth (SD).

Ställningstagande

En nästintill obegränsad tillgång till rent vatten har länge varit en självklarhet i Sverige. Det senaste årtiondet har dock gett oss anledning att inse att vi inte kan ta det för givet. Den svenska va-infrastrukturen är föråldrad och behöver

anpassas för ett mer extremt väder i framtiden. Våra grundvattennivåer har minskat och spår av kemikalier, läkemedel och mikroplaster förekommer oftare i dricksvattnet än tidigare.

De stora investeringsbehoven i va-infrastrukturen förutsätter att man ser över finansieringsfrågan. En översyn bör t.ex. omfatta om det ska vara möjligt att ta ut en extra avgift på offentligt vatten för investeringar eller om kommuner ska kunna fondera medel även för att återinvestera i befintlig va-infrastruktur. En avgift på offentligt vatten skulle kunna finansiera klimatanpassningsåtgärder och en modernisering av Sveriges va-infrastruktur.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder enligt det som har anförts. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

22. Förslag om va-infrastruktur och dess finansiering, punkt 9 (MP)

av Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 6 och 9 samt

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 147 och 149,

bifaller delvis motion

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 6 och

avslår motionerna

2024/25:818 av Linnéa Wickman (S),

2024/25:2303 av Hanna Westerén m.fl. (S),

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2,

2024/25:2955 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 34,

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 8 och 9,

2024/25:3123 av Eric Westroth (SD) och

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 29.

Ställningstagande

Dagens va-system byggdes till stor del på 1950- och 60-talen och behovet av förnyelse och reinvesteringar är mycket omfattande i hela landet. Utöver detta växer många städer och fler människor behöver försörjas med vatten och avlopp. Systemen är även i stort behov av klimatanpassning, inte minst för att säkra dricksvattenkvaliteten och anpassa avloppssystemen för ökade flöden. Katastrofberedskapen i kommunerna för akuta vattenrelaterade kriser behöver stärkas. Samtidigt ställer nya vattenrelaterade direktiv från EU högre krav på

rening och säkerhet, vilket innebär förbättringar av både vattenreningsverk och avloppsreningsverk. Reglerna i vattentjänstlagen behöver ses över för att möjliggöra för kommuner att använda va-avgiften både för reinvesteringar och för att fondera för kommande nödvändiga investeringsbehov i befintliga anläggningar, för exempelvis avancerad rening.

Va-taxan varierar stort mellan kommuner, och för kommuner med stora avstånd mellan anslutningspunkter eller stora investeringsbehov kan det vara än mer utmanande att göra de investeringar som behövs. Jag anser att det kan behövas stöd för vissa åtgärder och vill utreda om ett nationellt stöd till omfattande va-åtgärder skulle kunna utformas med hjälp av en återförd moms från va-taxan.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder enligt det som har anförts. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

23. Underhåll och förnyelse av den kommunala va-infrastrukturen, punkt 10 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 4 och 5 samt avslår motionerna

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 2–4,

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 144 och 145 samt

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 25.

Ställningstagande

Ledningsnäten är i behov av underhåll, och det förekommer ofta läckage. I längden blir det kostbart och ohållbart med punktinsatser för att lappa och laga utan en plan eller tillräcklig budget. Investeringsbehovet är stort, och ur kvalitets- och beredskapssynpunkt behövs det tydliga och långsiktiga planer för underhållet av vatteninfrastrukturen.

För att bibehålla en god vattenförsörjning i Sverige och ett fullt fungerande avloppssystem behövs en ansvarsfull planering i kommunerna. Det ligger alltså ett stort ansvar på våra 290 kommuner att underhålla och förnya vatten- och avloppsstammarna. Här krävs tydligare styrning. Regeringen bör låta undersöka om det finns behov av nationella riktlinjer för långsiktigt hållbara renoveringsplaner för va-systemen lokalt. Det finns också behov av att avsätta

särskilda medel för nödvändigt underhåll och framtida utbyte av va-stammar. Vissa kommuner har planerat för detta, men i många kommuner brister det. Kostnaderna är mycket höga för den här typen av underhåll och utbyte. Bristen på en tydlig plan för dagens och framtidens renoveringsbehov kan hämma utvecklingen för kommuner och regioner och innebära att kommuner tvingas kostnadsbespara inom andra samhällsviktiga områden. Det skulle kunna undvikas om särskilda medel fonderas.

Ett gammalt ledningsnät och bristande underhåll riskerar att leda till allt större läckage av dricksvatten. Enligt uppgift uppgår vattenförlusten från ledningsnäten till 16–25 procent, vilket förstås innebär stora kostnader. I Danmark, där man arbetar strategiskt mot läckage, är läckaget dock enligt uppgift endast 7 procent. Där finns regler om vattenläckaget från va-ledningar och ett krav på att läckage över en viss gräns inte får förekomma. Detta skulle kunna vara ett bra sätt att ta kontroll över läckaget och den egna planeringen för vattenförsörjningen i Sveriges kommuner. Regeringen bör därför låta undersöka möjligheten att införa en rimlig procentuell gräns för vattenläckage från ledningar i Sverige. Detta skulle också vara ett konkret sätt att arbeta för en ansvarsfull vattenhantering och för att möta kraven i EU:s dricksvattendirektiv på att medlemsstaterna ska rapportera läckage av dricksvatten. Om läckaget är för stort kan man bli ålagd att ta fram åtgärdsplaner.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder enligt det vi har föreslagit. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

24. Underhåll och förnyelse av den kommunala va-infrastrukturen, punkt 10 (MP)

av Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 2–4,

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 144 och 145 samt

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 25 och

avslår motion

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 4 och 5.

Ställningstagande

Underhållet av vatten- och avloppsnäten är eftersatt i många kommuner och reningsverken behöver bli effektivare. Därför behöver stora investeringar

göras under de närmaste decennierna. I samband med det behöver också nätet förstärkas så att skador kan hanteras utan längre avbrott i vattenförsörjningen.

Va-frågan bör uppmärksammas av fler kommuner. Det kan göras genom att kommunerna ges tydligare ramar för sitt ansvar, t.ex. genom lagstiftning om att kommunen ska besluta om en inriktning på förnyelsetakt och utbyggnad av va-nätet som inte äventyrar vattenkvaliteten på sikt och inte heller bygger upp en stor skuld för framtiden. Jag anser också att man behöver specificera vilka krav som ska ställas på en kommunal va-huvudman och vilken servicenivå som ska krävas.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder enligt det som anförs ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

25. Åtgärder för dagvatten, punkt 11 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 11 och avslår motionerna

2024/25:460 av Isak From (S),

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 7,

2024/25:2627 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 10 och

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 148.

Ställningstagande

Avloppssystemen är gamla i Sverige och inte dimensionerade för att hantera de flöden som uppkommer vid översvämningar och skyfall. Det saknas i många kommuner planering mot sådana väderbetingade händelser. Vidare kan vattenbrist också uppstå vid uteblivet regn.

Befintliga ledningsnät måste bytas ut eller rustas upp för att klara av stora skyfall och minska risken för samhällsförstörande översvämningar. Extremer måste hanteras, och framtidens utmaning blir bl.a. att hantera stora mängder vatten under korta intensiva perioder. I många kommuner finns ett behov av förebyggande åtgärder och att anpassa nuvarande va-system.

Ett stort antal kommuner saknar eller har en bristfällig kommunal plan för vattenförsörjningen vid akuta vattenmängder och skydd för allmän och privat

egendom. Även när kommunen tar fram nya bostadsprojekt ska stadsplaneringen präglas av ett helhetsperspektiv i hur man bemöter stora skyfall och risker för översvämningar med hänsyn till säkerhet, framtid och boendemiljö.

Enligt experter saknas övergripande strategier nationellt för hur oväder ska hanteras t.ex. skyfall som leder till översvämning. Teknikkonsultföretag har föreslagit strategier för att säkra vattenförsörjningen och hanteringen av vatteninfrastrukturen, t.ex. genom att planera för utrymmen för vatten i städer och att samla upp vatten, inte endast leda bort det. Det kan ske genom naturliga sätt att leda, avskilja och lagra vatten, genom återöppning av åar och floder, skapande av bassänger, genomtränglig stenbeläggning, dagvattenbäddar och mer grönska i städerna som håller fukt och står emot värme och torka. Vid vattenbrist kan man t.ex. återanvända och rena uppsamlat vatten och spillvatten. Olika kvaliteter på vatten för olika ändamål kan vara ett sätt att möta eventuell vattenbrist. Det förebyggande arbetet för krissituationer är av stor vikt och arbetet i kommunerna måste präglas av sannolikhetsbedömningar för att minska olika sorters sårbarheter. Det behövs en nationell övergripande strategi för hur oväder ska hanteras, t.ex. skyfall som leder till översvämning.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder enligt det vi har föreslagit. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

26. Åtgärder för dagvatten, punkt 11 (MP)

av Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 7,

2024/25:2627 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 10 och

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 148,

bifaller delvis motion

2024/25:460 av Isak From (S) och

avslår motion

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 11.

Ställningstagande

Alltför få samhällen och städer har klimatanpassat infrastruktur, vägar, avloppsanläggningar och vattenförsörjning tillräckligt för att klara de stora vattenmassor som kan uppstå vid skyfall. Det kan bl.a. leda till kontaminering av dricksvattnet under lång tid och orsaka skred. Många kommuner arbetar i

dag med att skydda den bebyggda miljön mot översvämningar och skyfall men det finns många utmaningar. Kostnaderna för åtgärder är ofta höga och det är otydligt vem som har ansvaret för att hantera dagvatten och större regnmängder och för att utföra åtgärder för att förebygga andra klimatrelaterade risker. Det är inte heller alltid klart vem som ansvarar för kostnaderna för uppkomna skador.

Att hantera en ökande befolkning eller ett ökande antal skyfall genom att enbart bygga ut va-systemen är inte resurseffektivt; kostnaderna för va-kollektivet kan i stället minskas genom ett flertal vattenbesparande åtgärder och genom att hantera stora regnmängder innan de ens når och kanske översvämmar ledningsnät och avloppsreningsverk. Under sommaren 2024 debatterades bräddningar, vilket innebär att avloppsvatten släpps ut orenat eller bara delvis renat på grund av kapacitetsbrist i avloppsnätet eller reningsverket. Detta sker när så stora regnmängder hamnar i våra avloppssystem att systemet inte kan ta hand om allt vatten.

Att hantera dagvatten i marken i stället för i avloppsledningarna är en helt avgörande åtgärd för att skydda vårt avloppsnät och minska utbyggnadsbehovet av fler och större ledningar. I många fall är dessa åtgärder även enklare och billigare. Det kräver dock att den berörda markägaren kan vidta åtgärder, oavsett om det är mark som ägs av kommunen eller av en privat fastighetsägare. Detta kan ställa till problem när det gäller ansvar för dagvattenhanteringen. Jag vill därför se lagstiftning som gör det möjligt att ställa krav på fastighetsägare att ta hand om en viss del av dagvattnet inom fastigheten.

Vidare anser jag att det kan behövas en specifik kommunal dagvattentaxa för att finansiera arbetet med det vatten som behöver hanteras utanför systemet med dricksvatten och avlopp. Syftet är att bättre kunna hantera regn och häftiga skyfall, vilket kommer att drabba oss allt oftare i och med klimatförändringarna. Möjligheten att införa en separat obligatorisk kommunal dagvattentaxa för detta arbete bör därför utredas. En sådan taxa skulle samtidigt kunna knytas till åtgärder för klimatanpassning där t.ex. väghållare skulle kunna ta en mer rättvis fördelning av kostnaderna.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder enligt det som har anförts. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

27. Anslutning till kommunalt vatten och avlopp, punkt 12 (SD)

av Mikael Eskilander (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 14–18 och
2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 15–17,
bifaller delvis motionerna
2024/25:1191 av Rickard Nordin och Niels Paarup-Petersen (båda C) yrkande
12 och
2024/25:2041 av Anna af Sillén och Adam Reuterskiöld (båda M) samt
avslår motionerna
2024/25:26 av Magnus Jacobsson (KD),
2024/25:900 av Magnus Manhammar (S),
2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 8 och
2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 14.

Ställningstagande

Krav på anslutning till kommunalt avlopp har mycket stor påverkan på människor på landsbygden. Vi anser att lokalt anpassade va-lösningar behöver underlättas genom en större flexibilitet i lagstiftningen.

Den som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav bör i normalfallet inte kunna påtvingas ett kommunalt avlopp. Om en sådan anslutning ändå måste ske bör den ersättning som den enskilde får för att lösa in sitt enskilda avlopp beräknas utifrån en avskrivningstid på 20 år i stället för (som i dag) 10 år. Anslutnings- och anläggningsavgifter bör vidare inte betalas förrän fastigheten börjar använda det kommunala avloppet.

Dagens regler om anslutning av enskilda avlopp till kommunala avloppsnät innebär vidare ofta oproportionerligt höga kostnader för den enskilde. Varje åtgärd bör därför föregås av att kommunen genomför en analys som visar att miljönyttan står i proportion till kostnaden. Det bör vidare vara obligatoriskt med dialogmöten tillsammans med fastighetsägare innan arbetet med anslutning till ett kommunalt avlopp inleds.

Utredningen Hållbara vattentjänster föreslog krav på avloppsdeklarationer vart sjunde år, vilka skulle genomföras av den privata vvs-branschen (SOU 2018:34). Ett sådant förfarande skulle innebära ökade kostnader för de enskilda fastighetsägarna. Vi anser att kommunerna ska vara tillsynsmyndighet och sköta inspektionerna av avlopp även i fortsättningen.

Det är viktigt att reglerna för enskilda avloppsanläggningar är enkla att förstå och tillämpa för enskilda personer. Vidare behöver regelverket för inspektioner av enskilda avloppsanläggningar vara så pass tydligt att olika kommuner behandlar fastighetsägare på samma sätt. Det behövs alltså tydligare ramar och bestämmelser när det gäller inspektioner av enskilda avloppssystem.

Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

28. Anslutning till kommunalt vatten och avlopp, punkt 12 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 14 och
avslår motionerna

2024/25:26 av Magnus Jacobsson (KD),

2024/25:900 av Magnus Manhammar (S),

2024/25:1191 av Rickard Nordin och Niels Paarup-Petersen (båda C) yrkande
12,

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 8,

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 14–18,

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 15–17 och

2024/25:2041 av Anna af Sillén och Adam Reuterskiöld (båda M).

Ställningstagande

Trots förbättringar av lagstiftningen är kommunala krav på anslutning till kommunalt vatten fortfarande en stor kostnad för många fastighetsägare. I många fall kan man också ifrågasätta om det är nödvändigt att tvinga fram anslutning till kommunala vattentjänster då andra alternativ kan vara väl så rimliga. För att skapa en större flexibilitet i förhållande till enskilda hushåll eller samfälligheter bör reglerna ses över. I samband med en sådan översyn bör det också övervägas hur man kan begränsa de allra högsta anslutningsavgifterna, t.ex. genom någon form av kostnadstak eller högkostnadsskydd. Samtidigt behöver man även ta hänsyn till att förutsättningarna och därmed kostnaderna för att dra vatten- och avloppsledningar varierar kraftigt över landet.

Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

29. Anslutning till kommunalt vatten och avlopp, punkt 12 (MP)

av Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 8 och avslår motionerna

2024/25:26 av Magnus Jacobsson (KD),

2024/25:900 av Magnus Manhammar (S),

2024/25:1191 av Rickard Nordin och Niels Paarup-Petersen (båda C) yrkande 12,

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 14–18,

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 15–17,

2024/25:2041 av Anna af Sillén och Adam Reuterskiöld (båda M) och

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 14.

Ställningstagande

Privatpersoner som behöver uppgradera sin avloppsanläggning eller ansluta till kommunalt vatten kan ha svårt att hitta finansiering. Det gäller särskilt för den som bor i glesbygden i en lågt värderad fastighet med svåra anslutningsförhållanden. Frågan om lånemöjligheter, t.ex. att kunna få statliga lån eller lånegarantier, bör därför utredas.

Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ för att tillgodose förslaget. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

30. Övriga förslag om allmänna vattentjänster, punkt 13 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 1, 9 och 14 samt avslår motionerna

2024/25:47 av Martina Johansson (C) och

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 19.

Ställningstagande

Med avseende på både vattenförsörjning och skydd av ekosystem ska tydliga regler och direktiv till våra kommuner säkerställa en god vattentillgång i dag och i framtiden. Vårt vatten är en del av ett kretslopp och det påverkas av yttre

omständigheter. Tillgång till vatten och dricksvatten är livsavgörande och vi måste säkerställa en god vattenförsörjning och vattenkvalitet för Sveriges invånare.

Händelser såsom krig i vårt närområde innebär ökat fokus på försvaret och en ökad civilberedskap. Även när det gäller vattenförsörjningen är en förhöjd beredskap nödvändig och totalförsvarsaspekten måste bejakas. Vid ett angrepp inom Sveriges gränser är risken för miljöbrott hög. Krig kan bedrivas i olika dimensioner. Historiskt sett är det en del av krigföringen att störa ut ekosystem och att förstöra miljön. Det behöver även planeras för väderrelaterade händelser som orsakar förstörelse och omfattande kostnader. Vattenlagstiftningen bör ses över när det gäller dessa aspekter samt anpassas till nya utmaningar om hur vattenförsörjningen säkras och hur vi nyttjar vattnet på ett mer miljövänligt och kostnadseffektivt sätt.

Kommuner bör i vattentjänstplanen även inkludera alternativ för återbruk av vatten. I vissa fall kan återbruk vara resurseffektivt. Genom samordning kan tydliga direktiv ges och förutsättningar skapas för branschen att effektivisera verksamheten. En långsiktig planering och effektivisering av återbruk av vatten bidrar till att ta till vara de samhällsviktiga resurserna. Kommuner vinner på att se över rutiner för att öka återbruket av vatten. Exempel på ett användningsområde är att använda dagvatten (regnvatten) för bevattning i stället för dricksvatten. Det måste då säkerställas att grödorna inte kan ta skada av ämnen i regnvattnet. Att följa utvecklingen och möjligheterna för industrin att återanvända processvatten är ytterligare ett av många intressanta områden som kan utvecklas i närtid.

Kommunala vatten- och avloppsplaner är viktiga för att skapa en långsiktig planering för kommunens utbyggnad och framväxt. Regeringen bör låta se över vad va-planer kan och ska innehålla för att på bästa sätt skapa rätt förutsättningar för kommunen att planera utbyggnad och skapa goda samhälls-ekonomiska effekter. Va-planen ska också på bästa sätt gynna enskilda fastighetsägare, och va-planer bör tas fram i nära samverkan med fastighetsägarna.

Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ enligt det som har anförts ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

31. Övriga förslag om allmänna vattentjänster, punkt 13 (C, MP)

av Alireza Akhondi (C) och Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:47 av Martina Johansson (C) och
2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 19 och
avslår motion
2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 1, 9 och 14.

Ställningstagande

Vattenbristen blir allt tydligare i Sverige. Många kommuner har infört bevattningsförbud under sommaren och vissa kommuner har bevattningsförbud under större delen av året. Tidigare användes dricksvattnet till just dricksvatten eller för övrig hushållsanvändning, bl.a. matlagning och disk. I dag har vi ökat vattenförbrukningen genom att t.ex. vattna gräsmattan vid torka och allt fler skaffar sig en pool. Att vattna gräsmattan och ha en pool i trädgården är en möjlighet, men det bör inte vara samma kostnad för dem som använder mer vatten än vad som är nödvändigt för matlagning och övrig hushållsanvändning.

Vi behöver ha ett system som visar att vi inte kan ta rent dricksvatten för givet, och den som ändå vill använda mycket vatten får då finansiera t.ex. transport av vatten från andra delar av länet eller landet eller att inrätta nya vattentäkter.

Regeringen bör därför undersöka möjligheten till en differentierad vattentaxa, där man betalar en lägre avgift upp till ett visst vattenuttag och därefter en högre avgift per kubikmeter. Detta kan säkerställa att högförbrukare, som poolägare och de som vattnar en stor trädgård eller av andra skäl har en hög vattenanvändning som kan bli kostsam för invånare och va-bolag, bidrar till den ökade kostnaden för va-utbyggnad.

Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Särskilt yttrande

Förslag om va-infrastruktur och dess finansiering, punkt 9 (SD)

Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD) anför:

Vi står givetvis bakom vår kommittémotion 2024/25:1382 yrkande 6 om att kommuner ska ges möjlighet att fondera medel för reinvesteringar på va-taxan om maximalt 10 procent. Samtidigt kan vi konstatera att Va-beredskapsutredningens förslag om bl.a. fondering för såväl ny- som ersättningsinvesteringar som sker inom rimlig tid bereds inom Regeringskansliet, och vi har därför valt att inte lämna någon reservation. Vi kommer dock att följa frågan noga och vid behov återkomma med förslag.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2024/25

2024/25:26 av Magnus Jacobsson (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att proportionalitetsprincipen måste stärkas och att det måste införas ett skaderekvisit där staten är skyldig att påvisa en skada innan en enskild eller juridisk person behöver vidta åtgärder, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:34 av Stina Larsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insatser mot erosion på Skånes kuster och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:47 av Martina Johansson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att tillåta differentierad taxa avseende vattenförbrukning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:354 av Johan Andersson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för att överväga ett starkare skydd för Vätterns vatten och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:367 av Adrian Magnusson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten att staten ska ta ett större ansvar för arbetet kring kusterosion och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:408 av Björn Söder m.fl. (SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att underlätta att ålen kan ta sig förbi vattenkraftverk och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:460 av Isak From (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagen om allmänna vattentjänster behöver ses över och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:490 av Mikael Larsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om byggnation på landsbygden och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:592 av Josef Fransson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Jämtland ska pekas ut som riksintresse för frihet från vindkraft och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:818 av Linnéa Wickman (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över och modernisera vattentjänstlagen samt överväga ett stärkt statligt stöd för att kommunernas vattenbolag ska kunna genomföra nödvändiga investeringar för klimatanpassning av va-nätet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:900 av Magnus Manhammar (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheten att införa en certifiering för hantverkare och entreprenörer som installerar avlopp, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:945 av Mikael Dahlgvist och Lars Mejern Larsson (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna för att det vid tillståndsprovning för utrivning av dammar tas större hänsyn till allmänintresset och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:963 av Louise Eklund (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en nationell strategi mot stranderosion och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sandåterföring som metod och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1055 av Christofer Bergenblock (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur definitionen av riksintresse kan förändras så att tydligare hänsyn tas till behovet av försörjningsberedskap och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1153 av Camilla Brodin m.fl. (KD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör göras en bedömning av kostnadseffektiviteten i olika åtgärder så att

- undantaget för mindre stränga kvalitetskrav kan tillämpas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att EU-rätten bör tolkas genom politiska beslut, främst i miljöbalken, men också i de två vattenförordningarna och tillkännager detta för regeringen.
 6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla vattenförekomster med dammar bör KMV-klassas så att kravnivån sänks och andra samhällsintressen därigenom inte hotas och tillkännager detta för regeringen.
 7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagtexten om att äldre rättigheter gäller bör preciseras ytterligare så att även dessa vattenkraftverk ska kunna omprövas för att få moderna miljövillkor och fortsätta sin verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
 8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i den nationella planen föra in att länsstyrelserna ska beräkna möjliga effekttökningar liksom de andra elsystemsnyttor som följer därav och tillkännager detta för regeringen.
 9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en ansökan om effekttökning i samband med omprövning av miljövillkor ska handläggas som ändringstillstånd och tillkännager detta för regeringen.
 10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den nationella planens riktvärden bör bli tvingande för myndigheterna och tillkännager detta för regeringen.
 11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även de mindre vattendragen i den nationella planen bör få ett individuellt riktvärde och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1191 av Rickard Nordin och Niels Paarup-Petersen (båda C):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att slopa kommuners möjlighet till tvångsanslutning av enskilda avlopp och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka skyddet av yt- och grundvatten genom att införa en reglering av dessa i miljöbalken och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att åsar och naturgrusavlagringar i större utsträckning måste förvaltas som dricksvattenreserver och inte exploateras eller förorenas och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1318 av Katarina Luhr m.fl. (MP):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lagkrav på kommunerna att inrikta förnyelsetakt och utbyggnad av va-nätet så att det inte äventyrar kvaliteten på dricksvatten och avloppsrening och inte heller lägger för stor skuld hos framtidens kommuninvånare, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vilka krav som ska ställas på va-huvudmannens servicenivå och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka vatten- och avloppsnäten så att skador eller elavbrott inte leder till längre avbrott i vattenförsörjningen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över reglerna i lagen om allmänna vattentjänster och möjliggöra för kommuner att använda va-avgiften både för reinvesteringar och för att fondera för kommande investeringsbehov i befintliga anläggningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att införa en obligatorisk kommunal dagvattentaxa och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda lånemöjligheterna, t.ex. genom statliga lån eller lånegarantier, för människor som har svårt att finansiera en godkänd avloppsanläggning eller anslutning till kommunalt va, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om ett nationellt stöd till va-åtgärder skulle kunna utformas med hjälp av en återförd moms från va-taxan och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ökad samverkan och delad va-kompetens mellan kommuner och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att tillåta differentierad taxa avseende vattenförbrukning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1369 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att intensifiera arbetet med förbättrade vandringsleder för fisk och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla fler upp- och nedströmpassager för ål och tillkännager detta för regeringen.

50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödja byggandet av fisktrappor och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1370 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förenkla dispens för effektiv markavvattning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1371 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att miljöbalkens riksintressen bör utredas med målet att begränsa såväl befintliga som nya riksintressens storlek och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en strategi för att långsiktigt kunna skydda särskilt värdefull jordbruksmark och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behoven av större flexibilitet i val av lösning för vatten och avlopp och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav i normalfallet inte ska påtvingas ett kommunalt avlopp, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om dialogmöten i samband med anslutning till kommunala avlopp och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om avloppsdeklarationer och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av tydligare ramar och bestämmelser kring inspektion och tolkning av olika avloppssystem av kommunerna, för att undvika ojämlig behandling av fastighetsägare, och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bred översyn av vattentjänstlagen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att effektivisera ansvaret för vatten- och dricksvattenförsörjning så att antalet ansvariga instanser blir lägre och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en nationell vattensamordnare med övergripande ansvar för vattenhantering och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka behovet av nationella riktlinjer för långsiktigt hållbara renoveringsplaner för va-systemen lokalt och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en procentuell gräns för hur stort vattenläckaget får vara från va-ledningar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuner ska ges möjlighet att fondera medel för reinvesteringar på va-taxan om maximalt 10 procent och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuner i den upprättade vattentjänstplanen bör inkludera alternativ för återbruk av vatten och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa en nationell övergripande strategi för hur oväder som för med sig exempelvis skyfall och översvämning ska hanteras och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa va-planer i nära samverkan med fastighetsägare och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om flexibilitet i val av lösning för vatten och avlopp och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav i normalfallet inte ska påtvingas ett kommunalt avlopp och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det negativa för husägare med införande av avloppsdeklarationer och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1383 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att riksintresseområdena bör begränsas till antal och omfattning och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra möjligheterna för byggnation i nuvarande områden av riksintresse och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av reglerna för exploatering av jordbruksmark med syftet att säkerställa en fungerande avvägning mellan olika samhällsintressen och att underlätta begränsad byggnation på egen mark och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av plan- och bygglagen samt miljöbalken gällande eventuellt ökade befogenheter för länsstyrelserna att ingripa mot en kommunal plan när avvägningen mellan samhällsintressen som miljöbalken kräver vid exploatering av jordbruksmark inte har gjorts, med resultatet att jordbruksmark exploateras för annan markanvändning trots att andra alternativ finns, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram en strategi för att hantera kommunöverskridande prioriteringar som riskerar att exploatera jordbruksmark och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1701 av Niklas Sigvardsson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga ett starkare skydd för Vätterns vatten och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1824 av Emma Ahlström Köster m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över möjligheterna att göra stranderosion orsakad av havet till en statlig angelägenhet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en översyn av regelverken för strandfodring i syfte att minska antalet involverade instanser och renodla hanteringen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en översyn av statens krav på ersättning från kommuner som återför sand från havet till sina erosionsdrabbade stränder genom strandfodring och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1927 av Kajsa Fredholm m.fl. (V):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen, för att motverka exploatering av åkermark, bör återkomma med ett förslag till nationell målsättning för bevarande av bördig åkermark och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1990 av Johan Hultberg (M):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka Statens geotekniska institut och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2041 av Anna af Sillén och Adam Reuterskiöld (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ändra lagstiftningen gällande tvångsanslutning av enskilda avlopp i enlighet med vad som anförs i motionen och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2303 av Hanna Westerén m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga nya stöd och finansieringsformer för att stärka svensk beredskap på va-området och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2365 av Thomas Ragnarsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska se över möjligheten att fastslå en nationell vattenstrategi och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2434 av Saila Quicklund (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa och bättre precisera riksintressenas areal och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2447 av Per-Arne Håkansson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över ökade möjligheter till statliga insatser för att motverka stranderosionen i Skåne och förbättrat samhällsskydd vid ökade vattenflöden vid extremväder och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2482 av Stina Larsson och Christofer Bergenblock (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som tittar på hur begreppet ”väsentliga samhällsintressen” definieras vid planläggning av mark och vilka eventuella förändringar och förtydliganden som behöver göras för att tillämpningen ska fungera, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:2486 av Stina Larsson m.fl. (C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur den befintliga finansieringen av va-infrastrukturen kan breddas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga underjordiska vattenresurser och främja grundvattenåterskapande och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur vatten kan användas effektivare i landskapet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2497 av Helena Vilhelmsson och Anders W Jonsson (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast påbörja en revidering av lagstiftningen för att kulturhistoriska värden ska ges högre status vid beslut om utrivning av dammar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2627 av Elin Söderberg m.fl. (MP):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att införa en obligatorisk kommunal dagvattentaxa och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2819 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten till en översyn av kostnadsfördelningen vid exploatering och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att riksintressen inte bör gälla mark som redan skyddas genom annan lagstiftning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förtydliga ansvarsfördelningen mellan statliga myndigheter, länsstyrelser och kommuner i arbetet med att se till att riksintresseanspråken hålls aktuella, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av regler och avgifter för vatten och avlopp och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning som ser över hur man i samband med eventuell exploatering av åkermark definierar bl.a. väsentligt samhällsintresse, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:2955 av Muharrem Demirok m.fl. (C):

34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vattentjänstlagen bör ändras så att den tillåter extern finansiering av va-infrastrukturen samt att ett investeringsstöd till enskilda va-investeringar bör införas och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP):

144. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lagkrav på kommunerna att inrikta förnysetakt och utbyggnad av va-nätet så att det inte äventyrar kvaliteten på dricksvatten och avloppsrening och inte heller lägger för stor skuld hos framtidens kommuninvånare och tillkännager detta för regeringen.
145. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vilka krav som ska ställas på va-huvudmannens servicenivå och tillkännager detta för regeringen.
147. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över reglerna i lagen om allmänna vattentjänster och möjliggöra för kommuner att använda va-avgiften både för reinvesteringar och för att fondera för kommande investeringsbehov i befintliga anläggningar och tillkännager detta för regeringen.
148. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att införa en obligatorisk kommunal dagvattentaxa och tillkännager detta för regeringen.
149. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om ett nationellt stöd till va-åtgärder skulle kunna utformas med hjälp av en återförd moms från va-taxan och tillkännager detta för regeringen.
150. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ökad samverkan och delad va-kompetens mellan kommuner och tillkännager detta för regeringen.
190. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de orörda älvarna och vattendragen ska bevaras och tillkännager detta för regeringen.
191. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det är oerhört angeläget att miljöprovningarna av vattenkraften skyndsamt återupptas och tillkännager detta för regeringen.
192. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även stora vattenkraftverk ska miljöanpassas, och minimitappning är en bra utgångspunkt, och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP):

25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka vatten- och avloppsnäten så att skador eller elavbrott inte leder till

- längre avbrott i vatten- och avloppsförsörjningen och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda vattentäkterna och tillse att fungerande reservvattentäkter finns och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att motsvarande myndighetssamarbete som finns kring dricksvatten även bör finnas när det handlar om avlopp och kretslopp och tillkännager detta för regeringen.
79. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda Vätterns vatten genom ett överordnat riksintresse och se till att krav på tillräckliga vattenskyddsområden införs och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3075 av Jennie Nilsson m.fl. (S):

35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gå vidare med arbetet att se över vilka områden som ska vara riksintresse med ambitionen att minska antalet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S):

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att modernisera vår dricksvatteninfrastruktur och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ändra lagen om allmänna vattentjänster för att möjliggöra för kommuner att klara sina va-investeringar och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till ett flexiblere finansieringssystem för kommuners va-system och tillkännager detta för regeringen.
61. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förena höga miljökrav med fungerande förutsättningar för framtidens småskaliga vattenkraft och tillkännager detta för regeringen.
62. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att trygga en säker dricksvattenförsörjning genom att stärka det lagliga skyddet för våra dricksvattentäkter och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3123 av Eric Westroth (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra vattentjänstlagen (2006:412) så att kommuner tillåts justera taxorna för vatten och avlopp (va) i syfte att säkerställa tillräckliga medel för både nödvändigt

underhåll och framtida nyinvesteringar i va-anläggningarna och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3137 av Josefin Malmqvist m.fl. (M):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av färre och tydligare definierade riksintressen och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C):

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett införande av en avgift på offentligt vatten som kan finansiera klimatanpassningsåtgärder och modernisering av Sveriges va-infrastruktur och tillkännager detta för regeringen.
97. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med lagstiftnings- eller förordningsändringar som skyndsamt träder i kraft snarare än att förlänga pausen för vattenkraftens miljöprövningar, och att genomförandet av dessa ändringar inte bör innebära en kraftigt negativ påverkan på den totala kraftproduktionen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
98. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att såväl jordbruksmark som kulturmiljöer har möjlighet att använda de undantag som finns inom ramen för miljöanpassning av vattenkraften och tillkännager detta för regeringen.
99. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska säkerställa att platsspecifika bedömningar kring alla nyttor och konsekvenser görs med beräkningsgrunder som är vedertagna och transparenta och att detta görs i samråd med berörda aktörer inom ramen för miljöanpassningen av vattenkraften som är gällande för såväl vattenkraft som dammar i övrigt samtidigt som kostnaden tas av ansvarig myndighet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.